MÜÜRILEHT

NÜÜDISKULTUURI HÄÄLEKANDJA KOLMEKÜMNE TEINE NUMBER : MÄRTS 2014

Esikaanel Toomas Hendrik Ilves. Foto Renee Altrov

KAASAUTORID

Silvia Urgas põgenes pooleks aastaks Horvaatiasse rahvusvahelist õigust õppima ja harjub nüüd uuesti sellega, kui vähe Tartus asjad ühe semestriga muutuvad, ning mudalaviiniga, mida eestlased kevadeks nimetavad. *Silvia luuletust saab lugeda kõrvalleheküljelt.*

Matthew Unicomb on ametlikult pärit Austraaliast, kuid resideerub alates 2011. aastast Berliinis. Matthew töötab muusikaajakirjas Resident Advisor ning elab praegu oma eestlannast tüdruksõbraga Eestis. *Matthew arvustab CASisDEADi albumit „The Number 23" leheküljel 12.*

Pēteris Masļenčenko on pärit Riiast, kuid raiskab praegu Tallinnas Balti Filmi- ja Meediakoolis õppides vanemate raha. *Pēteris arvustab Have a Nice Life'i albumit „The Unnatural World" leheküljel 13.*

Taavet Kase õpib eesti keelt ja ajakirjandust. Kui aega on, käib amatöörina erinevate Tartu jalgpalliklubide eest mängimas. JK Vedelik, Leemekulbiliigutajad, FC Vasuma... Sel nimekirjal polegi lõppu. Vahetevahel kirjutab miskit. Ka veel amatöörina. Ja siis mängib plaate, mida teeb samuti amatöörina. *Taavet vaatleb Tartu* dubstep'*i-skeene hetkeseisu leheküljel 15.*

Hanna-Liis Kont on Eesti Kunstiakadeemia kunstiteaduse tudeng, kes huvitub väga teda ümbritsevast kultuurielust. Hanna asus äsja tööle Tartu Kunstimuuseumisse ning on üks näituse „Kas me sellist muuseumi tahtsimegi?" kaaskuraatoritest. *Hanna-Liisi intervjuud Kristi Kongiga saab lugeda lehekülgedel 16–17.*

TOIMETUS

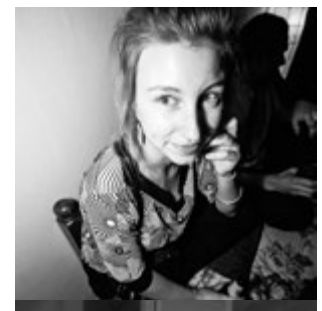

Mirjam Siim on Tartu Kõrgema Kunstikooli tudeng, kes õpib hetkel Portugalis. Ta on sõltuvuses joonistamisest, rändamisest, Tartust, šokolaadist ja kaltsukatest. Talle meeldib liikuda, tegutseda ja muutuda. Lisab, et kõik, mille endasse kogub, leiab oma väljundi paberil. *Mirjami illustratsiooni Müürilehe koostööpartneri Bioneeri artiklile saab näha leheküljel 25.*

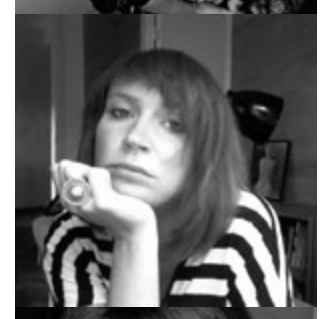

Dagmar Reinolt armastab filme ja muusikat, kuulsust ja tähesära ning festivale! Endalegi ootamatult on elu viinud teda juba viis viimast aastat lähedasemasse suhtesse dokumentaalfilmidega, mis ei tähenda aga seda, et ta ütleks ära mõne hea mängufilmi seltskonnast. Toimetab ja on toimetanud festivalide DocPoint Tallinn, Animated Dreams, Rabarock, Kultuuritolm ja Plektrum juures. *Dagmar arvustab filmi „Borgman" leheküljel 28.*

Marysia Jonsson on New Yorgi ülikooli ajaloodoktorant, kes kahtlustab, et on liiga vana selleks, et veeta suurem osa päevast pidžaamapükstes. Talle meeldivad 17. sajandi peerunaljad, Habsburgide alalõuad, Peter Greenaway' filmid ja Coney Islandi saunad. Hobideks on „Pika hüvastijätu" korduv vaatamine, kapsa söömine ja kõigele „Kuuenda meele" laadse süžeepöörde juurdemõtlemine. *Marysia arvustab teleseriaali „Kuningriik" leheküljel 28.*

Karoli Kõiv õppis ülikoolis inglise keelt ja kirjandust, käis sel ajal Hispaanias õppimas ja Pariisi Disneylandis tööl ning kirjutas lõpuks ka oma bakatöö teemal „Rassi kujutamine Disney' filmides". Täna on ta välistudengeid toetava organisatsiooni Erasmus Student Network Eesti asepresident ja tänu ümbritsevatele inimestele ei ole usk, et elu on muinasjutt, temas kuskile kadunud. *Disney' filmide rassistereotüüpe analüüsib Karoli leheküljel 29.*

Boris Veizenen on maailmakirjanduse doktorant, kelle huvide ringi kuuluvad reisikirjad, mentaalne geograafia, imagoloogia ja ka eestivene kirjandus. *Boris arvustab romaani „Thálassa! Thálassa!" leheküljel 36.*

KIRI TOIMETAJALT

Müürilehe linnaruum on kaootiline nagu (nt Tel Avivi) ööelu. Kallis nagu kinnisvara. Kohal nagu veebruarikuine kevadpäike turistivabas Barcelonas. Julge nagu vundament. Otsekohene nagu hea tellija. Muutlik nagu ainevahetus. Loomulik ja ebaloomulik ühekorraga. Uusnormaalne nagu Damaskus. Edev nagu Pariis. Ilus nagunii. Ulakas nagu New York. Eneseirooniline, vahel. Sõbralik nagu Antwerpen. Iseteadev. Ootamatu, aga aimatav. Kõlav (nagu *fado*). Unistav ja unustav. Pea peal nagu Melbourne. Päris. Ühesõnaga keskeltläbi üsna euroopalik, linnakeskne ja ses mõttes inimlik lugu. Mis reisib. Võtab ette arhitektuuribiennaalid, anarhitektid, loengud-töötoad-näitused-võistlused ja teised urbanistika-, arhitektuuri-, disaini- ja haakuvad teaduse ja kunstielu sündmused, mis arhitekte-linnaplaneerijaid ärkvel hoiavad ja võiksid minna korda teistelegi. Januneb mõttevärskuse järele ja seetõttu räägib mitmes keeles. Korraga ja läbisegi. Aga tegelikult ei lobise. Uurib pigem. Positsiooniga, erialaajakirjade ja kohalike meediaväljaannete meelelahutuslikumat laadi disainilisade kõrval. Ei mõtle üle. Isegi siis, kui käsil on kõiksus korraga kogu oma hoomamatus keerukuses – nano-, mikro- ja molekuli mõõtkavast kuni käitumismustrite, ökosüsteemide ja maavälise eluni. Väiksed ja suured maailmad paralleelselt, samaaegselt. Aga tahab teada, mis on teooria taga. Sest mis on praktika? Või söakas praktika? See, mis läheb sinna, kuhu teised ei julge, ja mis ühtäkki teebki (kellegi) eluolu paremaks. Võttes riske, olemata sealjuures ilmtingimata inimkeskne, vaid mõeldes elule kogu tema liigirikkuses ja rohkuses, ehk posthumanistlikult lausa. Kui vaja. Ilmselt on.

Veronika Valk

Veronika Valk on arhitekt, kes on õppinud Rhode Island School of Designis USAs ja lõpetanud Eesti Kunstiakadeemia. Praegu on ta sooritamas doktorantuuri viimast järku Melbourne'is paiknevas RMIT ülikooli arhitektuuri- ja disainikoolis. Ta elab ja töötab Barcelonas ja Tallinnas ning on ehitanud era- ja avalikke hooneid, teinud sise- ja maastikuarhitektuuriprojekte, võitnud erialastel võistlustel üle 30 preemia ja avaldanud meedias hulgaliselt arhitektuuri- ja urbanismiteemalisi artikleid. Alates 2001. aastast on ta Eesti Arhitektide Liidu liige, täna ka Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskonna teadustöö juht ja 2012. aasta noore arhitekti preemia laureaat. Müürilehe linnaruumi- ja arhitektuuritoimetaja on ta alates 31. numbrist.

Helen Tammemäe	peatoimetaja	helen@muurileht.ee
Maarja Pärtna	tegev- ja kirjandustoimetaja	maarja@muurileht.ee
Keiu Virro	teatritoimetaja	keiu@muurileht.ee
Joonas Sildre	koomiksitoimetaja	joonas@muurileht.ee
Veronika Valk	linnaruumi- ja arhitektuuritoimetaja	veronika@muurileht.ee
Triin Tulgiste	kunstitoimetaja	triin@muurileht.ee
Emilie Toomela	filmitoimetaja	emilie@muurileht.ee
Henri Kõiv	sotsiaaliatoimetaja	henri@muurileht.ee
Evelin Arust	kirjanduskriitika toimetaja	evelin@muurileht.ee
Mariliis Mõttus	muusikatoimetaja	mariliis@muurileht.ee
Helena Läks	veebitoimetaja	helena@muurileht.ee
Triin Loosaar	moereporter	triinloosaar@muurileht.ee
Pille Sepp	keeletoimetaja	
kujundus/küljendus	Madis Katz, Marja-Liisa Plats	
fotograafid	Renee Altrov, Patrik Tamm	

KOLLEEGIUM: KAISA EICHE, INDREK GRIGOR, MARGUS KIIS, KRISTINA PAJU, BERK VAHER, AHTO KÜLVET, MART ZIRNASK, MARTIN OJA, ANNA-LIISA UNT · VÄLJAANDJA: MTÜ TARTU KULTUURITEHAS · TOETAJAD: TARTU LINN, TARTU KULTUURKAPITAL, EESTI KULTUURKAPITAL · TRÜKK: PRINTALL · TIRAAŽ: 4500 · TASUTA!

Jälgi Müürilehe tegemisi ka twitteris ja facebookis!

Reklaam – reklaam@muurileht.ee

Foto: Renee Altrov

Y-generatsioon lööb laineid

Madis Järvekülg kirjutas 14. veebruaril ilmunud Sirbis Y-generatsiooni painetest ja sellest, kuidas üpsilonid maailma vallutamisest unistusi ei heieta. See kaheleheküljeline artikkel, olgugi et iseenesest suurepärase sõnaseadega kirjutis, tekitas minus kui samuti ühes nimetatud generatsiooni esindajas palju vastuolulisi tundeid. Nõustun küll põhimõtteliselt väitega, et uue põlvkonna liikumapanevaks jõuks ei ole mitte majandus, vaid eneseteostusvajadus, kuid sarnaselt sellele, mida te juba mõne lehekülje pärast intervjuust presidendiga lugeda saate, ei peaks meie generatsioon asetama rõhku küsimusele, kelle vastu me võitleme, vaid mille eest me seisame? Mõtteavaldust, et „paradoksaalsel kombel, nii brutaalselt kui see ka ei kõla, võib vabas riigis üleskasvamist vaadelda noorte tragöödiana", pean ma lihtsalt ääretult võhiklikuks ja seda veel eriti tänaste Ukraina sündmuste foonil. Mõne meie põlvkonnakaaslase arvamus, et ilma barrikaadidel verevalamise või kaevikutesse varjumiseta ei saa millegi eest võidelda, näitab ainult nende vaimuvaesust.

Autor kritiseerib oma artiklis tugevalt ka ettevõtlusalaseid tugimeetmeid: „Paraku ei ole igas valdkonnas ettevõtlikkusega nii palju pihta hakata kui mõnes teises ja ainult sisemise põlemise najal õhinapõhiselt sihini jõuda näib võimatu. Ja noored taipavadki, et liiga ebarealistlik on see jututasandil laialt levinud ideaal, milleni on võimalus juhuse ja ülima andekuse kokkulangemise tingimustes jõuda üksikutel." Siin on ununenud üks oluline eeldus õnnestumiseks – nimelt töö, millel ei pruugi omakorda ettevõtluse kui sellisega mingit seost olla. Töökusega on võimalik sihile jõuda esiteks absoluutselt igas valdkonnas, nii tantsumuusika produtsendi kui maalikunstnikuna – ja seda eriti tänapäeva vabas Eestis, kus piirid on valla. Muide, töökus on ka praktiliselt ainuke hädavajalik tingimus selleks, et midagi saavutada – teised nimetatud tegurid, nagu sisemine põlemine, juhused ja andekus, tulevad sellele muidugi kasuks, aga andeka logardi anne ei pruugi kunagi ilmsiks tulla ja juhusedki ei kuku sülle ilma neile eeldusi loomata. End loomemajandusest puudutatuna tundvad loomingulised inimesed võiksid maha rahuneda ja mõista, et see on vaid üks võimalus paljude seas, mis ei hakka kunagi asendama kultuuri. Suur vaimustus loovast majandamisest (ja ka sellele järgnenud pettumused) on ammu raugenud ja mõistena on loomemajandus leidnud endale arusaadava ja üsna ühetimõistetava tähenduse. Neid tonte, kes kunstnikke vägisi majandusalaseid Powerpointe vaatama ja kirjanikke üheksast viieni reklaamiagentuuri tööle sunniksid, ei ole olemas. Pigem on mõned õilishinged ise aeg-ajalt sellistesse kohtadesse eksinud ja räägivad hiljem lokaalis mitu nädalat järjest, kuidas maailm on ebaõiglane ja millise ülekohtu osaliseks nad on saanud.

Ühtlasi ei saa ma nõustuda väitega, justkui meie generatsioon ei mõtleks globaalselt – vastupidi hõlmavad minu ja mu vestluskaaslaste arutelud üha enam aina laiemaid küsimusi, nagu seksuaalne valikuvabadus, samasooliste abielude aktsepteerimine ning keskkonnaga seotud küsimused, mille osas mulle tundub, et just meie põlvkonna inimesed on need, kes suudavad teadvustada endale ka kolmandates riikides toimuvat. See, et me ei mõtle maailma agressiivsest vallutamisest, ei tähenda, et me ei võiks seda rahulikult, mõistuspäraselt ja enesekindlalt muuta.

Helen Tammemäe
peatoimetaja

Silvia Urgas

LUULE

VEEBRUAR // MBV // GENUA

veebruar on aasta:
- kõige lühem kuu
ja
- kõige pikem luuletus

loetlesin võõrale austraallasele põhjuseid,
miks peaks kellegi jalg astuma
neljakümne viiele tuhandele ruutkilomeetrile,
millel sündisin
ja leidsin end taolise turistilõksu küüsist:

- esimene mullalõhn pärast sula
- juuniõhtu valgus kahe paneelmaja vahelisel parkimisplatsil
- esimene entusiastlik liblikas lendamas vastu majaseina
- tumeroheline august, mille lõhnast teab, et suvi pakib kohvreid
- algklassilaste poristest sügislehtedest määrdunud saapad
- esimene lumesadu ja sadu enne teda, kes võinuks olla esimene lumi, kuid jäi viimaseks vihmaks

tule siia riiki, sest:
- me naerame iseenda naljade üle
- isegi me saared triivivad pealinna lähedusse ja pealinn hammustab muheledes iseendale keelde
- me naerame ka siis, kui nalja ei ole
- me kõnnime kõik talved vee peal

tule siia riiki, sest:
- esimene mullalõhn pärast sula
- esimene entusiastlik liblikas lendab vastu majaseina
- mu hing jääb kinni, kui keegi mind üle tüki-tüki aja jälle armastab

kõik kõlab mulle kui ookean
ja ookean kõlab kui suur surev loom
kelle kõhus loksub ammujoodud vesi
ja me kõnnime kõik talved tema peal

kõik kõlab mulle kui suur surev loom:
- nõudepesumasinad
- isegi muusika
- telefonihelin enne järjekordset sooduspakkumist
- uue aasta kalender vana aasta seinal
- päevad, mis lähevad vähehaaval pikemaks, kuni on nõnda suured, et kohutavad talve üle kõrgudes tolle oma urgu tagasi
- eriti muusika

veebruar on aasta kõige lühem kuu
ma olen temast pikem
ma näen ta pealael põhjust,
miks majaseinades on liblikad

tillukesel kuul ma veel julgen mõelda,
et kõik inimesed küll surevad,
aga see on vaid refleks,
miski,
mida ise ei märka

justkui maailm,
mis lõppes vaid selleks,
et asenduda täpselt samasugusega
veel enne, kui keegi aru sai

ma olen lennanud entusiastlikult vastu seina
juba kakskümmend aastat järjest
see on profisportlase karjäär
kunagi käin mööda maakoole
ja räägin lastele,
kuidas ühel hetkel aru sain,
et me kõik sureme ja elame seejärel
täpselt samamoodi edasi

vahel vaatan oma sõpru
ja nende nõudepesumasinaid
ja mõtlen, kes neist lõpetab:
- mälumänguküsimustes
- kooliprogrammides
- üldsuse südameis
- ajalooannaalides

ja ka too sõber,
kes ühel varakevadel saatis
oma semu kolumbust järjekordsele retkele
ja togis teel sadamast koju
veel talvetolmuseid kive,
mõtles:
- kõigepealt sajandite pärast sündivatele koolilastele, kes kunagi vana hea kolu-chrisi nime pähe õpivad
ja siis:
- jälle endale
ja sellele, kuidas:
- ta hing jääb kinni, kui keegi teda üle tüki-tüki aja jälle armastab

Illustratsioon: Helmi Arrak

Kuula luuletajat:
www.muurileht.ee/kuula-luuletajat-silvia-urgas

www.reede.ee

Skulptuurikilomeetri tiim. Foto: Kilometre of Sculpture

„Kilomeeter skulptuuri" ootab installatsioonikavandeid

Teatrifestivaliga Baltoscandal samaaegselt toimuv välinäitus „Kilomeeter skulptuuri" on Eestis esimene omataoline suuremahuline skulptuurinäitus. Näituse peakorraldaja Michael Haagensen leiab, et Eestis on juba ammu vajadus taolise ürituse järele, kuna esiteks on see hea võimalus inimesi kaasaegsele kunstile lähemale tuua, teiseks aga on kolmemõõtmeline visuaalne kunst võrreldes teiste kunstivaldkondadega Eestis mõnevõrra tagaplaanile jäänud ja vajaks enam tähelepanu. Inimeste kujutluspilt skulptuurist piirdub siiani sageli pronksist kirjanike ja marmorist antiikkangelastega. Näituse „Kilomeeter skulptuuri" eesmärk on näidata, kui lai, mitmekülgne ja loov võib kujurite lähenemine olla. Korraldusmeeskond plaanib rakendada lisaks Eestis uudsele näitusekontseptsioonile ka tänapäevast kultuuriürituste rahastusskeemi, kaasates rohkem erasektorit. „Kilomeeter skulptuuri" on 21. sajandi kunstisündmuse mudel, mis täidab siinmail veel katmata väligalerii nišši.

Kureeritud näituseosa teemaks on sel aastal lava ja lavastatud kogemused. Kõik osalejad peavad suutma siduda oma töö Rakvere linnaruumiga ja arvestama skulptuuri täpset asukohta ümbritseva miljöö eripäradega. Kavandeid saab esitada 17. märtsini. Lõplikud osalejad valivad nende hulgast korraldusmeeskond ja Hollandist pärit peakuraator Niekolaas Johannes Lekkerkerk.

„Kilomeeter skulptuuri" toimub 28. juunist 13. juulini Rakvere linnas. Lisainfot näituse ja osalemistingimuste kohta saab kodulehelt *sculpture.ee* ja Facebooki lehelt.

ERKI Moeshow avab märtsis konkursi

Eesti Kunstiakadeemia suursündmus ERKI Moeshow läheneb kindlal sammul. Selleks et oma loomingut suurel laval presenteerida, tuleb noortel oma ideed esmalt žüriile esitada. Kavandeid saab konkursile esitada vahemikus 10.–28. märts.

ERKI Moeshow on staažikaim Eestis jätkuvalt tegutsev moedemonstratsioon, mis sai alguse kaheksakümnendate hakul Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi tudengite eestvedamisel. Tol ajal leevendati selle etendusega peaasjalikult ühiskonnas valitsenud pingeid. Läbi aegade on toodud lavale üha kvaliteetsemaid kollektsioone. Praeguseks on iga-aastasest ERKI Moeshow'st kujunenud noortele moehuvilistele üks oodatuimaid sündmusi, kus põnevaid rõivakonstruktsioone ja läbitöötatud disaini publiku silme ette tuua ning omavahel mõõtu võtta.

ERKI Moeshow peakorraldaja Piret Mägi sõnul on ERKI Moeshow osalejatele väga ambitsioonikas sündmus. Ta lisab: „Samuti on see hea proovikivi – vaid nutikamad suudavad laveerida fantaasiarikkuse, unikaalsuse ning kaasaja nõudmiste vahel nii, et nende ideed ei kao keskpärasuse massi. Ja meie meeskond teeb endast kõik, et kokku tuleks žürii, kes valib konkursitöödest välja erilisimad kollektsioonid."

Osalemistingimused leiab ERKI Moeshow kodulehelt *erki.artun.ee* ning lisainfot jagatakse ka Facebooki lehel. Üritus toimub 24. mail.

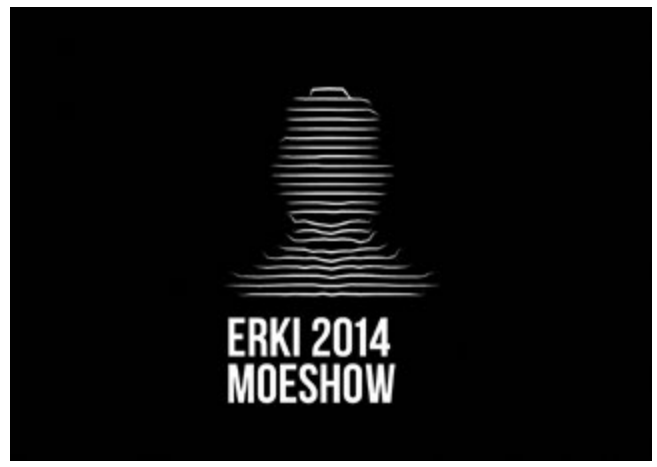

Luuperifestivali peaesineja Lau Nau ehk Laura Naukkarinen. Foto: Laura Naukkarinen

Luuperifestival 2014

15. märtsi õhtul toimub Tartus Genialistide Klubis eksperimentaalsemale helipildile keskendunud muusikasündmus Luuperifestival.

Nagu ütleb ürituse nimigi, kogunevad esimest korda toimuva Luuperifestivali ajaks Genialistide Klubi lavale eelkõige need rahvusvahelised ning kodumaised muusikud, kes tunnevad piiritut kiindumust luuperite kui instrumentide vastu ning loovad seeläbi vahetuid helimaastikke, mida võib-olla enam kunagi kuulma ei juhtuta.

Esimese Luuperifestivali peaesinejaks on Soomest pärit hinnatud eksperimentaal- ja folkmuusik Laura Naukkarinen, kes peitub artistinime LAU NAU taha. LAU NAU debüütplaati „Kuutarha" on kiidetud sellistes väljaannetes nagu Pitchfork ja Dusted ning ajakiri The Wire valis selle 2005. aasta TOP 50 parima albumi hulka. Lisaks mainiti LAU NAU Philadelphias toimunud esinemine ära teemas „60 kontserti, mis raputasid maailma".

Eesti artistidest astuvad festivalil üles kohalikul muusikaskeenel rohkelt kiidusõnu pälvinud ning eksperimentaalset folkpoppi viljelev Pastacas, ambientset akustilis-elektroonilist folkmuusikat mängiv Epifolium, kes leiab suure osa oma muusikalise materjali ainesest eesti rahvalauludest, ning Kaido Kirikmäe, kes esitab oma muusikat kontsertidel 100% reaalajas, luues kohapeal luuperi ning analoogaparaatide abiga massiivseid rafineerimata helilaineid.

Pilet maksab eelmüügis 7 ning kohapeal 10 eurot.

Pop-up-plaadipood Akord ilmub taas

7.–8. märtsil avab end Tallinnas loomeagentuuri Aku (Tatari 64) õdusates ruumides taas *pop-up*-plaadipood Akord. Tegemist on jätkuga möödunud oktoobri kolmel päeval toimunud maratonile, mis tõi endisesse ajakirjandusmajja ostlema üle saja plaadifanaatiku. „Esimese korra põhjal oli selge, et huvi kasutatud vinüüli järele on nii suur, et andsime lubaduse üritust korrata. Huvi on isegi tagasihoidlik väljendus – me nägime kaaskodanike silmis nälga," kinnitab poe üks ellukutsujaid DJ Drummie.

Mõte paariks päevaks poodi pidada tekkis, kui alates 1995. aastast DJ-ametit pidanud Drummie ja Alari Orav eelmisel suvel oma kodustes plaadikogudes suurpuhastuse otsustasid teha, mille tulemusena sõeluti välja *ca* 3000 ketast. „Need on plaadid, millest olime välja kasvanud, mida olime varunud mitu koopiat või mis enam lihtsalt riiulile ära ei mahtunud," kirjeldasid mehed valikuprotsessi. Kastidest leiab palju souli ja džässi, *house*'i ja diskot, rokki ja poppi ning sekka ka elektroonikat, *jungle*'it ja näpuotsaga haruldusi. Sel korral on kolmandaks müüjaks Eesti üks legendaarsemaid DJsid ja plaadifanaatikuid. Kes täpsemalt, selgub kohapeal.

Plaadipood NYC-is ehk Akord kümne aasta pärast. Foto: DJ Drummie

TELLI MÜÜRILEHT AASTAKS KOJU KÄTTE

Saada kõrvalolev tellimissedel postiga meile.

MÜÜRILEHT

Tellija: nimi:
aadress:
e-post:

Jah, ☐
*soovin tellida Müürilehe aastaks 18€ eest omale postkasti.**

(P.S. – lipiku pöördele võid kleepida postkaardi)

**Tellimissedel peab jõudma Müürilehe toimetusse hiljemalt 28. märtsiks. Müürileht ilmub iga kuu (v.a jaanuaris ja juulis) esimesel kolmapäeval. Aastatellimus sisaldab 10 lehenumbrit.*

SAAJA
TASUB POSTIKULU
Luba nr 1826

MAKSTUD VASTUS
EESTI

Müürileht
Tatari 64
10134 Tallinn

INTERVJUU: TOOMAS HENDRIK ILVES

Küsis Helen Tammemäe

Vestlesime Eesti presidendiga muusikast, subkultuuridest ja isetekkelisest kultuurist; eestlaste enesehinnangutest, suhtlemisviisidest ning edukusest; äraminemisest ja tagasitulekust; kaasaegsest maailmapildist ning tolerantsemast ja optimistlikumast ühiskonnast.

Ilmselt selleaastase lõppeva talve kõige külmemal päeval jalutasin kerge ärevusega hinges läbi päikselise aga karge Kadrioru pargi presidendi kantselei poole. Märkmikus oli juba mõni nädal kirjas seisnud „intervjuu presidendiga". „Imelik riik meil," mõtlesin veel lossi poole marssides, „lihtsalt lähed ja jalutad presidendi juurde." Turvakontroll ja muud ettenähtud protseduurid läbitud, olin juba vähem kui veerandi tunni pärast Toomas Hendrik Ilvese kabinetis. Kokku oli lepitud, et räägime laiemalt kultuurist. Eelmisel õhtul oli Tõnu Kaljuste pälvinud oma teise Grammy. President hooples kõlaritest kostuva muusikaga: „Need on ühed džässitüübid, kes interpreteerivad 18. sajandi itaalia religioosset muusikat. Ma just kinkisin Kaljustele selle plaadi ja ta oli sellest täiesti sillas!" Ühtlasi lubas ta, et võime kõigest rääkida. Lugesin esimese ettevalmistatud küsimuse maha ning panin paberi kohvitassi kõrvale, kuhu see ka intervjuu lõpuni unus...

Teie teadmised infotehnoloogia ja küberkaitse valdkonnas ning sõbralik meelestatus just noorte ja pigem kaasaegse kultuuri suhtes on loonud Teist küllaltki uuendusmeelse riigipea kuvandi. Sellega seoses ei ole Teist just erilist „rahvameest" saanud. Mis on ajendanud just sellist teed valima?

Eesti ITga olen tegelenud alates iseseisvuse taastamisest, kuna nägin juba tollal, et see on ainuke valdkond, kus meil on teistega sama stardipositsioon. Esimene veebilehitseja Mosaic tuli aastal 1993. Soome, Saksamaa, USA ja teiste riikide kõrval, kus oli juba 500 aastat taristut – suuri teid ja sildu – üles ehitatud, oli IT üks valdkond, milles me olime tol ajal täiesti võrdsed. Mõtlesin, et sellele tuleks keskenduda, ja olen seda kogu aeg teinud.

Kultuuri osas... (*Mõtleb*) Ei ole mõtet olla kunstlik – kui sulle on teatud asi kogu elu meeldinud, siis on see nii ka edaspidi... Oma kultuurihuvi ei saa teeselda – ma tõesti ei mõtle selle peale, mida teised eelistavad. Kui mulle miski meeldib, siis ma lähen seda kuulama või vaatama, aga kui see ei ole minu maitse, siis ma ei tee seda. Eks ka presidendina peab inimeseks jääma. Miks ma peaksin tegema asju, mis mulle eriti ei istu?!

See küberruum, mille ülesehitamise juures olite 90ndate alguses, on muutnud oluliselt meie kultuurilist kogemust ja kultuuri laiemalt. Kuidas Teie seda tajute?

Kogukond, milles eestlane, sakslane, ameeriklane või kes iganes liigub, ei ole enam kohalik väike rühm avangardiste – see on tänu küberruumile palju laiem. Selline juurdepääs on aidanud Eestil meeletult rahvusvahelistuda ja seda võimalust nägin ma juba 20 aastat tagasi. Pole midagi võrreldavat kitsarinnalisusest väljapääsemise ja maailmaga kursis olemisega. Meil ei ole vaja vahendajaid – igaüks võib lugeda mida tahes.

Üks viis olla täiesti võrdne osa maailmast, on olla kohal, ja minu kogemus välispoliitikas ja Euroopa Parlamendis töötamise aegadest on näidanud, et mõni riik võib olla meist palju suurem ja rahvarohkem, võimsama sõjaväega, aga see ei tähenda, et ta oleks meist targem – see on miski, mida mõned riigid kipuvad unustama. Ka suured võivad olla rumalad.

Eestlasele ei ole kuigi omane olla uutele asjadele avatud. Kas Eesti kultuuriruumis võiks optimism tärkavate idude osas rohkem kanda kinnitada?

Kui nii võtta, siis miks on Eestis nii palju edukaid idufirmasid? On mitu põhjust. Üheks on taust, haridus – meil on olnud juba 20 aastat Tiigrihüpe ja kõik koolid on 1998. aastast *online*, aga ikka leidub 3% neid, keda hakkab huvitama, kuidas asi töötab. Teine – ja palju olulisem – tegur on see, et keegi oli edukas. Selleks oli Skype ja nüüd on tuhandeid noori eestlasi, kes näevad, et see on viis maailma pääsemiseks.

Ja väga huvitav on jälgida, kuidas see toimib. Vastupidiselt Ränioru loogikale, kus ülikoolid ja firmad kõik ühes kohas koos pusivad, on Eestis selline asi nagu #EstonianMafia – paar inimest on Räniorus, mõned New Yorgis ja Londonis, Jevgeni Kabanov Tartus. Nad kõik suhtlevad omavahel, aitavad üksteist. Tegemist on uskumatult koostööalti kogukonnaga. See käib aga täiesti ristiv vastu leierdatud kuvandile, et „eestlane ei tee koostööd" või et „eestlase lemmikroog on teine eestlane". Minu meelest on see väga efektiivne mudel, millega paljud Eesti firmad on just IT-valdkonnas palju saavutanud.

Üks tuntud inimene teatas hiljuti, et Eesti IT edu on müüt. Ta pidas silmas, et see ei vasta tõele – *sorry*, aga järelikult ta ei tea, mis maailmas toimub! Tõsi küll, see müüt on väga edukas ühes teises võtmes – see on teatavas mõttes nagu meem, mille laineharjal me praegu sõidame. Olukord võib muutuda, aga täna oleme punktis, kus Eesti mitu-mitu aastat kestnud innovaatilisus on jõudnud maailma teadvusesse. Nii nagu Seattle muutus kunagi grunge kantsiks, on Eesti koht, kus juhtub väga palju IT-s – tunnustagem seda!

(*Läheb silmnähtavalt põlema: „Ma olen täiesti* all over the place *siin!")*

Mõelgem näiteks, kuidas sündis SMS – see oli kõrvalmõte, mis Nokia telefonile juurde liideti. Keegi ei arvanud, et sellest midagi olulist tuleb. Argade soome poiste tõttu, kes ei julgenud tüdrukutega rääkida ja saatsid neile selle asemel sõnumeid, muutus SMS fenomeniks.

Ma tahan öelda seda, et eestlane ei räägi küll alati näost näkku, aga ta on väga aldis suhtlema – minagi näiteks eelistan kirja teel asju ajada. Pigem saadan SMSi või meili, kui võtan toru ja helistan.

Mis võiks olla kultuuri puhul Tiigrihüppe tüüpi platvormiks?
(*Mõtleb pikalt*) Raske öelda... Ma näen, et piiratud keeleruumi puhul on sellest väiksest maailmast muusikaga natuke lihtsam välja pääseda kui kirjandusega. Neid, kes läbi murravad, nagu Sofi Oksanen, on väga vähe. Mõned on selle siiski saavutanud – Anselm Hollo tõlked Jaan Krossi „Keisri hullust", võib-olla „Professor Martensi ärasõit". Need raamatud ei levinud massidesse, aga leidsid kriitikamaailmas väga head vastukaja. See eeldab muidugi, et sul on ka väga hea tõlk ja koostöö temaga sujub.

Mulle tundub – eriti selles valguses, et Kaljuste noppis hiljuti oma järjekordse Grammy –, justkui eestlastel oleks vaja, et meid väljastpoolt tunnustataks. Alles siis nõustume oma artiste ise kiitma.
Absoluutselt! See ei kehti ainult artistide puhul – meil on seda kinnitust ka mujal vaja. Kuigi mitte alati. Siin on kaks tendentsi. Esiteks me ei usalda iseennast piisavalt. Arvo Pärt pidi saama väljaspool Eestit meeletult kiitust, enne kui taipasime, et oo, meie oma! Me ootame, et keegi teine tuleks ja ütleks, et me teeme midagi hästi. Teine suundumus on Eesti mõistes n-ö muruniiduki fenomen – kohe kui keegi tõuseb kellestki kõrgemale, siis me niidame ta maha.

Kas see on eestlaslik või kuidagi inimlik?
Ma ei ütleks, et eestlaslik – see on selline põhjala mentaliteet üldisemalt. Võib-olla on see seotud pikaajalise äralõigatusega. Mõned teised kultuurid, vastupidi, toetavad oma inimesi ja kui keegi teeb midagi hästi, siis kõik on selle üle uhked.

On üks kuulus norrakeelne raamat, kust on pärit Põhjamaades tuntud Jante seadus, mille üks osa ütleb: „Sa ära arva, et sa oskad teha midagi paremini kui keegi teine, ära mõtlegi, et sa tohid üldse midagi teistmoodi teha!" (*Ära arva, et sa oled keegi. Ära arva, et sa oled sama hea kui meie. Ära arva, et sa oled meist targem. Ära arva, et sa oled meist parem. Ära arva, et sa tead rohkem kui meie. Ära arva, et sa oled midagi enamat kui meie. Ära arva, et sa millekski kõlbad. Sina ei tohi mitte meie üle naerda. Ära arva, et keegi sinust hoolib. Ära arva, et sa võid meile midagi õpetada.* – H. T.)

Väljaspool veebiruumi on meie kultuuril raske maailma murda, aga samamoodi on meil keeruline seda maailma endale koju tuua.
Sain kunagi Helen Sildnaga tuttavaks, tänu sellele et ta kirjutas 6–7 aastat tagasi artikli teemal, kui raske on tuua siia alternatiiv- või *indie*-bände. Ta tõi näiteks ühe tol ajal vähe tuntud – praegu väga populaarse – kollektiivi Arcade Fire, keda teadsin ka mina. Sildna kirjutas, et see on tulevikumuusika, mille Eestisse toomisel saaks publikusse kokku vaevalt kolmsada inimest. Kuna meil pole piisavalt palju neid, kes oleksid erinevate artistidega kursis, ei saagi siin eriti asju kuulata... Kes saaks lubada endale riski tuua siia suure summa eest mujal võib-olla tuntud bänd, mida aga Eestis veel ei teata? Kokku tuleb vähe huvilisi ja oledki pankrotis.

Mida Teie arvate, kes peaks selle riski võtma ja artistide siiatoomise eest seisma?
Minu meelest on Tallinn Music Week, mida Helen Sildna ja veel mõned inimesed teevad, leidnud väga sobiva lahenduse, et kutsutakse esinema vähem tuntud bände, kes on siiski teatava taseme saavutanud, ja kõigi nendega on võimalus tutvuda.

Iduartistidega peab tegelema! Võtame näiteks Iirise – siin oli ta tuntud, mujal mitte. Tänu TMWle sai ta plaadilepingu. See on üks võimalus, kuidas ka meie enda artiste aidata.

Tegelikult on ju probleemiks see, et kõigil pole võimalik rahalistel põhjustel nii palju kultuuri nautida, kui tahaks. Kuidas vältida olukorda, kus kultuur muutub kättesaadavaks vaid eliidile?
Ma võin öelda nii palju, et see ei ole majanduslik elitaarsus. Pigem on vaja vastavat haridust, et osata nautida suurt osa kunstist või kultuurist. Ma käisin nüüdismuusika kontserdil, kus minu kõrval istus üks rootsi dirigent. Pausi ajal ta imestas: „Mis teil siin lahti on? Noored inimesed tulevad tõsist muusikat kuulama. Kui mina Stockholmis dirigeerin, on saalis ainult valged pead."

Meil on Eestis uskumatult hea muusikaline haridus. Tean perekonda, kus naine on eestlane ja mees britt – nad kolisid siia, et nende muusikaliseks geeniuseks osutunud laps saaks elementaarse muusikalise hariduse, mis on siinse koolisüsteemi osa. Suurbritannias pidanuks nad selleks erakoolile aastas 25 000 naela maksma. See, et inimesed ei saa kultuurist aru, on mujal palju tõsisem probleem.

Foto: Renee Altrov

Mis puutub majanduslikku kättesaadavusse, siis minu maitse muusika ja kirjanduse osas kujunes siis, kui ma olin väga vaene üliõpilane – ikka leidus viis, kuidas asju lugeda ja kuulata. Nüüd on neid võimalusi isegi rohkem. Minu ülikooli raadiojaam WKCR on siiamaani Ameerikas igasuguse uue muusika propageerimisel üks radikaalsemaid – sealt tuleb niivõrd pööraseid asju.

Ainuke õnnetu aeg oli mul pärast ülikoolist lahkumist, kui polnud veel internetti. Siis ma ei saanud seda tol ajal piiratud ulatusega raadiot kuulata.

Eestiski on tekkinud viimasel ajal palju omaalgatuslikke veebiraadioid, mis, tõsi küll, kõik litsentsitasusid ei maksa. Kas selliseid asju saabki korrektselt teha? Või kas sellist isetekkelist ja põrandaalust kultuuri on vaja üldse kuidagi reguleerida?
(*Kategooriliselt*) EI, EI, EI! Selles kõnes, mille ma kaks aastat tagasi Tallinn Music Weekil pidasin – ja millest tuli suur jama, kuna ma rääkisin Pussy Riotist ammu enne seda kui teised –, osutasin asjaolule, et kui vaadata kaasaegset muusikat, on kõik, mis on praegu *mainstream*, olnud kunagi alternatiivne.

Näiteks Seattle, kust tulid Pearl Jam ja Nirvana – keegi poleks arvanud, et see saab grunge sünnikohaks. Seattle on nagu Ameerika Rapla, kust tuleb äkki mitu andekat inimest nagu meil Avandi ja Eplik. Teatud kohtades tekib aeg-ajalt mingi konstellatsioon. Näiteks Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja Hortus Musicuse on asutanud mehed, kelle sünnipäevade vahel on viis-kuus päeva – sa ei saa seda ette programmeerida ega kultuuri juhtida. Ühest kohast võib tulla samaaegselt mitu geeniust. Me ei tohi olla kinni selles, et kuna enne oli nii, siis nüüd peabki igavesti nõnda olema. Selle mõttega on inimestel raske ära harjuda.

Subkultuuridega käib kaasas palju pahelist, ometi on need mingitel hetkedel ühiskonna väärtushinnanguid muutnud. Kuidas teha vahet, kust alates kannab subkultuur mingit uuendusliku väärtust ja kõik muu, mis selle ümber toimub, on aktsepteeritav?
Ainult tagantjärele... Romantiline kunstnikukuvand on püsinud alates 19. sajandi algusest – Byron, Swinburne, De Quincey, kes kasutasid narkootikume, sigitasid lapsi... Enne seda oli kunstnik ontlik inimene, kellel oli metseen. Alternatiivkultuuri mõiste tuli kasutusele alles millalgi pärast „Noore Wertheri kannatusi". Kirjandusliku alge lõid Verlaine, Baudelaire ja Rimbaud, kes tegid kõikvõimalikke asju, tarvitasid erinevaid aineid – see on siiamaani edasi kandunud. Võib-olla isegi postuumselt, aga üldjoontes on nad kõik kodustatud – nüüd loetakse neid ülikoolides.

Lou Reed käis juba 90ndatel presidentide vastuvõttudel, kümme aastat enne seda võib-olla mitte. Kui mina olin noor, oli Lou Reed täielik subkultuur – ta mängis kell neli hommikul kuskil löga täis odavas kõrtsis. Seda me näeme kogu aeg, kuidas mingi radikaalne ja uuenduslik asi leiab hiljem aktsepteerimist – see võtab lihtsalt aega.

Kas see on pigem artisti kodustamine või aeg jõuab järele ja teatud asjad ei šokeeri enam?
Mõlemat. Võib-olla jõuad teatud ikka ja enam ei viitsi kogu aeg šokeerida... Ja teiseks oled oma senise tegevusega ehk piisavalt kultuuri mõjutanud, et see ongi muutunud. Oleme näinud taolist tendentsi 200 aastat ja see ei puuduta ainult kultuuri – kui geid hakkasid 60ndate lõpus esimest korda San Franciscos repressioonide vastu, olid kõik šokeeritud. Praegu toetab suurem osa ameeriklastest samasooliste abielusid – kultuurid muutuvad.

Mida on meil vaja või kui kaua läheb aega, et omasooliste kooselu ka siin mõistmist leiaks?
Kultuuriliselt on postkommunistlikud riigid olnud üldiselt konservatiivsed, kuigi Eesti on olnud paljudes küsimustes teistega võrreldes kiirem. Ma ei tea, kui kaua see aega võtab... Loodan, et mitte väga. Meid on liiga vähe selleks, et hakata siin kedagi kottima ja diskrimineerima. Üleüldse, kui ma vaatan, millist viha ja vaenu on see küsimus tekitanud, siis meie ühiskond ei ela üle sellist sallimatust omaenda inimeste vastu. Seda enam olen ma pettunud neis, kes seda õhutavad!

Siin ei teki isegi arutelumomenti. Kuidas suhelda taolises olukorras, kus erinevad pooled ei suuda üksteisega suhestuda?
See on meil tõesti probleem. Rohkem tolerantsust on vaja.

jätkub >

Me ei saa lubada endale selliseid suuri lõhesid kui mõni arvukam rahvus. Meil on iga inimene oluline.

Sama olukord tekkis ka tegelikult möödunud aasta lõpus kultuuriavalikkuse ja võimuorganite vahel. Kasutati žeste, mis tekitasid suuri vastandusi.
Meil on kombeks asjadega selle koha pealt natuke liialdada – tegemist on ühe vabama riigiga Euroopas. Apelleerida sellele, et siin on sõnavabadus kuidagi ahistatud, ja rääkida vaikivast ajastust... Mulle käib see väga vastukarva. Esiteks on Eestis palju rohkem sõnavabadust kui kuskil Põhjalas. Põhjalas on laim kriminaliseeritud ja isegi sedavõrd progressiivses riigis kui Rootsi on üks toimetaja selle eest lausa vangis istunud. Meil võid sa öelda mida tahes. Igasugune protest on suurepärane! Palun protesteerige, aga ärge öelge, et meie riik on autoritaarne.

Mis on Teie arvates need puudujäägid, mis kultuuriavalikkus on ise tegemata jätnud?
Argumente on seinast seina, selles küsimuses ei ole üksmeelt nagu loomeliitude pleenumil aastal 1988, kus kõik ühe rusikaga vabadust nõudsid. Hinnanguid on väga erinevaid. Ei olnud nii, et kõik seisid kultuuriministri vastu – oli ka neid Eesti kultuuris olulisi inimesi, kes arvasid vastupidist. Samuti on neid, kes ei astugi loomeliitu ja arvavad, et on ebaõiglane, et loomeliite rahastatakse. Aga see ei ole asi, millesse riik peaks sekkuma – seda peaks loomeavalikkus ise omavahel arutama.

Mida riigipoolne kultuuripoliitika peaks hõlmama?
Ma ei usu üldse kultuuri reguleerimisse. Teatud reguleerimise funktsioon tuleb paratamatult rahastamise kaudu sisse, aga ma hoiaksin seda võimalikult kaugel riigist. Riik otsustab, kui palju on raha. Las inimesed jõuavad pigem omavahel kokkuleppele, kuidas seda jagada.

Lätis on väga hea nädalakiri ir – tõesti üks parimaid väljaandeid Baltikumis. Seal ilmus hiljuti kaheleheküljeline ülistuslaul Eesti kultuuripoliitikale – kuidas eestlased on kõike õigesti teinud ja lätlased valesti. Me võime olla enda eluga väga rahulolematud, aga teised, kes tulevad samast süsteemist, vaatavad, et vau, see on uskumatu, kuidas Nemad on suutnud seda teha?! Seesama enesepõlgus, mis domineerib ka paljudes meie diskussioonides, on Lätis ilmselt veel hullem – neil on oluliselt raskem tunnistada, et riigis on midagi õigesti tehtud.

(Tõuseb püsti ja jalutab arvuti juurde: „Võib-olla paneks midagi elavamat?! Ma nüüd muudan kogu seda asja siin...” Presidendi kantselei kommunikatsioonijuht Piret Pert: „Ära seda oma alternatiivrokki pane!” THI naerab: „Just panen!” Ja keerab helitugevust juurde.)

Millised on olnud tugevamad kultuurilised mõjutajad Teie noorusajast? Nagu näha, olete endale kindlaks jäänud ja pole maitse-eelistusi välja vahetanud?
(*Vaidleb kategooriliselt vastu*) Ma kuulasin hoopis teist asja nooruses! Mul ei ole lemmikbändi, mul on erinevad tujud!

Aga mis puudutab isiklikult?
(*Leebub)* Keel... Mulle meeldib, kui keelt on huvitavalt kasutatud – viskan Twitteris palju mitmekeelset kalambuuri, millest keegi aru ei saa. Mulle meeldivad kirjanikud, kes kasutavad keelt hästi.

Kas Teil on endal ka loomingulisi ambitsioone olnud?
Ambitsioone pole kunagi olnud, aga ma olen kogu aeg kirjutanud. Olen mänginud ka igasuguseid pille, näiteks klaverit, saksofoni, kitarri, aga lugemine huvitas mind rohkem. Ma olin okei kunstnik, kuni mu parimaks sõbraks sai inimene, kes oli geenius, mille peale ma lihtsalt loobusin. Olin tegelikult isegi täitsa osav. Inimesed ütlesid, et vau, sa oled päris hea kunstnik, aga oma andekat sõpra kõrvalt vaadates sain aru, et nii hea ma ei ole. (*Naljaga*) Seda oli masendav vaadata, ehkki see oli niivõrd naturaalne andekus. Ma olen näinud vähe inimesi, kes oskavad nii hästi joonistada.

Teil ilmselt presidendina pole tekkinud olukorda, kus vaatate kedagi kõrvalt ja mõtlete, et ta teeb seda nii palju paremini, äkki peaksin loobuma?
(*Naerab*) Selles valdkonnas pole see andekuse küsimus. Olen seda usku, et lihtsalt pean asju paremini tegema.

Mis meid Eesti Vabariigi 100. juubelil ees võiks oodata? Mida jõuaksime viie aasta jooksul ellu viia?
Ütleme nii, et see ei seisne SKTs *per capita*, vaid hoopis teistes asjades. Eesti on üks nendest paradoksaalsetest riikidest, kus jõukuse ja õnnelikkuse korrelatsioon vajub täiesti kokku. Muidu on ikka nii, et mida paremini läheb, seda õnnelikumad inimesed on. Ma ei tea, miks me arvame, et meie käekäik on kõige kehvem?! On kohti, kus on palju rohkem korruptsiooni ja vaesust, aga inimesed on meist palju rõõmsamad. Eesti on kõige vähem korrumpeerunud Ida-Euroopa riik – ainuke postkommunistlik maa, mis on Euroopa Liidu n-ö paremas pooles.

Äkki halamine tingibki selle, et asjad on korras? Äkki see hoiabki ära mingite asjade väga ülekäte minemise? Olgugi et see ei tekita eriti head üleüldist fooni ega õhkkonda.
Mina ei saa seda öelda, kuidas inimesed peaksid tundma, aga kui sulle hommikust õhtuni öeldakse, et kõik on nii halb... Võib-olla on sellest kasu, kui lähed välismaale ja näed, et seal ei ole sugugi parem. Aga see mentaliteet, et meil on siin kõik *a priori* nii kehvasti, peegeldab harimatust ja pahatahtlikkust või kibestumist oma enda elu läbikukkumisest.

Kui võrdleme näiteks väljarännet Eestist, Lätist ja Leedust, siis näeme, et see on mujal 10 korda suurem. Kui aga löön lehe lahti, näen intervjuud Tõnu Kaljustega, milles on kirjas: „Sel ajal kui Eesti jookseb inimestest tühjaks, jääb Tõnu Kaljuste siia.” Saagem täiskasvanuiks, elagem reaalses maailmas! 2,2 miljonit britti resideerub Euroopa Liidus väljaspool Suurbritanniat. Ainuke võimalus väljarände peatamiseks on piirid kinni panna, aga see tähendaks, et veel rohkem inimesi läheb minema.

Samas olen vähemalt kolm-neli korda erinevatelt inimestelt kuulnud, et kui välismaal õppivate üliõpilaste seas peetakse lolliks seda, kes kavatseb oma kodumaale naasta, siis eestlase hoiak on hoopis teine – ta mõtleb, et nüüd ma lähen tagasi ja teen midagi!

Kas jääme ootama selle põlvkonna tagasitulekut, kes praegu mööda ilma laiali on?
Ei jää ootama – seda on ka varem juhtunud ja see on alati nii olnud. Inimesed, kes on väge täis, jõuavad oma värskete ideedega tagasi. Ma arvan, et seetõttu on Eestil ka hästi läinud.

Meil on soov midagi ära teha. Juba 1980ndate lõpus, sügavas Nõukogude Liidus, erines Eesti teistest riikidest selle poolest, et meil oli tahe asju korda saata, ja need suured demokraatiaga seotud probleemid, mida me tänapäeval väga paljudes postkommunistlikes riikides näeme, tulevadki sellest, et iseseisvus ja vabadus kukkusid neile sülle ilma selle tahteta.

Samas tunnevad väga paljud noored sellest tegutsemissoovist hoolimata tegelikult seda, et neile ei anta olemasolevate struktuuride sees võimalust. Näiteks ei saa kas või poliitikasse siseneda, ilma et sa ei peaks astuma mingisse erakonda ja hakkama järgima seda vana ja kulunud süsteemi...
See vana ja kulunud süsteem on ainult 20 aastat kehtinud. Probleem on selles, et nüüd on need, kes kahekümneselt suured tegijad olid, 45-aastased ja nad on ikka võimul. Kui sa oled praegu 22, siis nad on seal ees veel pikka aega. Sellest ma saan täiesti aru. See on sotsioloogiast, demograafiast ja Eesti ajaloost tingitud probleem.

Aga ütleme nii, et kui ma olin noorem, olin ma alati kõige noorem. Ma olin 35-aastaselt endast 20 aastat vanemate kolleegide seas Raadio Vaba Euroopa toimetuse juht. Peab lihtsalt rohkem pingutama! Minu psühholoogia sunnib mind parem olema. Tuleb hiljem magama minna ja varem hommikul üles tõusta, et rohkem tehtud saaks. Ma ei näe praegu mingeid takistusi, miks keegi ei võiks olla Eesti poliitikas tõesti võimas juba suhteliselt noorelt.

(Pistab vahele: „See on Lou Reedi lugu „Sweet Jane” tegelikult... Või tähendab, nad varastasid selle talt.”)

Kui sa tahad, on Eestis väga lihtne kuhugi jõuda. Kui tulla välja originaalse ideega, siis ma olen kindel, et see leiab kajastust ja jõuab kohale. See ei erine lõppkokkuvõttes Eesti muusikamaailmast, kus noored ja ägedad mehed tulid ning tegid midagi ära. Antud süsteem oli palju rohkem kivistunud – Kaljuste ja Mustonen on väga heaks näiteks selle kohta, mida inimesed suutsid saavutada juba stagneerunud nõukogude süsteemis ainult tänu sellele, et nad olid andekad ja väga töökad. Tegid oma asja isegi hoolimata režiimist!

Kui nõukogude ajal oli väga kindel, mille vastu oldi, siis nüüd on see segane.
Ausalt öeldes ei ole ma pärast nõukogude režiimi millegi vastu olnud. Ma tahan teha seda, mis tundub mulle kihvt.

< algab pöördel

UUS EESTI DISAIN: ANNA VIIK

Küsis Triin Loosaar

Projekt „Lines". J-Flowz ja Anna Viik. Foto: Ingvar Heamägi. Kunstiline töötlus: Anna Viik

Anna Viik on noor moedisainer, kes elab ja tegutseb nii Tallinnas kui Londonis. Ta on õppinud Eesti Kunstiakadeemias moedisaini ning Inglismaal UCAs (University for the Creative Arts) rätsepa ja konstrueerimise erialal. Viimased aastad on viinud koostöödeni erinevate brändide ja popartistidega, värskeim neist kollektsioon ghana päritolu briti muusikule Fuse ODGle MOBO muusikaauhindade gala jaoks. Hetkel tegeleb Anna projektiga „Lines", mis ühendab endas rõivad, muusika ja liikumise.

Kirjelda natuke käesoleva projekti tagamaid ning selle pealkirja „Lines"?
Projekti enda jagaksin kolmeks: rõivakollektsiooniks, mis koosneb 20 komplektist, Sonne Bieni liikme J-Flowzi muusikavideoks, mille kunstnik on Triin Ruumet, ja tantsuliseks osaks, mille kujundab koreograaf Triin Reemann.

Kollektsiooni ideeks on skisofreenia kui nähtus. Seda psüühikahaigust on seni ühiskonnas üsna vääriti mõistetud. Taustauuringud on viinud mind kokku psühhiaatritega nii Londonis kui ka Tartu Ülikooli psühhiaatriaosakonnas. Spetsialistidest on väga palju abi olnud.

Sooviksin käsitleda teemat kunstniku vaatenurgast, lähendades seda nähtust ka nooremale põlvkonnale. Tegevuse üks eesmärkidest on kaotada valehäbi ja julgustada vaatlema skisofreeniat elu loomuliku osana. Projekti võiks käsitleda interdistsiplinaarse seeriana, mis toob kokku erinevate kultuurivaldkondade rahvusvahelise seltskonna.

Projekti pealkiri „Lines" lähtub skisofreeniast. Eesti keeles oleks see „Piirid". Skisofreenia põhiprobleem on reaalsuse piiri kadumine. Seega esitame ka meie küsimuse: „Where are the LINES?" Projekt ise siiski küsimusele ei vasta, vaid pigem mõtiskleb selle üle.

Millest tuli su huvi skisofreenia vastu?
See mõte hakkas kasvama eelmisel septembril, kui sattusin vaatama Oprah' saadet ühest seitsmeaastasest tüdrukust, kellel oli skisofreenia. Mind huvitas tema mõttekäik ja see, kui valesti ma seda haigust varem olin mõistnud. Ka minu koostööpartner oli teemast huvitatud ja kui me selle üle arutlesime, ütles ta nagu naljaga: „You are like my schizophrenia." Sealt saimegi me endale kontseptsiooni.

Sinu koostööpartneriks on Londonis tegutseva hiphopigrupi Sonne Bien liige J-Flowz ning sa oled ka varem nendega projekte teinud. Kuidas see alguse sai?
See algaski nii, et ma sain sõbraks J-Flowziga. Umbes samal ajal toimus ERKI Moeshow, kus ma oma kollektsiooni näitasin. Sonne Bienile meeldis minu looming ja nad palusid, et ma peale ERKIt oma riided nende muusikavideosse „Noir Lux" selga annaksin. Ja nii ta läks.

Projekti raames valmivad kollektsioon ja ka muusikavideo. Kas sa eelistad esitleda oma kollektsioone pigem alternatiivmeediumite vahendusel kui klassikaliselt moelaval? Kuidas sa oma kollektsiooni esitlemist endale visualiseerid?
Minu jaoks on oluline mingisuguse mõtte areng, ühesõnaga kontseptsioon. Ja ma lähen alati sellega väga sügavuti. Oluline on midagi parandada või arendada, sest see viib edasi ka mind ja minu loomelendu. Mulle meeldib teha koostööd erinevate artistidega, kuid viimasel ajal on nendeks sattunud just muusikud. Moelava koha pealt nii palju, et mulle ei ole üldse oluline, et kollektsioon moelavale jõuaks, kuigi see on rõivaste ja kollektsioonide üks põhilisemaid ja loogilisemaid esitlusviise. Ja kui ma nüüd tagantjärele mõtlen, siis ei ole minu moesõude puhul olnud kunagi etteasteks lihtsalt modellide kõnd, mul peab seal ikka mingi element, kas siis teistmoodi lavastatud liikumine või tants, sees olema, pigem nagu *show*. Otsest eelistust ei ole, aga kindlasti ei loo ma riideid vaid moelava jaoks.

Milline on ühe noore eesti disaineri elu Londonis?
Londonis on väga kiire ja huvitav. Informatsiooni on nii palju, et kohati jääd pimedaks ja ei oskagi kusagilt otsida. Mis mulle Londoni puhul väga meeldib, on erinevate kultuuride rohkus. Suhtlus erineva kultuuritaustaga inimestega õpetab uskumatult palju. Ma usun, et see on üks tähtsamaid asju, mida olen seal õppinud – see aitab mul paremini inimesi mõista ja nendega suhestuda.

Kuidas sa ennast moemaastikule paigutaksid ning millised on erialased sidemed Tallinna ja Londoni vahel? Kumma paigaga sa end rohkem seod?
Ma ei oska ennast kuskile paigutada. Võin vaid öelda, et kohe kindlasti ei ole ma *ready-to-wear*-disainer. Ma toodan ainult väga väikestes kogustes ja seda seetõttu, et mulle meeldib teha *made-to-measure*-rõivaid. Iga inimese keha on niivõrd erinev, et standardlõiked minu maailmas ei tööta. Mul ei ole väga palju riideid, aga need, mis mul on, istuvad väga hästi. Ma pean kahjuks ütlema, et ma ei ole moega väga kursis... Mind huvitavad kontseptsioon ja tehniline pool – see, kuidas kujundada erinevate meetoditega inimese kehale nii-öelda teist nahka. Variante ja tehnikaid on miljoneid, mis teeb selle eriala huvitavaks.

Tallinna ja Londoniga seoses vaatlen esimest kodu ja teist töökohana. Kuigi mõlemas linnas on mul palju tööd, tahaksin ma ideaalis kahe riigi vahet triivida. Londonis end täiendada ja silmaringi avardada ja Tallinnas seda rakendada.

Projekti „Lines" elluviimist saab toetada 21. märtsini portaali kickstarter.com *kaudu.*

KANUTI GILDI SAAL

MAIKE LOND
LOENG-ETENDUS
10 JOURNEYS TO A PLACE WHERE NOTHING HAPPENS*

4+5+7+9 APRILL
KELL 19:30
KANUTI GILDI SAALIS

PIKK 20, TALLINN
SAAL.EE

Märtsikuu Müürilehe kaks muusikakülge on kokku pannud **Rada7**. Mittetulunduslikel alustel ja vaprate vabatahtlike tegemistahtel toimiv veebikeskkond tähistab sel aastal oma 15. sünnipäeva. Pika tegevusaja jooksul on jagatud kohalikule muusikaskeenele toetust nii kirjasõna kui ka nõu ja jõu näol.

Sensatsiooniliste klikiteemade puudumisest hoolimata on Rada7 oma laialdase kõlapinnaga julgelt populaarseim eestikeelne muusikasait. Artiklite teemavalikut kannustab otsiv ja uue järele janunev vaim, mis uurib kõikvõimalikku põnevat nii muusikalises areaalis kui ka selle piiride taha jäävas ning püüab vältida seejuures hambutut eklektikat ja mugavalt sissesõidetud vakku kaldumist. Rada7 jagab alati rõõmuga tähelepanu ka külalisautoritele – kirjutamishuvi puhul võta nendega ühendust aadressil *teave@rada7.ee*.

SUBKULTUUR FOOKUSES: „*METAL*-MUUSIK" POLE TÖÖ EGA HOBI, VAID ELUSTIIL

Mart Kalvet

„Selleks et *metal*'it teha, peab ikka natuke napakas olema. Peab olema ühildumatu üldise vooluga. See ei ole küll rusikareegel – kui sa pole õige mässaja, pole sa õige *metal*'i-mees või vastupidi –, aga mingisugune suurem või väiksem kokkuklappimatus ühiskondlike normidega paistab olevat tugevaks eelduseks."

Magnus Andre (29) on vabakutseline produtsent, ansambli Talbot basskitarrist, süntesaatorimängija ja laulja. Talbot on andnud ligi 200 kontserti, neist vähem kui viiendiku Eestis, ning bändi teine album „Scaled" pälvis tänavusel Eesti Muusikaauhindade jagamisel aasta *metal*-albumi tiitli.

Kaido Haavandi (36) on helimees, tõlkija, kontserdikorraldaja ja pagan-*metal*-ansambli Tharaphita kitarrist-süntesaatorimängija, lisaks organiseerib ta suviti Vana-Vigalas Eesti suurimat „raskemale muusikale orienteeritud" festivali Hard Rock Laager.

Vestlusringi vormistas artikliks tõlkija, muusikaajakirjanik ja -kriitik ning *doom rock*'i ansambli Taak laulja Mart Kalvet (38).

Klappimatuse kiitus

Ammugi on möödas ajad, mil ontlikku üldsust hirmutavaid „hevikaid" võrdsustati vägivaldsete pättidega ja seostati saatanakummardamisega. Pikkade juuste eest peksasaamine pole enam igapäevane – pigem pälvib arhetüüpse „karvase" välimusega *metal*'i-sõber pidutsemisega liiale läinud nudipäiselt võõralt õlalepatsutuse koos rõõmsa tõdemusega: „Sa oled nagu see Metsatöll!" Või vandeseltslasliku ülestunnistusega: „Ma kuulasin ka kunagi Slayerit." Raskerokk on igas mõttes kapist väljas ning ka ekstreemne *metal* on endale alternatiivkultuuris arvestatava eluruumi vallutanud.

Ometi pole raskemuusiku tee suisa sirge ja avar. „Pahatihti ei käi bänditegemine ja akadeemiline või üldse tööalane karjäär käsikäes," nendib Kaido. „Mõlemad nõuavad pühendumist ja vähestel õnnestub mõlemaga edukalt tegeleda. *Metal*'i tegemise juures on seda märgata rohkem kui mujal. Selleks et *metal*'it teha, peab ikka natuke napakas olema. Peab olema ühildumatu üldise vooluga. See ei ole küll rusikareegel – kui sa pole õige mässaja, pole sa õige *metal*'i-mees või vastupidi –, aga mingisugune suurem või väiksem kokkuklappimatus ühiskondlike normidega paistab olevat tugevaks eelduseks. Normaalselt peavoolu-kodanikult ei saa eeldada, et kärisevad kitarrid ja ebakõlad talle meeldiksid."

Kaido tunnistab, et raske on tagantjärele analüüsida, kuidas *metal*'i, eriti ekstreemse *metal*'i – ülikiire, üliraevuka, terrorismis kahtlustatavate piinamiseks kasutatava „lammutamise" – nautimise juurde jõutakse. Tõdeme lõpuks, et *metal*'i kuulamine on omandatud maitse – nagu kalamarja või oliivide söömine. „Isegi rokk on selline, millega rikkumatul looduslapsel, kelle jaoks on muusika olnud linnulaul ja vilepillihääl, on hoobilt keeruline suhestuda," arvab Kaido. „Kitarri kõlamoonutusefekt – *distortion* – kannab, nagu nimigi ütleb, moonutust. Selle *sound*'iga on midagi „valesti". Jimi Hendrixi ajal, kui efektiplokkide valik oli napp, lõigati kõlaritel papid katki, et rohkem pläriseks. *Metal*'i kõlas peegeldub mingisugune groteskivajadus – mingi kriipiv moment peab sees olema."

Traditsioon ja eksperiment

Pole raske tõmmata katkematut joont esimesest *metal*-bändist Black Sabbathist Talboti ja Tharaphitani. Kas võib öelda, et *metal* on subkultuurina jätkusuutlikum kui teised muusika- ja moevoolud? „Äkki meile, kes me selle sees oleme, lihtsalt tundub nii," arvab Magnus. „Alternatiivkultuuris on tegelikult palju pika traditsiooniga hoovuseid."

Kaido osutab, et *metal*-kogukonna tõsiseltvõetaval liikmel on siiski keerulisem üleöö vaevata halli massi sulanduvaks kontorirotiks muutuda: „Seda raskendab kogu atribuutika ja poos, mis *metal*'iga kaasas käib – kas või tätoveeringud. Korralik *metal*-stiilis nahakaunistus on nagu sildade põletamine. Samamoodi ei kasva pikad juuksed üleöö. Muidugi kõlab selline hoiak mõnevõrra lapsikult, aga nii on läinud."

Kuidas on vankumatult stiilitruud inimesed nii altid muude stiilidega eksperimenteerima, kui osutada tõsiasjale, et edukamad *metal*-artistid meil ja mujal on lõiminud stiilipuhast käristamist kõrvaliste elementidega – küll folgi, küll klassika, küll tantsumuusikaga? Kas see ei räägi vastandumisjanule vastu? Ei, sugugi mitte, leiab Kaido: „Ju neil muusikutel on natuke igav hakanud ja nad on soovinud oma stiilisisestele normidele vastanduda."

Kas Eesti *metal*-skeene on meestekeskne? „Kindlasti on muusikute hulgas mehi rohkem kui naisi," kinnitab Kaido. Publiku osas pole soolõhe kummagi muusiku arust sama silmatorkav. Miks nii? „Võib-olla ei tundu see naistele enamasti lihtsalt kohane," oletab Kaido. „Huvi oma elu *metal*'ile pühendada on Eestis naisterahva puhul raskem tekkima."

„Samas, rokis on naisterahvad praegu rohkem pildil kui kümme aastat tagasi," arvab Magnus. Paistab, et naismuusik olla on üha vastuvõetavam. „Oma roll on ka sellel, kas muusik on iseõppija või muusikakooli kasvandik," leiab Kaido. „Mulle tundub, et *metal*-bändidega liituvatel neidudel on sagedamini muusikaline haridus. Ilmselt lihtsustab varasem muusikaga tegelemine otsustamist."

Küpsed ubinad

Kas Eesti Nokiaks *metal*-maailmas võiks olla eriomane ugrilikkus? Kaido ütleb, et ei oska sellistes kategooriates mõelda. „Ei usu, et on võluvitsu, mis muusika müübivaks muudavad." Samas nenditakse, et muusikaäri tipp-produtsendid just selliseid „võluvitsu" otsivadki. „Suurtele plaadifirmadele eksperimenteerimine ei meeldi," arvab Magnus.

Hard Rock Laager 2012. Foto: Kristel Sergo

Kaido kirjeldab kaht teed tippu: „Mõned plaadifirmad sõlmivad lepinguid lootustandvate bändidega, kelle loomingut kujundatakse mingile mallile vastavaks. Teine võimalus on töötada end *underground*'is üles muusikaga, mida pole ehk lihtne müüa, ent kui seda tehes saavutatakse teatud küpsus, muutub ka bänd plaadifirmadele kütkestavaks. Firma, mis adub, et bändi saaks nende vahendite toel edukamalt turustada, võtab ka eksperimentaalsema kollektiivi meeleldi enda hõlma alla.

Küpsus võib väljenduda ka lavalises enesekindluses. Mulle ei pruugi meeldida bändi muusika, aga kui ma näen, et nad on laval veenvad, saan ma aru, et bänd on hea. Kui saavutad sellise tõsiseltvõetavuse 20. eluaastate algupoolel ja saad pühenduda bändi arendamisele 30. eluaastatel, on sul aega veel paarkümmend aastat suuri tegusid teha ja töö vilju maitsta. Eesti skeene puhul juhtub see reeglina umbes kümme aastat liiga hilja. Meil on nii-öelda usutavate bändide liikmete vanus juba 35–40 aastat..."

Kaido leiab, et bänditegemise tahe võiks kasvada välja sisemisest vajadusest: „Võimalikke ohvreid ja tagasilööke tuleks eos teadvustada ja nendega leppida."

„Tuleb endale selgeks teha, kas muusika on ikka see asi, mida sa kõige paremini oskad," arvab seepeale Magnus. „Kui oskad, siis tulebki seda teha."

Kas on õige öelda, et Eestis pole *metal*-muusiku karjääriväljavaated eriti avarad? „See on nii kogu maailmas," teab Kaido. „Praegu turneedel käivate suurte, rahaliselt kindlustatud *metal*-bändide karjääri on alustaval bändil juba praktiliselt võimatu korrata. Küll aga on tänapäeval kergem olla natuke muusik, natuke ärimees ja natuke pereisa."

Pakun, et Manatarga Euroopa-turnee maailma tuntuima *black metal*'i bändi Mayhem soojendajana 2004. aastal oli Eesti *metal*'i jaoks märgilise tähtsusega. Kaido nõustub, märkides, et Metsatöll on selles vallas nüüdseks kaugemale jõudnud. „Mugavustega *nightliner*-turneebussi ja esmaklassilise korraldusega ringreis oli äärmiselt õpetlik kogemus," rõhutab ta, lisades, et toonane väljaminek oli suur, kuid plaatide-särkide müügiga õnnestus osa sellest tagasi teenida.

Magnuse bänd Talbot esindab hoopis teistsugust, omal käel korraldatud ringreisimudelit. Ka tema kinnitab, et „*merch*'i" müügiga on heal juhul võimalik rahastada päris suur osa turneest. „Esimese ringreisi tegime kokkulaenatud rahaga," möönab ta, „aga samas õppisin nende kuude jooksul rohkem kui varasema kümne bändiaastaga."

Rauad on tules

Kas Hard Rock Laagrit on praegu raskem korraldada kui kümme aastat tagasi? „Kindlasti mitte," vastab korraldaja Kaido. „Koostööpartnerid on välja kujunenud, keskmine publikuhulk – umbes 1500 inimest – samuti. Mullu laagris esinenud USA legendaarne *thrash*-bänd Testament tõi festivalile uue hingamise ja ka eakamast publikust koosneva kontingendi."

VIKTORIIN

1. Melomaan, kunstnik ja muusik Mihkel Kleis pani 2013. aasta lõpus üles nimekirja möödunud aasta parimatest plaatidest. Mitu nimetust selles nimekirjas oli?
2. Mis ühendab Vaiko Eplikku ja ansamblit Köömes?
3. Mis aastal toimus esimest korda Vormsi Festar?
4. Mis nime all tegi Paul Lepasson elektroonilist muusikat enne Mimicryt?
5. Millisel eesti trummaril oli sõjaväeteenistuse jooksul 120 jooksus päeva ja 68 kartsapäeva?
6. Mitu kilo kaalub Ivo kass?
7. Mis oli lammutatud legendaarse TTÜ rokiklubi nimi?
8. Missugune mehise välimuse poolest tuntud eesti muusik ei oska tema abikaasa sõnul mehetöid teha?
9. Mis oli 2013. aasta Record Store Day ainuke eestimaine väljaanne?
10. Kes suudles eelmise aasta Tallinn Music Weeki esinemise ajal Kapitan Korsakovi lauljat?

Vastused:

1. 636 2. Köömese laulja Aleksander Ots ja Vaiko Eplik tegid koos Raadio Uuno hommikuprogrammi 3. 2001 4. Kosmosepoiss 5. Marko Atso 6. 7 kg 7. Roheline Konn 8. Üllar Jõrberg 9. Mart Avi kasseti „Crooner Tapes" 10. Valter Nõmm

Koostasid Rene Kolmteist ja Marko Pütsep

Tallinn Music Weeki Rada7 esitluskontsert toimub 28. märtsil klubis Sinilind. Seitsme eriilmelise ja põneva bändi hulgas nii meilt kui mujalt astub Mimicry lavale täpselt südaööl ja Talbotit näeb kohe järgnevalt kell 01.00.

MIMICRY – PINGELINE JA KONTRASTNE TANTSUMUUSIKA

Küsis Ester Faiman

Haarates teel oma pöörisesse järjest uusi põneva käekirjaga muusikuid, omandab Mimicry agressiivselt reibas ja peotuju tekitav *electroclash* Paul Lepassoni taktikepi all aina kaasahaaravamaid vorme.

Kas selline mall, et tegevmuusik töötab lisaks stuudios, korraldab üritusi ja keerab helipuldis nuppu, on tavaline mujalgi? „Ikka. On loomulik, et mida kauem oled skeenes tegev, seda rohkem tekib eneseteostamisvõimalusi, mis vastastikku üksteist täiendavad," kinnitab Kaido. „Kõige rohkem „päris töö" moodi sellistest otstest on helikeeramine – selles vallas annab isegi karjääri teha. Kontserdikorraldamisega on alati risk, et saad vastu pükse, ehkki kogemuse kogunedes see kahaneb. Bändimehekarjäär ei hakka kindlasti sisse tooma. Võib-olla mõnikord õnnestub vähem peale maksta."

Kui see töö sisse ei too ja hobi ka ei ole, kuidas seda siis nimetada? „See on elustiil," leiavad mõlemad mehed.

Eesti *metal*-muusikute üheks suuremaks takistuseks võib olla jõuetus, mis neid pärast esimese helikandja ilmumist tabab. Tehakse mitu aastat albumi nimel tööd, aga kui ketas viimaks käes, saabub pingelangus. Tegelikult peaks just siis algama töö värske toote promomise kallal.

„Materjali kallal töötamine, selle salvestamine, esinemine ja isegi lihtsalt proovitegemine peab olema mõtestatud protsess," selgitab Kaido. „Tark on koostada graafik, jagada ülesanded ja kontrollida nende täitmist nagu igas muus äriettevõttes." Selline mudel eeldab paraku, et lisaks geniaalsetele pillimeestele on bändis ka hea ärivaistu, suhtlemisoskuse ja algatusvõimega organisaatoreid.

Showcase-festivali dihhotoomia

Miks jõuab Tallinn Music Weeki *metal*'i *showcase*'ile vaid mõni üksik välisdelegaat? „Olles külastanud ise delegaadina *metal*'i *showcase*-festivale mujal, tean ma, mis sellistel üritustel toimub," muigab Kaido. „Ärgatakse pohmakaga, hängitakse päev otsa teiste delegaatidega ja võib-olla õhtu lõpuks lohistatakse end korraldaja tungivate mõistaandmiste peale üht-kaht kohalikku bändi vaatama. Selliste hevimesside ülesanne on enda ala inimestele seltskondlik kohtumisvõimalus anda. Lubada bändidele, et nende esinemist vaatab arvukas rahvusvaheline „žürii" ja et kergesti võib pudeneda plaadileping, on natuke luiskamise moodi."

Magnuse kogemus on teistsugune: „Talbotil õnnestus lavale pääseda ürituse epitsentris Von Krahli baaris. Seal pälvisime Skype'i auhinna, millega kaasnes esinemine Tamperes festivalil Lost In Music. Järgnesid ülesastumised Euroopa suurimal *showcase*-festivalil Eurosonic. Meile seda keegi ei öelnud, aga seal käisid meid vaatamas Roskilde agendid. Ilmselt jätsime neile hea mulje, sest mullu olimegi Roskildel."

Rohkem läbemust!

Mis nõu anda muusikuteed alustavaile noortele? „Selleks et töö hakkaks vilja kandma, on vaja kannatust, püsivust ja pühendumist. Edu ei tule üleöö," räägib Kaido. „Muu on teisejärguline. Minimaalse eelarvega on täiesti võimalik bändi teha. Normaalsete pillide hinnad algavad paarisajast eurost – paned häälde, vaatad, et käriseb küll, ja saadki kodus arvutisse salvestama hakata."

„Vähemalt üks hullumeelne eesmärk võiks ka olla," lisab Magnus, „näiteks esineda koos oma lemmikbändiga. Aga kui seda saavutada ei õnnestu, ei tohiks ka heituda. Kõige hullem on see, kui inimene end ise ühekordse põrumise peale masendusse mõtleb."

Kas võib öelda, et praegu läheb Eesti *metal*'il paremini kui iial varem? „Välismaal on teadlikkus Eesti *metal*'ist kindlasti kõrgseisus," nendib Kaido. „Eesti kohta ei oska öelda."

„Võit on seegi, kui perekondlikus süldilauas ei vaadata bändimeest nagu külahullu, kelle põhitegevus on prooviruumis õllejoomine," postuleerib Magnus.

Mis seisus sa hetkel oma tegemistega oled ja mida plaanid edasiseks? Sinust ei ole mõnda aega midagi kuulda olnud ja nüüd ilmusid järsku Tallinn Music Weeki esinejate nimekirja.

Esialgu plaanin väikese *live*-bändi kokku panna. Mõtlesin, et see on hea eesmärk, mis laseb teatud ajahetkel mingile kindlale tegevusele keskenduda. Teiseks üritan kiiresti uusi lugusid peale toota ja mingitest vanadest asjadest lahti saada, et neid enam esitama ei peaks.

Esialgsete plaanide kohaselt mängib bändis trumme Kallervo Karu. Kalle on meeletu energiaga tüüp, kes suudab kõike üsna lennult haarata. Ma põhimõtteliselt saadan talle lood ja koos ei peagi palju proove tegema. Lisaks veel üks tüdruk, Pille Piir, kes mängib sünti ja laulab taustavokaali. Pillega pole me jõudnud koos veel eriti palju musitseerida, aga praegu tundub, et käekirjad ja suhtumised klapivad. Selles mõttes ma ei julgekski veel kuulutada, et nüüd on Mimicry hoopis teise koosseisuga – esialgu piirdub asi teatud ürituste jaoks *live*-bändiga ja selle baasilt arendame edasi. Võib-olla lähme kohe tülli, kunagi ei tea.

Nii et ikkagi bänd jälle? Miks ei julgeta üksi tegutseda ja üritatakse enamasti sõbrad kampa leida? Kas laval on üksi kuidagi hirmutav ja ebakindel või on mitmekesi huvitavam?

Minu jaoks on just pigem hirmutav teiste inimestega koos bändi teha. Ma ei oska seda hästi, olen veidi kontrollifriik. Aga just seepärast tahangi teistega koos tegutseda – kui peab kompromisse tegema ja toimub infovahetus, siis liigub asjad kiiremini ja võib-olla ei jää oma peas mingitesse surnud ringidesse kinni. Seda ma loodan vähemalt.

Lavahirmu mul ei ole, olen vist nii palju esinenud juba. Ainult tehnika pärast põen alati. Ma ei ole kuidagi leidnud süsteemi, mille peale täiesti kindel võiks olla. Probleemid tehnikaga panevad jalad värisema, aga niisama laval olemine mitte.

Samas üritan ma asju ikkagi niimoodi hoida, et oleks selge, et Mimicry on ikkagi minu projekt, ja kui teha mingi suurem *live*-grupp, siis teatud sündmuste jaoks ja sõltuvalt olukorrast.

Räägiks nüüd need minevikuasjad ka selgeks. Kas see, et Kene bändist ära läks, oli ootamatu või oli see mõte tükk aega vaikselt vindunud? Kas mingid teemad ei klappinud või mis?

Ei olnud ootamatu, vindunud teema pigem. Kene on hoopis teise maitsega kui mina, ta üldse juhtus kogemata kampa. Enne tegime Depood ja siis oli lihtsalt hea mugav, et ta laulis ka mingile uuele Mimicry loole peale ja kuidagi jäigi nii. Aga ta tajub muusikat teistmoodi, ma pidin talle kõike alati hästi põhjalikult seletama – see võttis palju energiat ning ei meeldinud ilmselt ka talle väga.

Põhimõtteliselt kõik tüübid, kes on Mimicrys olnud, ongi sattunud sinna kuidagi poolkogemata – oleme juhtunud kokku jämmima ja siis nad on järsku bändis.

Praktiliselt kohe peale Kene lahkumist andsid välja EP „Discipline" ja kadusid siis järsku vaateväljalt. Millal uut materjali kuulda saab või on plaan plaat välja anda?

Jah, mingil hetkel pakuti jamasid kontserte ja siis ma hakkasin mõtlema, et äkki lihtsalt ei mängigi mõnda aega. Ah, et mis on jama kontsert? Hehe... Mingit väga kindlat valemit pole, aga on selline tunne, et mõnest asjast tasub eemale hoida. Seda on raske seletada, aga mõnikord võib ette aimata, et üritus feilib, või sa tead juba, et ei naudiks üldse seal esinemist. Raha mängib ka tihti rolli ja kui juba ise peale tuleb maksta, siis peab olema tegu millegi väga heaga. Kunagi võtsin ma suhteliselt kõik pakkumised vastu ja seda mitu aastat järjest. See oli kindlasti kasulik, aga nüüd ma enam ei tunne, et peaks. Tahaks teistmoodi kogemusi.

Plaadiga on vist natuke perfektsionismi taga kinni teema. Mul ei ole tulnud veel kunagi ette sellist hetke, mil mul oleks plaaditäis lugusid, millega ma kõigiga rahul olen. Lihtsalt pole olnud aega oma asjadega tegeleda, kuigi poolikuid lugusid on väga palju kogunenud ja ma pean nüüd kuidagi peas selgusele jõudma, mida ma neist välja tahan anda ja mida mitte. Põhimõtteliselt peaks vist ikkagi tõesti plaadi tegema. Mulle küll endale ei meeldi see albumi formaat väga, aga kuidagi selline poolik mulje jääb vist bändist, kui ei ole plaati ja ei tule ka? EDMi puhul lasevadki paljud ainult singlite kaupa välja, aga see pole vist jällegi see skeene, kus ma väga olla tahan.

Foto: Patrik Tamm

Sul olla olnud vahepeal plaan kirjutada iga päev üks lugu. Mis sellest ideest saanud on?

Ma olen teinud seda vahelduva eduga ja see on jumala hea. See ei tähenda, et kirjutan iga päev ühe loo ja annan selle välja, vaid tegemist on pigem harjutamisega. Näiteks EP lood pärinevad kõik perioodist, mil ma suutsin umbes kaks kuud järjest taolist režiimi hoida. Kui juba nädal-kaks nii tegutseda, siis läheb mõte nii hullult lahti, et sa ei keskendugi enam sellele, mida teed – kõik hakkab hästi iseenesest toimima. See on väga mõnus. Kaob eesmärgi peale mõtlemine, jääb ainult protsess, mis ongi tähtis. Muidu hakkad mõtisklema liigselt selle üle, mida sa tahad, et välja tuleks, ja sellega lööd protsessi jälle lukku.

Kuidas tuleb otsus, et lugu on nüüd lõplikult valmis ja enam ei tule midagi juurde panna ega ära võtta?

Art is never finished, only abandoned. Lihtsalt tuimalt tuleb otsustada ja kõik. Sellepärast ongi tähtajad head – kuidagi tehislikult peab tulema see lõpp. Jälle üks põhjus, miks teiste inimestega koostööd tasub teha – aitab õiget perspektiivi hoida. Mulle meeldib teha muusikat koos inimestega, kes on spontaansed, sest ma ise olen väga analüütiline. Ja kui kaks analüütilist tüüpi kokku panna, siis ei jõuagi mitte kuhugi.

TMWI oled sa osalenud mitmel korral. On sellest mingit kasu ka tõusnud?

On küll. Festivalikutsed on põhiasi, mingid Läti ja Leedu asjad, kus oleme käinud, ja Taani kontserdi kontakt tuli ka vist läbi TMW.

Lisaks oli meil mingi plaadilepingu värk Playgroundi alaleibeliga, mis tundus esimesel hetkel eriti lahe ja uhke teema, sest plaadifirma superboss oli isiklikult kontserdil kohal ja kuuldu-nähtuga väga rahul. Alguses pidime plaadi tegema, siis andis ta meiega suhtlemise üle selle alaleibeli bossile, plaadist sai EP, siis kaks singlit, siis üks singel ja sinna kogu see plaan jäigi.

Mimicry on olnud juba tükk aega üsna plaanimatult Rada7 „majabänd" – kas see, et sa nüüd jälle just meie esitluskontserdile valitud said, oli pettumus?

Ei, väga lahe on. Kusjuures, kui me kunagi oma suurima, viieliikmelise koosseisuga Rada7 sünnipäevapeol Von Krahlis - üles astusime, siis sealt algaski meie jaoks üldse mingi suurem esinemiste laine, mis viis edasi igasuguste muude asjadeni. Paar kuud hiljem leidsime ennast olukorrast, kus igal nädalavahetusel oli kaks *live*'i. Rada7 üle-eelmise aasta Hoovi kontsert oli ka kitsusele vaatamata väga äge. Raske oli ainult minema saada oma asjadega. Ja noh, teie üritused on hullult hästi korraldatud alati.

Miks sa Tartusse oled jäänud? Kõik lähevad ju kuhugi ära...

Olen mõelnud, et minna ehk kuskile õppima, aga programmid, kuhu oleks mõttekas kandideerida, kestavad 3–4 aastat ja nii kaua ei taha ma vist ära olla.

Ma olen mugav ja laisk. Tartu on hea rahulik linn ja siin ei pea ühistranspordiga sõitma, lisaks on mul praegu mõnus stuudio, mille eest väga hullult plekkima ei pea. Tallinn on äge, aga väikestes kogustes ja mingitel hetkedel vist ikka liiga närviline minu jaoks. Kuigi võib-olla ma millalgi pean ikkagi ka sinna tulema.

DJ-ANKEET

RAIN TOLK

Seda, et Rain Tolk on tegus filmimees, teab igaüks. Kunagi kurikuulsa „Esto TVga" avalikkuse ette tõusnud ning hiljem sellistes auhinnatud filmides nagu „Sügisball" ja „Tühirand" peaosas mänginud Tolk ei püsi ainult näitlejatöö raamides, vaid on astunud üles ühtlasi stsenaristi ning režissööri rollis, seda näiteks Andres Maimikuga kahasse lavastatud linateoste „Kormoranid ehk Nahkpükse ei pesta", „Jan Uuspõld läheb Tartusse" ning „Umbkotid" puhul. Kuid Tolgi haare ei piirdu vaid filmimaailmaga. Tihti leiab ta ka plaadimängijate tagant rahvale oma muusikaarmastust jagamas.

DJ-debüüt: 1996. või 1997. aastal Bel Airis, Vana-Viru tänava legendaarses hausiurkas. Ega konkreetselt ei mäleta, aga meeles on üks flaier, mille Andrevskiga tegime. Sombreeroga Ken Saan, võltsvuntsid ees, ühes käes viina täis valatud arbuus, teine nõutult laiutamas. „Näed, juhtus nii." Ilmselt mängisime Andrevskiga tema Soome-reisidelt toodud 12-tolliseid. Võib-olla 10 plaati oli kaasas, sellega sai edukalt kogu *party* ära sisustada.

Muusikas oluline: Kordused, pikad noodid. Mingit laadi gruuv peaks sees tiksuma, mida iganes see ka ei tähendaks ja kui banaalselt ka ei kõlaks. Lihalikkus, kirg, seks, söakalt hinge lahtirebimine.

Muusikas ebaoluline: Intellektuaalsus.

Mida mängin: Noh, ma olen ikka vanakooli hausimees. Mis muidugi ei tähenda, et ma ainult haussi mängiks. Sageli pole ühtegi hausilugu kaasas ja unustan end näiteks *Northern soul*'i, kosmilise disko, *juke*'i või *afrofunk*'i lainele. Üldiselt käivad erinevad stiilid ja suunad ikka päris palju läbi, aga kui need teatud akordid sisse vajutatakse (tead ju küll), siis sulan.

Mida ei mängi: Ilmselt muusikat, mida annaks nimetada „valgeks muusikaks". Ega täpselt ei oska sõnastada, et mis see siis konkreetselt on. Aga jah, mingit laadi *funk*'i lõhn peab musal juures olema, olgu see *metal* või olgu see klassika.

Eredamad mängumälestused: Mutant Disco Von Krahlis aastavahetusel 1999–2000. Kui kell lõi kaksteist, panin mängima Carl Davis And The Chi-Sound Orchestra „Windy City Theme'i" ja tüdrukud lendasid peale. Tollal oli võimalus Mutandil mängida vast üldse parim asi, mis inimesega juhtuda võis.

Teiseks meenub Erkki Teroga 2000ndate alguses Pirita rannas orgunnitud peosari, mis ei saavutanud kunagi erilist populaarsust, aga seda psühhedeelsem oli seal tühjal rannal lugusid hommikusse kajama lasta.

Viimasest ajast aga Hetkes toimunud JÄCK. Kuidagi väga pühendunud publik oli. Hausientusiastidest rahvas, kes pole kunagi Masters at Worki põhilugusid kuulnud, mida on hea uuema bassimusaga kokku lasta.

Tehnilist: *Never* ei mängi arvutist. *Serato Face* (*peol mängiva DJ tuimalt arvutisse süvenenud ilme* – toim.) on vast kõige lollim asi, mis DJ-kultuuri juurde tekkinud on. Mälupulk ja vinüülid on põhilised. CD-Ride hunnik kasvas kodus absoluutselt naeruväärseks, mistõttu olen nendest praktiliselt loobunud.

Nõuanne: Teistele DJdele? Kui tuleb jälle mõni idioot „midagi tantsitavat" küsima, ära vaata kunagi otsa. Kui ta sind kõnetab, jõllita tema lõuga. Testitud. Toimib.

Viis klassikut: Carl Davis And The Chi-Sound Orchestra „Windy City Theme"
The Believers „Who Dares to Believe in Me?"
Arthur Lee & Love „Everybody's Gotta Live"
Milva „Ridevi"
L.E.B. Harmony „Feeling Love"

Foto: Icon Casting

Viis hetkekummitajat: Andras Fox „Soft Illusion" (kõik, mida see djuud teeb, on maksimaalne!)
Sabre „Nightdrive To Bolland" (kõik, kes süüdistavad elektroonilist tantsumuusikat monotoonsuses, võiks korra kõrva peale panna)
Marju Kuut „Maskeraad" (ilmub vist varsti Peoples Potential Unlimitedi alt)
Ajukaja & Andrevski „Rare Birds" (imelik oleks mitte mainida seda)
Ruins „Nice Song" (itaalia friigid 70ndate lõpus oma mänguasjadega eksperimenteerimas, bassikäik killib)

Lõppsõna: Kuigi see on üks kuradi tervist kahjustav töö, hoiab see sind ikka pikalt elujõulisena. Paradoksaalne jah, aga paradokside pärast me elamegi.

Raul Saaremets: „Rain Tolgi näol on tegemist suurepärase näitega sellest, et särav DJ võib olla ka ilma eriliste oskusteta. Ei ole midagi masendavamat kui korralikult miksitud igav (ja suvaline) muusika. Seda veel eriti tänapäeval, kui miksimise teevad sinu eest ära arvuti ja sünginupp. Rain Tolgi väärtus on tema ainulaadselt hea maitse. Nii kuratlikult hea, et seda võiks poes kalli raha eest müüa."

Madis Ligema: „Õnneks on mind mitmel korral koos Rainiga plaate mängima palutud. Tavaliselt võtan kohe järgmise päeva vabaks, et rahulikult eelmise õhtu sündmusi meenutada. Tuleb meelde kord, mil käisime suurel arhitektide peol Rotermanni soolalaos „haltuurat tegemas", kus DJ laud oli torgatud kõige kaugemasse nurka ning ruumis oli kaja nagu lennukivabrikus. Ainuke väänlev tantsija oli režissöör Mati Kütt. Rain on nii DJ kui ka inimesena üsna seiklushuviline ja see väljendub kenasti ka tema settides, mis on vana hausimehe kohta mänglevad, emotsionaalse paueriga ning tabavad seda õiget gruuvi. Võiks öelda, et need on suisa välismaiselt värvilised. Keeruline on Raini muusikamaitset kirjeldada – oleme tema autoga isegi keset sõitu teeserval kinni pidanud ja lool lõpuni lasknud mängida. Tuleb ise kuulata ja kaifida. Tegu on muidugi stiilipuhta džentelmeniga, kellega koos pidutsemine on paras seiklus, mis ei taha teinekord sugugi varakult lõppeda. Aga need lood ei kannataks trükimusta ka Adojaani raamatus mitte. Tsiteerides Kristopher Luigendit: „Rain Tolgiga võib luurele minna küll.""

Kuula Müürilehe veebilehelt ka Rain Tolgi miksteipi:

Oliver Grimball – Anodyne Holiday
(Flying Unicycle Records, 2012)

Kuulas: Helen Tammemäe

See oli üks sügisõhtu, kui ma kohtusin esimest korda Oliver Grimballiga – mul oli tunne, et ma olen leidnud midagi nii hinnalist, et ma ei osanud selle tundega esiti midagi peale hakata. Kujutan ette, et seda võiks võrrelda olukorraga, kui sa oled just leidnud naftasoone, ainult et sul ei ole puurkaevu ja sa ei tea, kuidas see kõik rahaks teha, aga sa oled täiesti kindel, et sa oled pururikas ja ei pea elu lõpuni enam millegi pärast muret tundma. Oliver Grimballi rikkus peitub sujuvas, siduvas ja kõiketeadvas sõnavoos, mis võib põhimõtteliselt musta mehe kohalikus paranoiaühiskonnaski valgeks rääkida, kuid sealjuures ei muutu poeet ja sõnamängija jutlustajaks, vaid säilitab neutraliteedi, kõlades kajana tundras – otsusta ise, kas need on sellel üksikul rännakul eksitavad hääled su peas või kõnetab sind sellisel kujul su enda südamehääl. Vanakooli hiphopi-biitidele ladusalt laotet *spoken word* teeb kuulamise kergeks, lihtne tempo aitab süveneda poeesiasse, mida toetavad kõlataustana ka tuttavlikud sämplid. Ma ei saa jätta tõmbamata paralleeli Digable Planetsi või A Tribe Called Questiga, ajaga, mil hiphop oli sotsiaalset mõõdet omav liikumine – filosoofia, mitte pelgalt toonivarjund ühetaolise muusikatööstuse paletil. Mulle meeldib, kui sõnade taga on ideed, mõtted, tähelepanekud – inimene oma kogemuste ja avara maailmatunnetusega. Ja ega sellist plaati ei vorbigi tööstuse tempos valmis. Oliver Grimballi albumi „Anodyne Holiday" väljaandmiseks kulus seitse aastat ning seda põhjalikkust, läbielatust ja aegumatust on käesoleva kauamängiva puhul ka tunda.

CASisDEAD – The Number 23
(imreallydead, 2013)

Kuulas: Matthew Unicomb

Ilma suurema kärata ilmus paar päeva enne jõule üks 2013. aasta nauditavamaid *grime*-albumeid. „The Number 23" on esimene ning omal käel välja antud kauamängiv Londonist pärit muusikult CASisDEADilt. Ta kannab maski ning räpib narkootikumidest, relvadest ja nekrofiiliast (tehes seda ühtmoodi hästi nii sündist tihke 140 BPMi kui tolmuse hiphopi-*loop*'i peale). Sellises kriminaalses *macho*'likkuses pole midagi uut, aga vaata natuke sügavamale ning sa näed, et Casi puhul on pealispinna all midagi palju enamat.

Casi kähisev hääl jõudis esmakordselt avalikkuse ette aastal 2007. Tollal andis ta Castro Sainti nime all välja rea *lo-fi*-materjali, mis ilmus YouTube'is ja mõningatel Põhja-Londoni kogumikplaatidel. Ainestik oli sel ajal sama: narkodiilerlust käsitlevad anekdoodid, mille sekka oli puistatud lugusid elust madalapalgaliste rajoonis. Siis ta kadus, et 2012. aastal taas samast mõttemallist kantud loominguga naasta. Sellest enamik on nüüd ka albumil „The Number 23". Mida ta täpselt need viis vahepealset aastat tegi, on veebis endiselt kuumaks jututeemaks. Vangla on aga pakkumiste hulgas esirinnas.

Materjali, mida seedida, on plaadil palju. 17 lugu, millest kuus on remiksid, varieeruvad ohtrast sündikasutusest ja maksimalismist kuni *low-key*'ni. Mõned neist on YouTube'is juba mõnda aega üleval tiksunud ja osadel on vaatamisi ligi 100 000. Lüüriliselt ilmnevad Casi parimad tööd siis, kui ta vokaalid lihtsusega ühendab. Teksti mõttes on albumi kaks kõige eredamat hetke „3.6" ja „All Hallows'", milles on kooslusesse värvatud ka tagaplaanil seisvaid ja *downtempo* biite. Nende puhul on Casi lood kokaiini vahendamisest, surmaähvardustest, inimröövidest ja piinamisest kõige ilmekamad. Ülejäänud albumil pole riimiskeemid just eriti keerukad, kuid tema võime mõjusaid kujutluspilte meisterdada on silmapaistev. Plaadiga „The Number 23" lõpetades oled sa peaaegu veendunud, et autor on kõik see, mida ta väidab end olevat: korduv seaduserikkuja, sõltlane ja nekrofiil. Casi puhul on selge, et karm reaalsus lajatab raskemini kui mis tahes keerukad riimimustrid või metafoorid.

Have a Nice Life – The Unnatural World
(Enemies List Home Recordings / Flenser Records, 2014)

Kuulas: Pēteris Masļenčenko

Have a Nice Life'i 2008. aastal ilmunud debüüt „Deathconsciousness" üllatas kõiki, kelle kõrvu see jõudis. Võimas ja piinatud helidest kantud duubelplaat, mis oli ootamatu ja jõuline sümbioos postpungist, *shoegaze*'ist, *drone*'ist ning industriaal- ja postrokist, täitis tühimiku, mille puhul kuulajad ei teadnudki, et see täitmist vajab. Kõlab kohmakalt, aga HANLi Dan Barrett ja Tim Macuga suutsid selle kõik kokku sobitada, teenides antud protsessi käigus hulga fanaatilisi järgijaid. Nüüd, kuus aastat hiljem, on väljas nende kauaoodatud teine album „The Unnatural World".

Nende kuue aasta jooksul on palju muutunud: *blackgaze*'ist on saanud tänu sellistele artistidele nagu Alcest ja Deafheaven miski, My Bloody Valentine, Godspeed You! Black Emperor ja Swans on tõusnud tuhast ning Barretti enda plaadifirma Enemies List Home Recordings on toetanud korduvalt „magamistoa"-rokkareid, kes tihti üsna tema bändi jälgedes astuvad. Võib öelda, et HANL 2014 kannatab seetõttu, et ta asub muusikamaastikul, mida HANL 2008 ette ennustas ja kujundada aitas. Jah, „The Unnatural World" kõlab palju vähem originaalselt, kui ilmselt nii mõnedki lootsid, kuid see ei takista sel olemast fantastiline album.

Kuigi esmasel kuulamisel pettumust valmistav, kuna see ei püüa nii kaunilt kinni „Deathconsciousnessile" omast ebamaisust, kuvab see plaat märke pigem küpsemast bändist. Albumi pikkust on poole võrra lühendatud, kuid erinevaid emotsioone leiab siit see-eest topelt. Nende 50 minuti jooksul jagatakse meile kõike alates „Defenestration Songi" agressiivsest gooti rokist, „Music Will Untune the Sky" imelistest kitarrisuminatest kuni neworderliku „Unholy Life'ini". Ja see on produtseeritud ja mängitud sisse palju kompaktsemalt kui muu, mille HANL kunagi avaldanud on.

Hea uudis kõigile, kellele meeldib püherdada nooruse depressioonis: HANL on tagasi ja nende hingepurustav muusika on endiselt võrratu. Kui talv sinu jaoks veel piisavalt külm ja pime ei ole, siis võib „The Unnatural World" olla jäistel kuudel parim kaaslane.

Joel Tammik – Rajaleidja II
(Väli, 2013)

Kuulas: Mart Alaru

Joel Tammiku album „Rajaleidja II" on *ambient*-tekno vallast väljapõksunud teekond läbi raadiolainetest kubiseva roheluse.

Mul kulus selle plaadiga sõbrunemiseks üksjagu aega, ei tekkinud kohest teineteisemõistmist. Otsustasin olla kannatlik, kuulasin teda paar korda veel ning hakkasin märkama nüansse, varjundeid, tekstuuri ja kogu selle aparatuuri sügavamat iseloomu. Siiski, esmamulje oli häiriv: uduselt kumisev asjandus, millest ei osanud eriti midagi arvatagi. Pealiskaudsel kuulamisel võib plaat tunduda rutiinne ja kordav, ent tähelepanelikumalt süvenedes märkab alaliselt muutuvat helielustikku. Seega, kui saada üle esialgsest võõristusest ning juhatades oma tähelepanu rütmi jälgimiselt edasi helide peidetud mängule, võib leida end tegelikult päris põnevalt avastusretkelt.

Minu jaoks on tunne, mis seda plaati kuulates tekib, natuke sarnane atmosfääriga Tarkovski „Stalkeris". Metsistunud rohelus, mis on täis traati ja betooni, ning eelaimdus mingist kahtlasest nähtamatust teadvusest. Selline õhustik näib olevat paljude helikunstnike taotlus... Disko mahajäetud loomaaias nähtamatutele loomadele.

Albumit läbiv rütm on nagu maapõue tuksumine, vahepeal esinevad metalsemad helid maalivad ette halli taevamaastiku. Ja see, mis maa ja taeva vahel toimub, jääb müsteeriumiks. Eks see ole ka rändaja enda teha. Selleks on tarvis natuke pusida, minna läbi võsa ja kuulatada – nagu mõtled, nõnda kuuled –, fantaasia ärgitamiseks on siin materjali küll, kuid kannatust on kindlasti vaja. Plaat on mõne loo puhul liigagi tummine ja tubane, tundub, nagu vajaks ta aeg-ajalt rohkem vabanemist ja õhku. Samas on küllaga ka palasid, milles tummise ja peene heli vaheline suhe on hõrk ning kujutluspiltidest tiine.

„Rajaleidja II" sobib inimestele, kel on huvi maastike ning muljete vastu, kes viitsivad süveneda ja kuulatada ning mõelda välja piltlugusid. Mõned palad võivad tunduda rutiinsed – kuulajapoolne vastutulelikkus ja kannatlikkus on kindlasti tervitatavad –, kuid üldiselt on seda plaati üsnagi huvitav avastada.

Optimo – Dark Was the Night
(Mule Musiq, 2014)

Kuulas: Evelin Orgmets

Glasgow duo Optimo koostatud kogumik avab kuulajale elektroonilise muusika tumedama poole ning nagu kauamängiva nimigi ütleb, lähtub albumi kontseptsioon süngematest meeleoludest. Optimo proovib edasi anda külma talveõhtu olemist, laskumata sealjuures klišeedesse. 21 loost koosnev plaat on väga eripalgeline, kuid ometi on suudetud luua sidus miks, mis sobib hästi pimedasse ja kargesse ööatmosfääri.

Optimo on kuulus oma muusikaliselt mitmekesiste settide poolest ning sageli töötavad need üllatavalt hästi. Erandiks ei ole ka käesolev salvestis – kogumik mängib osavalt erinevatest kümnenditest pärit tekno, *house*'i ja ka eksperimentaalsemate helidega.

Kauamängiva esimene pool on vürtsitatud tantsulisema ja mustemates toonides muusikaga ning vanameister Terrence Dixon ja uustulnuk Jared Wilson Detroidist juhatavad selle reisi hämaramatele helimaastikele edukalt sisse. Esimeseks kulminatsiooniks kogumikul pean tuntust koguva Berliinist pärit tumedama tekno viljelejat Recondite'i, kelle loo „Cleric" (2013) on DJd siin-seal tantsupõrandatel juba klassikuks mänginud. Sama poolust esindavad ka Inigo Kennedy ja Silent Servant, kellest viimane kompab piire postpungi ja tekno vahel. Esindatud on ka Hieroglyphic Being, kes astus muide üles ka veebruarikuisel Mutant Discol.

Kogumiku teist poolt võib pidada märksa eksperimenteerivamaks. Siinkohal tooksin välja Heckeri loo „bsf°tyk 5", mis on ehe näide klassikalisest müramuusikast ja millele järgneb omal alal tuntud helidega mängija Nurse with Wound. Legendaarse duo Carter Tutti (endise nimega Chris & Cosey) lugu „Coolicon" on minu jaoks aga antud plaadi teiseks kulminatsiooniks, mis oma võimsate metalsete helidega järgnevaid lugusid koguni varjutama kipub.

Üllatusmomente jagub aga pärast sedagi. Eriti just šoti 70ndate punkbändi The Freeze loo „Psychodalek Nightmares" näol, mis kogu ülejäänud helikompotist erineb, kuid veidral kombel kõrvu ei riiva ning kogumikule kena punkti paneb. Osavalt kokku pandud plaat loob erinevaid meeleolusid, jäädes truuks oma kontseptsioonile ning avardades iga muusikagurmaani silmaringi.

Tõnu Naissoo Trio
(Jazzaggression Records, 2014)

Kuulas: Triin Niinemets

Ikka on tänuväärne pöörduda tagasi olnud kaunite aegade ja nendega seonduva juurde. Kõnealune Tõnu Naissoo Trio džässalbum, mille andis uuesti välja plaadifirma Jazzaggression, on üks sellistest puhkudest.

Kui muusikaajaloost lähtuvalt oleksin eelistanud noor olla 1990ndate alguses, no nii kaasaräppimise ja elektroonilise muusika mastaapsete arengusuundade pärast, siis Tõnu Naissoo Trio plaati nii kodus kui *live*'is kuulates kappas fantaasiapegasus 1960ndate lõppu.

Esiteks on kogu terviku juures võimatult ilus instrumente kuulata ja end neist nii kaasahaaratuna tunda. See, kuidas autor on andnud ruumi ja aega kõikidel instrumentidel ja interpreetidel särada ning ühtlasi koos toimida, kõneleb helilooja siirast isetusest.

Ja muidugi paelub mind lugude kelmikus ja teatav salapära („Reis tundmatusse"). Kuigi mul puudub põhjalik džässikuulaja taust, julgen eeldada, et plaadil kõlavad lood võisid omal ajal tollases kontekstis eriti vinged olla. Hästi läks mulle hinge „Tule ikka", mida esitas Els Himma. Klaveri kõrged noodid ja Himma mahe tämber täiendavad teineteist, taustal kõlavad tagasihoidlikud trummid ja bass ning tulemuseks on lihtne ja aus lugu unistusest armastuse järele. Ühtlasi tooksin välja veel lood „Poiss ja tüdruk" ning „Näen ma teid veel?".

Tõnu Naissoo Trio plaadi esitluskontserdil valdasid mind veel suuremad emotsioonid. Elus muusika oli ilmatuma võimas ja kaasahaarav ning aitas paljus selguseni jõuda. Aeg justkui seisis ja lasi ilusatel viisidel võidutseda.

Isegi kui tähelepanu plaati kuulates vahepeal hajuma kippus, tõmbas üks või teine meloodiafookus selle jälle paika tagasi ja sõit võis jätkuda. Ilus ja kaasahaarav kuulamine muusikalistest eelistustest olenemata.

TOP 20

GENERAADIO

27. veebruaril avati ametlikult Tartus Genialistide Klubis tegutsev Generaadio. Tegemist on avatud platvormina toimiva apoliitilise ning reklaamivaba helikanaliga, mille mitmekesine programm hõlmab nii teatri- ja muusikateemalisi jutusaateid kui ka vestlusi kokanduse, loomade, populaarteaduse ning Tartu kultuurikvartali tegemiste teemadel. Fookusesse võetakse lahedaid ja asjalikke Tartu inimesi ning kõrva hoitakse peal ka toimuvatel kultuurisündmustel. Iga saatepäeva ilmestab raadio toimetajate ja kaasaelajate muusikavalik.

Värske raadiokanali tegijad-toimetajad panid Müürilehe jaoks kokku nimekirja enim meeldivatest ja võrdselt inspireerivatest veebiraadiotest ning raadiosaadetest meilt ja mujalt.

Generaadiot saab kuulata aadressil raadio.genklubi.ee.

1. Ilmselt kuulatuim eesti veebiraadio Kohviradio – *kohviradio.com*
2. Loengusari „Ööülikool" – *ylikool.ee*
3. Kogukonnapõhine jutusaadete veebiraadio Vabakanal – *vabakanal.ee*
4. Ülenädalane Tartu vaibiga muusikasaade „Karlova Raadio" – *vinyl.planet.ee*
5. Eesti muusikat vahendav R2 raadiosaade „Eesti Pops" – *soundcloud.com/eestipops*
6. Ühendriikide vanim freeform-raadio WFMU-FM – *wfmu.org*
7. Londoni kaasaegse kunstiskeene hääletoru Resonance104.4fm – *resonancefm.com*
8. Räniorus paikneva Foothilli kolledži raadiojaam KFJC – *kfjc.org*
9. Bostoni ülikooli raadiojaam WZBC – *wzbc.org*
10. Vägev dokumentalistikaarhiiv iiri raadiolt RTÉ Radio 1 – *rte.ie/radio1/doconone*
11. Soulmuusikale pühendatud „Soulsearching: Michael Ruetten" – *mixcloud.com/soulsearching_michaelruetten*
12. Maailma tantsumuusikaskeenet kujundav „Gilles Peterson Worldwide" – *gillespetersonworldwide.com*
13. Trummi ja bassi ning dubstep'i kogukondi kajastavad Kmagi podcast'id – *kmag.co.uk*
14. Briti põrandaaluse muusika kogukond Rinse FM – *rinse.fm*
15. Uuele muusikale pühendatud BIRP! – *birp.fm*
16. Musta muusika lainel võnkuv „Payback: Soul Funk & Jazz" – *mixcloud.com/payback*
17. Nüüdisklassikat vahendav Counterstream Radio – *counterstreamradio.net*
18. Elavatele heliloojatele pühendet WQXR – *wqxr.org*
19. Üleilmseid helimaastikke vahendav Radio Aporee – *fmwalks.aporee.org*
20. Helikunsti ja *field recording*'ut viljelev Framework Radio – *frameworkradio.net*

Foto: Rando Arand aka c.o.u.g.h.

QUARAH

Juba väiksest saati muusikaga intensiivselt sinasõber olnud Quarah pakub helisid, mis võiksid olla *soundtrack*'iks teel kõiketeadmiseni. Eelmise aasta lõpus jõudis ta oma esimese, unenägudes seiklemist meenutava ja eksootilise kõlaga kauamängivani, mil nimeks „Omniscience".

Räägi lühidalt, kes on Quarah?
Siia ellu inkarneerusin ma 1988. aastal Tallinnasse. Just tol aastal said mu vanemad korteri Lasnamäele, kus minu ühtedeks esimesteks lemmikmänguasjadeks olid Radiotehnika kahekõlariline grammofon ja väike roheline pianiino, mis oli täiesti funktsionaalne suure klaveri koopia, ainult et kuskil 20 cm kõrgune. Isegi klahvid olid raskustega. Ma lollitasin selle klaveriga ja see oli väga lõbus, kuid sama palju meeldis mulle tundide viisi erinevaid vinüüle kuulata, mis meil tol ajal kodus olid. Ühel õhtul avastasin, et on võimalik ka plaate *scratch*'ida, mis üllatas mind nii palju, et sees käis mingisugune nõks, mis hiljem minu elus väga suurt rolli hakkas mängima. Lasteaias olin ma laulmistundide ajal võlutud muusikaõpetaja oskusest klaverit mängida ja ei teinud tihtipeale midagi kaasa, vaid jälgisin ta mängu. Ühel päeval võtsin julguse kokku ja valisin kõige sobivama momendi, mil õpetaja eemal oli, ning proovisin paari klahvi mängida. See oli fundamentaalselt kõige inspireerivam elamus, mida ma tolleks ajaks kogenud olin. Ma tundsin nii selgelt ühendust toonidega, mis klahvide alt tulid, kuid see oli ainult korraks, kuna õpetaja tuli tagasi ja viitas range pilguga, et ma pillist eemalduksin. Astudes esimesse klassi, olid vanemad nõus mulle koolipoisiks saamise puhul kingituse tegema. Minu jaoks oli selleks täiesti ilmselgelt klaver. Mõni päev hiljem oligi pill mul kodus ning sealt algab pikem ja detailsem kogemuste voog, mis kestab siiamaani. Quarah on hüüdnimi, mis tuleneb mu Teadvuse nimest Aquantum Rahunta. Qua Rah. See nimi meenus mulle põhikoolis käies. Otsustasin ühel päeval mediteerida, et saada pea korraks täiesti vaikseks. Kui olin sellega toime tulnud, meenus mulle inspiratsioonivormis, ideena lihtsalt minu pärisnimi.

Millise loo peale sa ütlesid, et vot nüüd aitab, tahan ise muusikat teha?
Ausalt öeldes käis see mõte mul peas juba väga selgelt ilma mingi spetsiifilise loota. Esimese digitaalse helitöötlusprogrammi MAGIX Music Makeriga mängisime KRio (*eesti* dubstep'*i produtsent* – toim.) juures olles juba esimeses klassis.

Albumil on päris kõlav nimi „Omniscience" ehk kõiketeadmine. Kas oskad seletada, kuidas väljendub see sinu muusikas?
Iseenesest tahtsin pakkuda selle sõnaga kuulajale võimalust antud võimele mõelda – kuidas ta ennast sellega ette kujutaks. Üritasin representeerida musikaalselt seiklust selle võimeni. Pakkuda nii-öelda *soundtrack*'i. Ma ei tahtnud kellegi nägemust sellest albumist muuta ning jätsin oma vaatenurga enda teada.

Kas kasutad abivahendeid, et luua muusikaliselt Eesti publikule pigem võõrast, kuid samas eksootilist idamaise kõlaga muusikat?
Paljudele on kindlasti mediteerimine veel võõras. Eks see ongi minu üks põhilistest abivahenditest, mille abil ma muusikat teen. Sama palju aitavad mind ka kõik minuga siin ajas paralleelselt olemasolevad inimesed ja olendid ning elus toimuvad sündmused. Inspiratsiooni jagub väga palju. Meditatsioonid ja teadvuse erinevad tasandid on Idamaades rohkem levinud kui siin. Sealt ka võib-olla seos taolise kõlaga. Ometigi ei keskendu ega mõtle ma muusikat tehes üldse nendele asukohtadele Maal.

Kas eestlased on spirituaalne rahvas?
On küll. Kõik olendid on mingil määral spirituaalsed – see, kui palju nad seda on, on aga väga suhteline ja individuaalne.

Mida toob tulevik plaadifirmale Beaming Light?
Eesmärkide poole püüdlemist ja nende elluviimist. Suure ootushimuga tahaks juba plaanitud artiste välja lasta. Hoiame uute tegijate suhtes silmad ja kõrvad lahti. Ühtlasi tahame lisada meie muusikaformaatide hulka vinüüli.

Milline instrument/programm on sinu jaoks asendamatu?
Instrumentidest klaver. Mitte küll asendamatu, aga programmidest on kindlasti lemmik FL Studio.

Kui sul oleks võimalus teha koostööd ükskõik millise muusikuga maailmast, siis kes see oleks?
Konkreetset ühte muusikut vast ei olegi. Pigem on see üks bänd, kellega ma hetkel kõige rohkem koostööd tahan teha ja kes varsti meie abiga Eestisse ilmub. Kui aga kedagi ikkagi nimetada, siis oleks see vast AFTA-1, kui ta üles leida.

Kuidas hindad hetkeseisu Eesti elektroonilise muusika maastikul?
Olen sellega kursis vaid üldiselt, kuna järgin pigem üksikuid artiste või bände. Isiklikult arvan, et meil on üsna palju murettekitavaid muusikuid, kes üritavad üksteisega sarnased olla, mitte midagi unikaalset luua. Olen siiski õnnelik nende omapäraste tegijate üle, kes meil on.

Nimeta mõned hetke lemmikartistid?
Desertion, Flying Lotus, Steve Roach, David Helpling ja Jon Jenkins, King Jammy, Scientist, King Tubby.

Küsis Madis Nestor

Pane kõrv peale:
soundcloud.com/quarah

Horisont toob Patrice Scotti Ulmesse

14. märtsil võib leida klubi Ulme plaadimängijate tagant järjekordse Detroiti-skeene särava tähe, Patrice Scotti.

Scott on *deep house*'i ning teknomuusikat viljelev produtsent ja DJ, kelle plaadikeerutamiskarjäär sai alguse juba varajases teismeeas 80ndatel aastatel. Algselt mängis ta enamasti populaarsemat muusikat, mida tol ajal raadiost kuulda võis: Kraftwerki, Afrika Bambaataat, Soulsonic Force'i ja muud sarnast. Suurema tõuke Scotti muusikalistele eelistustele andsid aga sõbra toodud Chicago raadiojaamade *mixtape*'ide salvestused. Lisaks kuulas ta ka mõjuka raadiosaatejuhi Charles Johnsoni ehk The Electrifying Mojo veetud õhtuse vööndi programmi, mis eristus just oma eklektilise kõlaga artistivaliku poolest ning kujundas jõudsalt Detroiti tolleaegse generatsiooni muusikamaitset.

90ndate keskel võttis Scott plaatide mängimises aja maha ning astus ülikooli. Muusika loomisega alustas ta 1997. aastal, luues kahe kassetimängija, trummimasina ja plaadimängijaga oma esimesed remiksid. Olles vahepeal muude eluliste asjadega hõivatud, hakkas ta tõsisemalt muusikat tegema 2005. aastal ning asutas järgnevalt ka oma plaadimärgi Sistrum. Algselt isikliku muusika väljastamiseks rajatud ettevõtmine on andnud tänaseks välja mitmete teiste muusikute teoseid mõlemalt poolt Atlandi ookeani.

Üritusel astuvad lisaks Scottile üles kohalikud tegijad Robert Niko, Marcel Düšess, Nebukat, Renca ja klmn. Pilet õhtust hommikuni maksab 7 eurot.

Pressifoto

Tallinnas astub üles Motor City Drum Ensemble

Haigla Pidu täidab lõpuks aastaid venima jäänud lubaduse: laupäeval, 22. märtsil esineb klubis Sinilind saksa *house*-muusika täht Motor City Drum Ensemble. MCDE nime taga tegutseb hinnatud DJ, produtsent ja plaadifirmaboss Danilo Plessow. Juba 11-aastaselt musitseerimist alustanud Plessow' karjäär sai tuule tiibadesse 1980ndate Chicago ja Detroiti *house*-muusikast inspireeritud tuleviku klassikaks tituleeritud seeriaga „Raw Cuts". Tema DJ-tunnetusest võib saada aimu meisterlikult kokkumiksitud kogumikul „DJ-Kicks – Motor City Drum Ensemble". See on *mixtape*, mis koosneb Stuttgartist pärit muusiku mõjutajate ja eeskujude loomingust, kokku on saanud džäss ja soul, *afrobeat* ja disko ning loomulikult Detroiti *house*. Artistinimi viitabki muuseas Plessow' kodulinna kõrval ka tekno ja *house*'i pealinnale Detroitile, nime teine pool „Drum Ensemble" aga muusiku mitmekesisele trummimasinakogule. Kaks aastat tagasi jäi MCDEl tervisehädade tõttu Haigla Peole tulemata. Samal põhjusel astub ta siiani plaadimängijate taha suhteliselt harva – seega on märtsikuu Haigla Pidu kohustuslik igale tõsisele tantsumuusikasõbrale.

Foto: Stefan Braunbarth

KAS *DUBSTEP* ON TARTUS VÄLJA SURNUD?

Taavet Kase

Kuigi paar aastat tagasi kajas sügav *dubstep*'i bass läbi Tartu peokohtade seinte palju tihedamini kui praegu, leidub endiselt andunud kuulajaid, kes antud žanril ning bassimuusikakultuuril ülikoolilinnas hinge sees hoiavad.

Sõbrapäeval toimus Tartus Genialistide Klubis pidu nimega Kivibass, mis täitis maja kaks korrust varajaste hommikutundideni alternatiivsete elektrooniliste helidega. Kivibassil esitatavat muusikat võib nimetada ühtselt bassimuusikaks, pearõhk sõnal *dubstep*, kuid kuulda võis ka kõike muud huvitavat – *dub*'i, *garage*'i, *ragga*'t, *drum 'n' bass*'i, *jungle*'it, *dancehall*'i... Kahjuks peab tõdema, et Kivibass on Tartus üks ja ainus, peaaegu et täielik nišipidu. Miks see nii on, uurisin peo korraldajalt Jaan Aruväljalt ja Raadio 2-s saadet „Kajatuba" juhtinud *dubstep*'i produtsendilt Maksim Adelilt *alias* Bisweedilt.

Foto: Mari-Liis Heinsaar

Mille poolest Kivibass teistest pidudest erineb?

Kivibassi muudab eriliseks muusika, mida seal mängitakse. „Ei mingit *mainstream*'i," kirjeldab Aruväli peo helimaailma. Põhilisena kõlavad tumedamad bassiliinid ning sellega Kivibass silma paistabki. Tartus ei saa sellist muusikakogemust paraku üheltki teiselt peolt, see on tõsiasi. Loomulikult on erandeid, kuid mõne aasta tagune tihe *dubstep*'i mängimine näikse klubiseinte vahel justkui hääbuvat. Paar aastat tagasi kuulus Jaan DJ-triosse Rajoonikomitee, mis esindas just sellist muusikavalikut. Praeguseks on Tartu *dubstep*'i lipulaeva tegevus aga rariteetseks nähtuseks muutunud. „Seekord õnnestus peole tuua suur hulk häid mängijaid, nii tuntud kui tundmatuid – kokku 12 DJd. Lisaks oli kehtestatud ka *dresscode* ning visuaalselt nägi Genialistide Klubi väga lahe välja. Seda nii tänu kunstikooliõpilaste dekoratsioonidele kui ka seintele projitseeritud mustritele," räägib Jaan veel Kivibassi erilisusest. Esinejatest olid kõige tuntumad vast Bisweed, Slin Slingertron ja Chaozlevel, kelle nimed eesti *dubstep*'i ja *dub*'i maastikul kindlasti tuttavad on. Lisaks mängisid peol sellised DJd nagu Jaaq, Daysleeper, Static L, Eve, Hibernetic, Kaldu, KashéL, Lamai Dama ja Dub Ra. Sürreaalsete visuaalide eest vastutas Spectromatic Visuals. „Peol valitses hea *vibe*," võtab Jaan Kivibassi lühidalt kokku, „kohal olid eestlased ja venelased, lapsevanemad ja tudengid – kõik olid tulnud nautima muusikat, mida nii harva kuulda võib. Ei mingit tüli, ei mingit riidu."

Miks selliseid üritusi rohkem ei toimu?

„Raha eesmärgil seda pidu korraldada ei saa," ütleb Jaan ja räägib, et esimesed kaks korda toimus pidu Tartu rokiklubis ning mõlemal juhul pidi ta omast taskust peale maksma, et asi tehtud saaks. Neil kordadel käis kohal umbes sada inimest. „Tänu sellele, et Kivibass seekord Genialistide Klubis aset leidis, külastas pidu ka palju rohkem rahvast – lausa 350," räägib Aruväli. Ta lisab, et asukoht polnud viimase peo õnnestumisel ainuke tegur. Organiseerida aitas Tartu Kõrgema Kunstikooli üliõpilasesinduse esimees Belliisi Seenemaa – õlg pandi alla nii peo eelarvele kui ka ruumide ettevalmistamisele. Samuti sai üritus päris palju reklaami: Koit Raudsepp nimetas Kivibassi Raadio 2-s bassimuusikafestivaliks ja pidu reklaamisid ka raadiosaate „Bashment FM" tegijad. Kivibassi kolmandat korda korraldanud mehe sõnul napib Tartus aktiivseid eestvedajaid, kes julgeksid või tahaksid sellist nii-öelda alternatiivsemat pidu teha. „Sellist pidu ei saagi liiga tihti – näiteks kord kuus – pidada. Esiteks ei tasu see ära, kuna Tartus pole piisavalt palju inimesi, teiseks muutuks see siis ju igavaks. Mida harvemini, seda parem!" räägib Aruväli korraldamisest.

Milline on seis Tallinnas?

„Tallinnas toimub *dubstep*'i pidusid pisut rohkem," räägib Maksim Adel. Raadio 2 saade „Kajatuba", mille üks tegijatest Maksim oli, pühendus täielikult sellisele muusikavalikule. Kahjuks saade enam eetris ei kõla. „Nõudlust küll oli, aga polnud võimalusi, et selle tegemist jätkata," võtab noor produtsent „Kajatoa" katkemise lühidalt kokku. Tallinnas on Kivibassi asemel Dubshack, mis toimub tihedamini kui Tartu variant ja mida korraldab peamiselt eesti *dubstep*'i pioneer Slin Slingertron. Dubshacki tegijate eesmärk pole siiski pidude korrapärane korraldamine. „Tähtis on kvaliteet, nii helisüsteemi kui ka peokoha sobivus," ütleb Adel. „*Dubstep*'is valitseb lihtsalt uus seis, teine laine. Ei ütleks küll, et see surnud on," sõnab ta.

Millal uuesti?

Kui küsin, millal toimub järgmine Kivibass, hakkab Jaan naerma ja räägib, et juba pärast teist pidu lubas ta endale seda enam mitte kunagi korraldada. „Seekord kukkus aga sedavõrd hästi välja, et võiks ju teha küll, kuid mingit konkreetset aega ma öelda ei oska," arutleb Aruväli ning sõnab naerdes, et järgmine kord peaks asja veel suuremalt ette võtma – näiteks Kivibass Tartu laululaval. Küsimusele, kas *dubstep* on Tartus välja surnud, vastab Jaan järgmiselt: „Ei ole. See pidu tõestas seda."

Dubstep'ist

Dubstep on uue millenniumi alguses Londonis tekkinud muusikažanr, mille peamisteks mõjutajateks on *dub*, *reggae*, *drum 'n' bass* ja kindlasti ka *garage*. *Dubstep*'il pole reegleid – seda iseloomustab ebareaalsetes kogustes lisatud bass ning tempo, mis kõigub 140 löögi ümber minutis. Tihti seostatakse seda muusikat tumedate meeleolujoontega, kuid see pole kindlasti reegel. Tumedus on *dubstep*'i kohta liiga ühetasandiline termin. Pigem võiks kasutada iseloomustuseks sõna sügavus – *dubstep* paitab kõrvu täiesti ootamatutel tasanditel ja viib mõtte kaaluta olekusse. See on meditatiivne repetatiivsus, mida saadavad uskumatuna kõlavad bassikäigud. Ei oskagi täpselt sõnadesse panna, mis on selle muusikastiili fenomen – kindlasti peab seda ise kuulama. Kuigi *dubstep*'i südameks on jäänud Inglismaa, on see vallutanud kogu maailma.

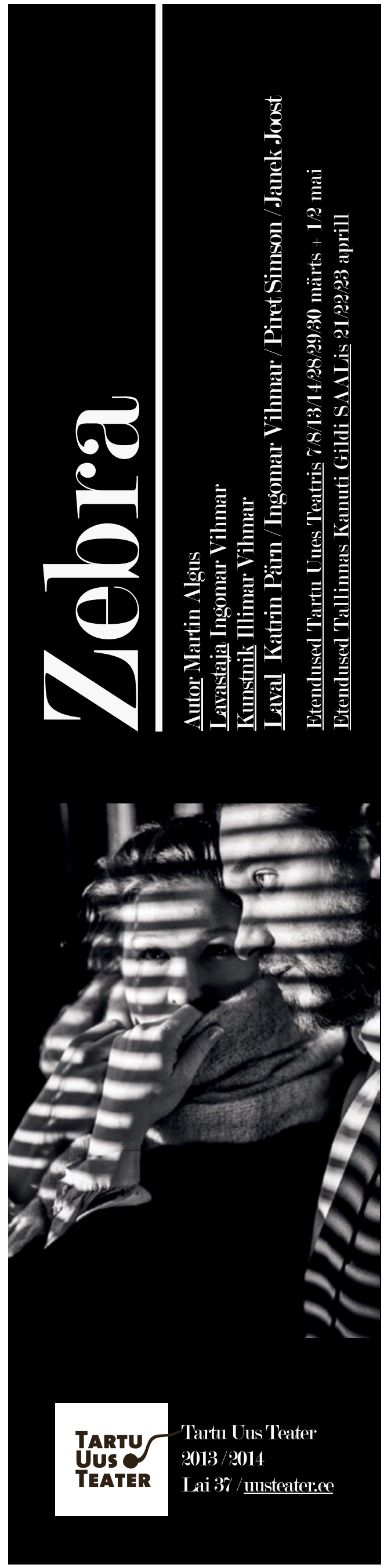

AUS MAALIKUNSTNIK KRISTI KONGI

Küsis Hanna-Liis Kont

Noore kunstniku saavutuste hulka kuuluvad muu seas 2013. aasta lõpus võidetud Sadolini nüüdiskunstipreemia ning Tartu Kunstimuuseumi näituse „Kas me sellist muuseumi tahtsimegi?" jaoks loodud muuseumipoodi ümberdefineeriv maaliinstallatsioon „Kompvekitehas", mis jääb fuajeed kaunistama ka pärast näituse lõppemist.

Kuidas sa kunsti juurde jõudsid?
Olen läbi ja lõhki kogu aeg selle valdkonnaga tegelenud ja mul oli kohe pärast keskkooli tunne, et maalimine on ainus asi, mida tahaksin õppida. Teadlikumaks sellest, mida maalimine tegelikult tähendab, sain ma alles ülikooli tulles. Õppisin neli aastat Tartu Kõrgemas Kunstikoolis. Vahepeal osalesin ka Soomes Lahti kunstiinstituudi õppetöös – see oli Tartuga võrreldes hoopis teise süsteemiga asutus.

Milles see erinevus seisnes?
Ütleme nii, et Tartu Kõrgem Kunstikool ei tegelenud niivõrd palju kaasaegse kunstiga, aga mind huvitas just kõige selle kokkusobitamine. Me elame kaasaegses ühiskonnas ja ma soovisin sellega suhestuda. Tehnilise baasi poole pealt oli Tartu muidugi väga hea kogemus.

Aga kui võrrelda õpinguid Tartu Kõrgemas Kunstikoolis ja Eesti Kunstiakadeemias?
Mulle tundub, et kuna käisin kõrgema kunstikooli lõpus Soomes, siis oli EKAsse minek väga loomulik. Ma ise tunnen ennast õnnelikuna, et sain mõlemast koolist selle, mida mul tõesti vaja on. Seda tajun ma muidugi eriti nüüd tagantjärele mõeldes ja tegutsedes. Magistriprogrammi vältel tegeled kaks aastat oma magistritööga ja vahepeal kohtud erinevate professorite, kolleegide, õppejõududega ja saad ka ise infot jagada. Selline läbikäimine meeldis ja sobis mulle EKA puhul väga. Suhtlemine nii maali vahendite kaudu kui ka suuliselt.

Kas EKAs õppides ei tekkinud tunnet, et võiks maali kõrvalt veel midagi muud teha?
Ma olen olnud alati suur maali austaja. Mõtteid on igasuguseid peast läbi käinud, aga pigem sellised, et kuidas maali täiustada, kuidas võimendada maali kui meediumit. Võin kasutada selleks fotot, videot või ka muid vahendeid, aga ma lihtsalt ei tunne ennast seda tehes nii kindlalt. Ma arvan, et iga ala peale peaks olema ikkagi üks spetsialist.

Avastasin enda jaoks võib-olla rohkem, kuidas tegeleda ruumiga – ruumi ja maaliga. Oluliseks muutus kohaspetsiifika ja maal läks palju avaramaks. Mulle pakkus juba varem huvi see, et maal ei ole pelgalt pilt seinal, vaid see on tegelikult midagi palju rohkemat ja sa pead kaasama sinna kogu ruumi. Kunstiakadeemias sain ma neid probleeme rohkem läbi arutada.

Mis on sinu jaoks ruumiga tegelemise puhul kõige köitvam?
Projekte tehes valin tavaliselt ruumid ise ja mõte hakkab tööle puhtalt kindla ruumi spetsiifikast lähtudes. Vahel tekib aga mõne konkreetse maali või objekti idee ja siis ma mõtlen, kuhu ruumi see võiks sobituda. Kui ma selle leian, siis hakkan ruumi endaga tööle, et objekt paigutuks sinna võimalikult hästi ja vastupidi. Ruumi kohalolu ja olemasolu on väga olulised ning muutuvad järjest olulisemateks, sellest sõltub väga palju. Samas on ruumid need, mis kaovad. Tihtipeale on nii, et saan ruumid ainult mingiks teatud ajaperioodiks enda käsutusse, ja sellisel juhul olen loonud nendest maali vahenditega jäädvustusi. On mitmeid projekte, mida saan seeläbi taasluua, kuna mustand on olemas.

Mulle tegelikult meeldib protsessi käigus tegutseda. Naudin seda emotsiooni, mille ma sealt tagasi saan. Kõige paremini tajun asja ikkagi siis, kui olen seda väga palju läbi teinud, maalinud, kogenud või seal ruumiliselt mingil ajahetkel viibinud. Tavaliselt ei ole mu projektid väga lühikesed, need kestavad aasta kuni paar. Näiteks „Turbulents kui meetod" (2011. aastal valminud ruumiinstallatsioon) oli projekt, mille tarbeks ma rentisin kahetoalise korteri. Alustasin nii, et hakkasin seda kujundama, maalisin seinu kogu aeg edasi ja üle ning kogusin sinna vajaminevaid asju. See protsess kestis pool aastat ja toimus minu igapäevaelu rütmis. Kujundasin keskkonda, milles me kõik tegelikult elame, aga pöörasin selle lihtsalt nihkesse. Ma teadsin, et see on kaduv nähtus, sest lõpptulemusena pidin need seinad valgeks tagasi värvima ja korteri üle andma.

Kuidas sa suhtud sellesse, kui mõni kunstiteadlane või kriitik su tööd täiesti teistmoodi tõlgendab, kui sina oled mõelnud?
Eks iga kriitika on tegelikult positiivne, kuna seda ei tule väga tihti ette. Ei saaks öelda, et see mind kuidagi ei mõjuta – see paneb mind mõtlema.

Oled pidanud kunsti puhul oluliseks ausust. Mida sa selle all silmas pead või milles see sinu jaoks väljendub?
Mõtlen võib-olla seda, et olen päris palju oma loomingus iseennast kasutanud. Kui ma tegutsen järjepidevalt ja analüüsin seda, kuidas toimiks asi kõige paremini näiteks minu puhul, siis olen olnud enda vastu aus. Tööprotsessi lõpuks pean ma jõudma punkti, kus lahendan protsessi käigus tekkinud küsimused: mis see kõik on ja kas ma mõtlen seda tõsiselt. Siis on see võib-olla aususe aspekt. Mulle meeldib kasutada loomulikke seoseid, mis tekivad kas selles ruumis endas või siis protsessi käigus aja jooksul. Hindan väga seda, kui näen, et keegi teine mõtleb või on tegutsenud sarnaselt.

Imetlen näiteks Katharina Grosse, Berliini kunstniku ja Düsseldorfi kunstiakadeemia õppejõu tegevust, kes teeb väga suuremõõtmelisi maale. Tema on kunstnik, keda ma olen alati jälginud ja kelle puhul olen huviga lugenud, mida ta on mõelnud või öelnud. Samas on tema teosed ka selleta kõnekad.

Kas on võimalik sõnastada veel mingeid printsiipe või väärtushinnanguid, mida sa kunstis otsid?
Võib-olla huvitavad mind kunstis kõige rohkem seosed – kui mul tekivad töid vaadates kujutluspildid ja ma tajun, mida kunstnik on eelnevalt mõelnud või öelda tahtnud. Mulle meeldib, kui kunstnikud jutustavad mingit lugu – sellel ei pea aga tingimata olema kindlat algust ja lõppu.

Mida ma ise väga otsin, on emotsioonid. Kui ma tegelen näiteks värviga, siis mind ajendavad selleks kõikvõimalikud asjad minu ümber – inimesed tänaval, valguse vaheldumine jne. Emotsioon on tegelikult see põhiline käivitaja.

Kas värvide valimine oma teostesse on sinu jaoks pigem tunnetuslik või sa seostad konkreetseid värve teatud emotsioonidega?
Nii ja naa. Viimasel ajal olen väga tõsiselt värvispetsiifiliseks muutunud ja seostanud konkreetseid värve kindlate asjadega. Olen teinud näiteks projekte („Transformaator", 2010 ja „Turbulents kui meetod", 2011), mille puhul olen valinud asjad värvi alusel. Siis on värvid tulenenud konkreetsest objektist. Jõudsin läbi oma õpingute selleni, et olen saanud värvidest teadlikumaks. Alguses võtsin värve abstraktselt, nii nagu need mulle meeldisid ja nagu kombinatsioonid ja rütmid minus emotsioone tekitasid. Nüüd üritan läbi esemete või ruumide seda abstraktset lahti mõtestada. Värv ei pärine lihtsalt õhust. Mind huvitab just see, millest mingi asi tuleneb ja kuidas saaks neid asju seostada.

Tegid äsja Tartu Kunstimuuseumi kassaruumi uue installatsiooni „Kompvekitehas". Mis on selle teose lugu?
Eelkõige see, et Rael Artel rääkis mulle sellest. Ma olen varem ka sarnaselt töötanud, et keegi pöördub minu poole ja räägib, mis mõte tal on, et ta on mu asju näinud ja arvab, et ma võiksin konkreetse ruumiga kuidagi suhestuda. Näiteks Jaan Toomiku kureeritud festivalil Seanahk aastal 2011 tegin ma vanasse limonaaditehasesse maaliinstallatsiooni „Love Hurts". Rael käis välja mitmesugused näited, et võiks olla kommimaailm või midagi sellist, ja siis ma paningi pealkirjaks „Kompvekitehas". Kui ma käisin seal kohapeal, siis tundus see ruum väga mõnus koht.

Foto: Andres Teiss

Kristi Kongi maaliinstallatsioon „Heaven", 44 maali, segatehnika lõuendil, Vaal galerii, Tallinn, 2012. Foto: Romer Laidsaar

Kas ruumi funktsioon muuseumi kassa, poe ja garderoobina mõjutas ka kuidagi sinu teost?
Eks see muidugi mõjutas ja mõnes mõttes sobis mulle ka, et selles ruumis oli juba väga kõnekas teos – Dan Perjovschi joonistus „Globaalne–lokaalne, Berliin–Basel" aastast 2013 –, mis mulle endale teosena väga meeldib, ja ma võtsin eesmärgiks sellelt pinnalt edasi töötada. Tegelikult on päris oluline, et sa sirvid raamatut ja mõtled näituse peale, aga samas viibid ka kunstiteoste sees.

Võrreldes varasemaga on see ruum täielikult muutunud. Kas sa oled oma töö osas ka tagasisidet saanud?
Ma olen saanud positiivset tagasisidet, aga on ka inimesi, keda see võib-olla ehmatab. Mul on tunne, et selline hallus ja külmus on eesti rahvale liiga omane. Võib-olla oli see varem hea turvaline keskkond, aga siis käisin mina üle ja pöörasin selle peapeale. Lõin sellise keskkonna, kus mulle endale meeldib olla.

Kas seda võib pidada ka üheks läbivaks jooneks kõigi su teoste puhul, et tegemist on keskkondadega, mis tekitavad sinus hea enesetunde?
See ongi see aususe aspekt – kui ma ise tean, et see minu puhul toimib, siis peaks see kuidagi ka teisi kõnetama. Olen olnud aus, ma ei ole teinud asja, mis mulle ei meeldi.

Mis on su edasised plaanid?
Päris mitu projekti on plaanis. Kõigepealt tuleb suvel Kumu kunstimuuseumis näitus „Merike Estna ja maal avatud ruumis". Merike on kindlasti üks inimene, kellega tahaksin koostööd teha, et lihtsalt teada saada, kuidas ta tegutseb ja mõtleb. Siiamaani olen töötanud koos suhteliselt vastuoluliste isikutega, kes ei ole mulle võib-olla loominguliselt nii lähedased, kuna nad teevad hoopis teist asja.

Projekt, millega olen nüüd juba päris tükk aega tegelenud, on mu enda isikunäitus, mis toimub novembrikuus linnagaleriis. Näituse nimi on „Ma mäletan seda nii ilusasti". See on mõte, mida olen kaua peas keerutanud ja nüüd juba ka päris tükk aega ellu viinud. Tundub väga põnev, kuidas see hakkab ruumis välja nägema. Sügisel on veel üks projekt kunstihoones. See on maalijate näitus, kus osaleb kuus noort maalikunstnikku.

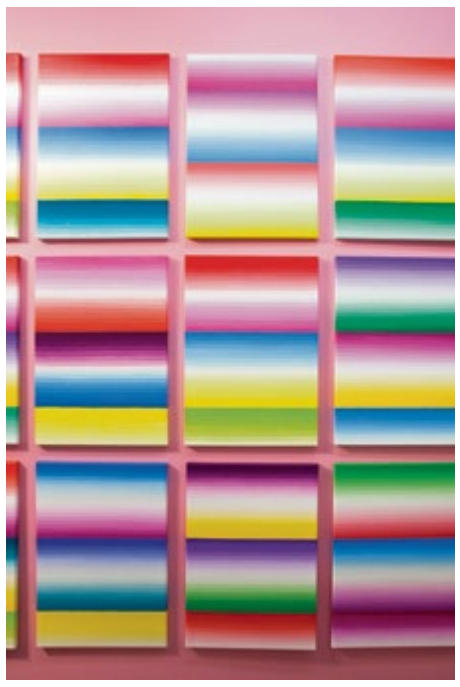

Kristi Kongi detail installatsioonist „Soovin et ma oleksin lind", Hobusepea galerii, Tallinn. Foto: Anu Vahtra

„Transformaator". Foto: Anu Vahtra

„Androgüünsed meelemasinad". Foto: Anu Vahtra

Kristi Kongi „Turbulents kui meetod",maali-korteri installatsioon, 2011. Foto: Romer Laidsaar

Artishoki kolumn

Artishoki veerg on kunstikriitika blogi Artishoki ja Müürilehe koostöös valmiv veerg sellest, mis kunstiinimestel parasjagu südamel on.

MIDA SA ÕPPISID? – KUNSTI

Liisa Kaljula

Mind hämmastas hiljuti ühe raamatu esimene lause: „Humanitaaria ja kunstid mängivad demokraatia ajaloos keskset rolli ja ometi häbenevad täna paljud lapsevanemad oma kirjandust või kunsti õppivaid lapsi." Tegu oli ameerika filosoofi Martha Nussbaumi raamatuga humanitaaria rollist demokraatlikus ühiskonnas, mille kaanel uhkeldas silmatorkavalt suurtes trükitähtedes „NOT FOR PROFIT". Ilmselt kirjastuse turundusosakonna trikk, sest raamatu põhisõnum oli see, et Ameerika kõrghariduses, mis on üha enam surutud rahvusliku koguprodukti kasvatamise teenistusse, ei teadvustata humanitaarsete erialade kasulikkust demokraatlikule ühiskonnale. Humanitaaria on aga Nussbaumi sõnul demokraatia eeldus, sest see ei varusta ühiskonda üksnes kriitilise, vaid ka loomingulise ja uuendusliku mõtlemise ja empaatiavõimega, kasvatades seega demokraatlikule riigikorrale – ent, olgem ausad, ka turumajanduslikule – vajalikke aktiivseid kodanikke. Aga seekordse Artishoki veeru teema ei ole mitte humanitaaria olukord õhtumaades või Eesti Vabariigis, vaid kunstnikest *girlfriend*'id ja *boyfriend*'id, vanemad ja vanavanemad, lapsed-lapselapsed ja üldse kõik lähedased, kes on meile muus mõttes väga kallid, aga kelle valikud elus on meile pinnuks silmas.

Kas te teadsite, et Eestis saavad ka tuntud ja tunnustatud neljakümnendates kunstnikud oma lähisugulastelt ikka veel kirju tööpakkumistega, sest nad tahaksid sind ju kuidagi „aidata" – mu kallis, kaua sa „nihukest" elu võid elada? Kuulsin hiljuti kolmekümnendates Taiwani kunstnikust sõbralt, et ka tema vanemad käivad talle peale nagu uni, et „ta läheks lõpuks ometi tööle", sest kes teda „sellisena" tahab, elukaaslast ta „niimoodi" endale ei saa, rääkimata sellest, et keegi sooviks temaga abielluda või perekonda luua. Taiwan on mitmes mõttes Eestiga sarnane üleminekuühiskond, üks neljast Aasia tiigrist, mille uhkuseks on tema jätkuv, peamiselt tehnoloogiasektorist tulenev majanduskasv, ehkki ühiskonnas endas valitsevad veel võrdlemisi traditsioonilised väärtused. Väikeste ja tublide ning tegelikult ju täna veel sotsiaalselt mobiilsete ühiskondade üks eripärasid on, et „ripakil" noored elujõulised inimesed ei jää enamasti ühiskonnas kahe silma vahele ning varem või hiljem tabab neid sotsiaalne surve „minna tööle" või „olla ühiskonnale kasulik". Ehkki vabakutselisus ja projektipõhisus on Eestis üha tavalisemad, üha tervitatumad tööhõivevormid, teenides pahatihti küll pigem tööandja huve, on kodus või ateljees töötav kunstnik ikka „lillelaps" või „elukunstnik", mis sest et suur osa tema ajast kulub niisamuti lõputute projektide ja rahataotluste kirjutamisele. Mitte vastutuse puudumisest tuleneva vabaduse pühitsemisele, nagu Veiko Õunpuu filmis „Free Range", mille kirjanikust peategelane Fred on pärit pigem kujuteldavast 1920ndate Pariisist, kultuurilugude peatükist „Les années folles".

Möödunud sügisel Kanuti Gildi SAALis etendunud Flo Kasearu, Oksana Tralla, Veronika Vallimäe, Marianne Männi ja Riina Maidre lavastus „Püha öö" oli mitmes mõttes veenvam ja liigutavam kunstnikuelu kirjeldus ning kui kunst üldse suudab lülituda käimasolevatesse loovinimeste tasustamise teemalistesse aruteludesse, siis just selliste lavastuste kaudu. Laval on viis noort naiskunstnikku, kes peavad ehitama etenduse lõpuks vaataja silme all valmis auto, samas kui nende elukaaslased ja emad – mitte palgatud lapsehoidjad – läbipaistvate kulisside taga paistvates suurtes tubades nende lapsi mängitavad ja kussutavad ja tagalat kindlustavad. See on veenvam ja liigutavam ning jõudu andvam, kuna siin on tegemist musterperekondade ja kaaslastega, kes saavad aru, et see, mida sa „kunstiga jännates" teed, on palju ägedam ja suure tõenäosusega ka ühiskonnale vajalikum kui see, mida sa teeksid samal ajal mõnel „korralikul" sotsiaalsete garantiidega kontoritööpostil. Minu enda peres on kunstiga tegelemist sallitud, isegi toetatud tänu sellele, et vanemad vennad läksid praktilist ala õppima – ära pane kõiki mune ühte korvi –, ent vist siiski ka tänu tasapisi tekkinud arusaamale, et materiaalsed väärtused ei ole siin elus veel kõik. Küllap on sada aastat professionaalset kultuuri liiga lühike aeg, et veenda neid perekondi, kelle kokkupuude kunstiga piirdub sellega, et üks nende pereliige on hakanud „veiderdamise peale aega kulutama". Nokk kinni, saba lahti. Kui perekond ei usu oma kunstnikust lähedasse või ei usalda tema valikuid elus, ei saavuta viimane suure tõenäosusega ka kunstnikuna edu ega hakka kunstiga elatist teenima, sest võidelda tuleb mitmel rindel: nii kodus kui väljaspool kodu.

Mul ei ole tegelikult kahtlustki, et üsna pea hakatakse ka Eestis leidma, et kunstnik võib olla kaaslasena lõputu imetluse allikas – ehkki vahetult enne isikunäituse avamist tuleb kodus käia ki-ki-varvul ja elu temaga võib tunduda korraks lihtsalt või-ma-tu –, et loomingule pühendunud kunstnik perekonnas on väga noobel asi või et kõrge eani töötav kunstnikust vanaema või vanaisa on üks lahedamaid inimesi üldse.

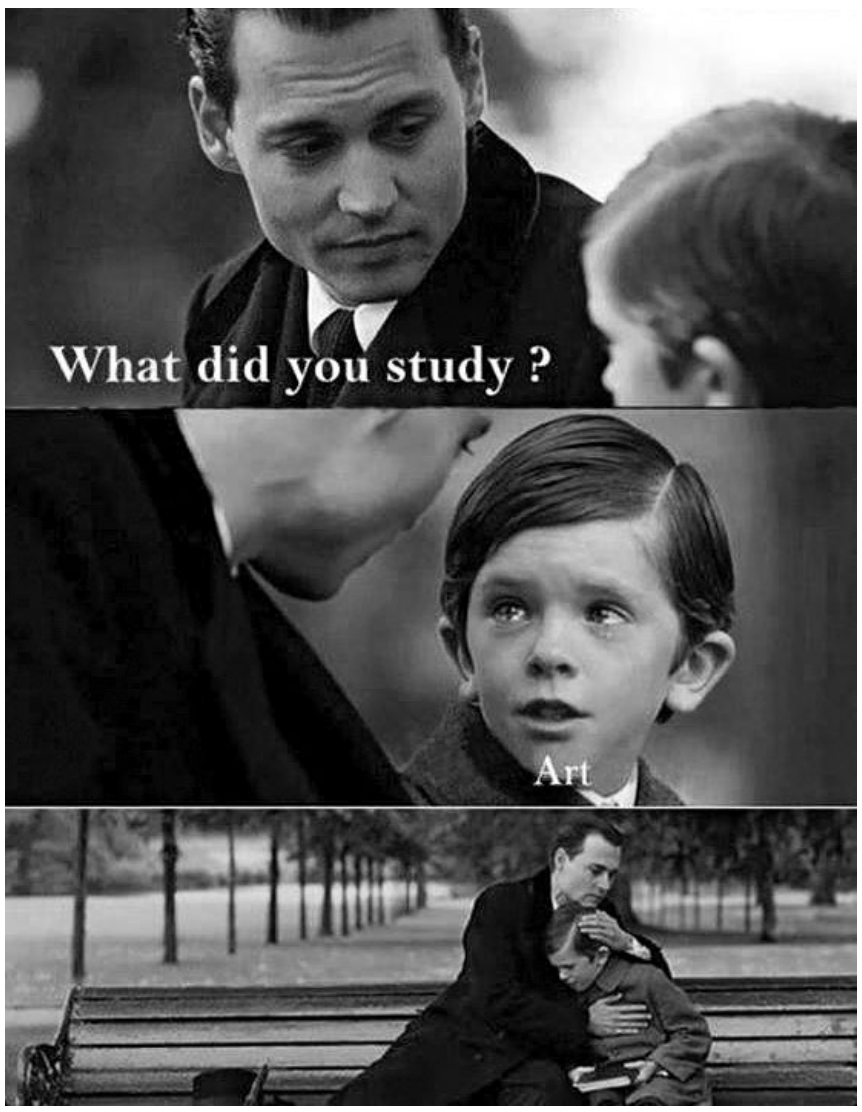

LADYFEST TARTUS JA TALLINNAS

Brigitta Davidjants, Aet Kuusik

3.–8. märtsini toimub Tallinnas ja Tartus feministlik kultuurifestival LadyFest.

Esimene LadyFest Tallinn toimus masu kõrgpunktis (2011) ning sai korraldatud suhteliselt olematu eelarvega. Praegu on *status quo* sama – feministlikud üritused ei ole taotlusi ootavate organisatsioonide jaoks (veel) prioriteetsed. Nii on ka LadyFesti tiim saanud nelja aastaga selgeks, et tõesti, selleks et asi toimiks, ei ole vaja meeletut eelarvet, ja *do-it-yourself*-aktivism ei pruugi olla üks mõeldavatest tegutsemisvormidest, vaid ainus.

Kõige lihtsamalt öeldes on LadyFesti formaat pärit kultuurifestivalidelt, mida peetakse kõikjal maailmas alates Philadelphiast ja lõpetades Amsterdamiga ning kus on tähelepanu all naiste looming. LadyFest Tallinn on rohujuure tasandi ettevõtmine, mille eesmärk on kollektiivselt koos luua ja tegutseda. Iga festival on erinev ja keegi ei kehtesta selle kohta reegleid, milline üks LadyFest olema peab. Festivali korraldamisse annab panuse grupp naisi, kellest igaühel on küsimusele, mis on LadyFest, kindlasti mõneti erinev vastus. Aga julgelt saab väita, et LadyFest on feminismi ja aktivismi tähistav festival, mida me soovime teha ja jagada.

Tänavuse festivali fookuses on võimaluste leidmine eesmärgiga algatada struktuurseid muutusi igapäevaelus. Tähtsal kohal on kogemuste jagamine ja neist õppimine, erinevate identiteetide vahelise ühisosa leidmine, ideede levitamine ja ühise platvormi rajamine. Festival pakub filmiprogrammi, kontserte ja improetendust, õpitube ja aruteluõhtuid. Kõige selle juures on oluline, et keerulistest asjadest räägitaks selgelt, sest feminism ei pea olema tingimata midagi kohutavalt üle mõistuse käivat. Kuigi festival keskendub naisloomingule ning autorid ja esinejad on naised, on enamikule sündmustele oodatud kõik huvilised, sõltumata soolisest identiteedist.

Sündmustest: nädala vältel näitab kino Artis nii eesti- kui välismaiste naisrežissööride filme. Eesti Improteater teeb LadyFesti puhul erietteaste, kus laval on vaid naised. LadyFesti lõpetab kontsert, mille peaesineja on popi, *electro* ja *rock'n'roll*'iga eksperimenteeriv Ninni Forever Band. Lisaks esinevad folklaulja ja -viiuldaja Sänni Noormets, popihõnguline Punane, räppar Kray ja DJ-grupp Lady Luck.

Enamik sündmustest toimub tasuta; etendus, pidu ja filmiseansid Artises on piletiga.

Vaata lähemalt LadyFest Tallinna Facebooki lehelt.
Töötubadesse registreerumiseks saada meil aadressile omatuba@gmail.com (teemareale õpitoa pealkiri ja osaleja nimi).

NUKU NOORED NÄITLEJAD – KOLM AASTAT HILJEM

Küsis Keiu Virro

Neli aastat kooli Soomes, kolm aastat teatritööd Eestis. Kuidas läheb kuuel NUKU noorel näitlejal?

„Soomes Turu Kunstiakadeemia nukukunsti osakonnas lõpetab sel kevadel neli aastat väldanud õpingud kuus noort eestlast: **Kaisa Selde**, **Katri Pekri**, **Kadri Kalda**, **Sandra Lange**, **Katariina Tamm** ja **Mirko Rajas**. Olukorra muudab eriliseks asjaolu, et nad on Eestis esimesed erialase kõrgharidusega nukunäitlejad pärast Rein Agurit, kes lõpetas selle eriala Leningradis 1963. aastal." Panin selle loo esimese lõigu pihta Sirbist. Seejuures kolme aasta tagusest numbrist.

Ahjaa, pealkiri oli tollel lool „Tunnevad tuleviku maitset oma keelel". Kuuest ilmaimest kirjutas ka Müürileht, aga see pealkiri oli Sirbis nii kujundlik, et ei raatsinud kasutamata jätta.

Kolm aastat tagasi oli juttu tuleviku maitsest, kas nüüdseks on see tulevik juba olevik? Mis on kuuest noorest saanud? Kuidas see tulevik siis mekib?

Kohtume NUKUs, vaatan hirmuga viit neidu ja üht noormeest ja mõtlen, et diktofonilindilt eristan meeshääle kindlasti, aga tüdrukuid on viis ja kõigil on veel mahedad alditämbrid ka... Sellised segadused pole nende jaoks esimene kord. Kadri meenutab itsitades: „Soomlastel oli Soomemaal ka probleeme meie nimedega – Kattri, Kattri, Kaita, Kaisa, Mirgo..."

Vaatasin hommikul teie kolme aasta taguseid intervjuusid, kui olite just Soomest tagasi tulnud ja NUKUs tööle asunud. Mõned vastused olid nii poeetilised. Kas nüüdseks on poeesia maha lihvitud või äkki on hoopis kibestumus peale tulnud?

Mirko Rajas: Ei, mina olen vist veel poeetilisem kui varem, veel idealistlikum. Mingisugust kibestumist pole üldse tunda.

Kui te Soomest tagasi tulite, siis olid teil kindlasti mingid ootused siin tööd alustades. Või mida te siis mõtlesite?

M.R.: Minul ei olnud NUKUga seoses suuri ootusi, mõtlesin pigem just sellele, et huvitav, mis saab. Kooli lõpetades ütlesid paljud inimesed, kes olid läinud otse kuhugi suurde teatrisse, et tööta kindlasti seal kolm-neli aastat, sellest on sulle palju kasu. Nii saab aru, kuidas selline masinavärk toimib. Pärast vaata edasi. Praegu hakkab see kolm-neli aastat täis saama ja ma arvan, et see otsus, kas jääda repertuaariteatri pinki nühkima või alustada omaette mõne muu iseseisva projektiga, tuleb üsna pea vastu võtta.

Kaisa Selde: Koolis õpetati meid kõigega ise hakkama saama alates nuku ehitamisest, valgusplaanide väljamõtlemisest, lavastamisest, näitlemisest kuni raha küsimiseni välja. Teatrisse tulla oli väga mugav. Alguses ehk võõrastavgi, et sul on olemas isegi inimene, kes paneb sulle lavale nuku valmis, ning sul jääb üle vaid kohale tulla ning mängida. Rääkimata kostümeerijatest, nukutöökodadest ja paljust muust. See kõik on luksus. Kardan, et olen selle mugavusega nüüd ära harjunud ja hakanud seda kuidagi iseenesestmõistetavaks pidama. Seetõttu on veidi hirmutav mõelda, et kui ma nüüd teatrist ära tuleksin, siis peaksin hakkama ise kõige eest vastutama. Nukuteater on kindel ja kodune koht.

M.R.: Minul oli vist ka nii, et kui kooli lõpetasin, pakkus kindlust see, et saan kuhugi tööle, et see on kindel asi. Nüüd, aastate möödudes, on kujunenud kindlustunde tagamiseks välja teised vahendid ja see esialgne soov püsida kindla koha peal ei olegi nii primaarne.

Katri Pekri: Minu jaoks seisnes kindlustunne ka selles, et tulime pundina. Kui oled neli aastat koos õppinud ja siis lähed kuhugi, kus sa ei tea, kuidas sisemised suhted toimivad ja kuidas sind vastu võetakse, annab turvatunnet teadmine, et punt inimesi mõtlevad sinuga nukumaailma osas sarnaselt ja on samalaadse käitumismustriga. Siin majas on erinevate ülesannete jaoks erinevad inimesed. See on algul väga võõras. Olin harjunud sellega, et kui ma näen, et nukul hakkavad silmad küljest ära kukkuma, siis lähen töökotta ja löön need uuesti külge. Siin ma annan nuku inspitsiendile, tema viib selle töökotta ja toob sealt tagasi ning mina saan selle parandatuna. See on võib-olla inimeses kinni. Üritan käia ikkagi nii palju kui võimalik töökodades ja olla nuku valmimise juures, see annab kuidagi parema tunnetuse kui see, kui ma saan valmis nuku kätte ja pean paari nädalaga aru saama, mida see teha oskab, ja samal ajal esikale vastu astuma. Siinne süsteem kohati aeglustab.

Kadri Kalda: Ma arvan, et minu puhul kehtib see, et oma unistustega tuleb ettevaatlik olla. Kui Soomest tagasi tulin, mõtlesin, et tahan hästi palju erinevaid asju teha. Me ei ole ju abielus selle majaga. Ma ei kasuta kunagi väljendit, et ma lähen tööle... Tähendab, mida ma ootasin, oli teadmine, kas ma oskan seda, mida ma õppisin, siin rakendada.

Sandra Lange: Lootsin, et NUKU on see koht, kus ma saan leiutada, avastada ja edasi õppida. Koolist tulles oli eesmärk end realiseerida, tahtsin näha, millist teatrit mina teha soovin. Natuke on saanud seda teha ka, aga vajadus veel luua ja edasi õppida kasvab.

K.K.: Üks asi, mis meid kui kursust puudutab, on seotud ühtsuse ja mitteühtsusega. Kui me NUKUsse tulime, mõtlesin, et oi jeerum, kuidas me ühe grupina küll teatris toimime, kui me kõik nii erinevad oleme (kuna Turu Kunstiakadeemia ei koolita niivõrd kursust, vaid eraldiseisvaid kunstnikke)!? Aga tegelikult nii ongi – oleme erinevad oma teatrialaste tugevamate ja nõrgemate külgede, nukkudega seotud huvide ja tegevuste poolest väljaspool maja, aga tegelikult on päris vägev tunne seda fakti teadvustada ning samaaegselt teada, et ümber on punt inimesi, kes räägivad nukumaailma osas sinuga sama keelt. Neile saab toetuda.

Te teete palju asju majast väljas, rääkige veidi neist tegemistest.

K.K.: Mina osalen rändteatris Vaba Vanker, see on selline väike pärimusega tegelev teater. Suvel näiteks rändame hobuvankritega ringi. Tsirkusetrenn on ka juba liikunud edasi trennitasandilt. Või noh, mida ma teen – harjutan oma karmoškat ja vaatan, kuhu ma sellega mängima lähen. Ja õpin siin vaikselt regilaule ja. Ja Treffi korraldan.

S.L.: Praegu on mul pooleli üks projekt belgia objektiteatri kompaniiga Des Chemins de Terre. Plaan on teha lavastus, mis oleks mõistetav kõigile, sõltumata keelest või vanusest. Lugu on kolmest immigrandist, kes kohtuvad piiripunktis. Igaühel on oma utoopiline unistus. Suhtlus toimub objektide abiga. Proovid on nüüd kevadel ja suvel ning kõigi eelduste kohaselt peaks see septembris Belgias välja tulema. Sain

KAISA SELDE

KATRI PEKRI

KADRI KALDA

Fotod: Janis Kokk

jätkub >

projekti vedava näitleja Stéphane Georisiga juba kooliajal tuttavaks. Tema stiil, klounaad objektidega, on olnud mulle väga inspireeriv.
M.R.: Mina olen VHKs teatriklassi õpetaja, minu erialaks on nukukunsti alused. Teine asi on teatrirühmitus Frank, millega vaikselt tegeleme. Sellega on mõned koostööprojektid käsil.
K.S.: Mulle on südamelähedane dubleerimine. Loen kahel telekanalil multasid sisse. Vahepeal õnnestub lugeda ka täispikki animafilme kinode jaoks. Praeguseks on suurim töö olnud „Varjatud kuningriik", kus lugesin peale peaosa. Tunnen end stuudiotes väga koduselt ning naudin seda tööd väga. „Kartulid ja apelsinid" on loomulikult väljakutse. Kuna ma pole seriaalitööga varem tegelenud, siis on kõik uus ja huvitav ning loodan ka selles valdkonnas edasi areneda. Järgmine projekt, mis kohe töösse läheb, on füüsiline soololavastus, mida teen koos koreograaf Siim Tõnistega, ning seda saab näha juba suve hakul.
K.P.: Minul on nii, et otsustasin sel hooajal teatri kõrvalt võimalikult vähe asju teha, kuna eelmisel oli koormus hullumeelne. Tegin kooliteatrit ja veel paari erinevat projekti. Teatris on esmaspäevad vabad, praegu on õnnestunud hoida esmaspäeva sellise energia ammutamise päevana. Teeme neil päevadel ühe kunstnikuga maastikukunstiprojekti. Selle mõte on lähendada inimest loodusele ja joonida alla tänapäeva valupunkte. Oleme käinud näiteks vanade mõisate varemetes, mis justkui kuuluvad kellelegi, aga tegelikult lihtsalt lagunevad. Piilume välismaa poole ka – seal toimuvad maastikukunstifestivalid.
K.K.: Kuule, sul on praegu võimalus ennast reklaamida, ütle teie blogiaadress ka.
K.P.: *emotsionaalsedmaastikud.wordpress.com.* Aga see ei ole üldse nii oluline praegu... Meil läheb teine aasta selle projektiga. See on nukuteatri ja tantsu ühendamine looduses. Paberi võtame kaasa. Mul on juba ammusest ajast paberi suhtes kiiks ja see on väga huvitav, kuidas paber erinevates oludes elama hakkab. Suurte miinuskraadidega või niiskuses...
Katariina Tamm: Mina olen veetnud sel hooajal NUKU kõrval enamiku ajast koos Kinoteatriga ehk siis tehes koos Piret Krummiga lavastust „Võidab see, kellel on kõige hullem mees".

Ja ma saan aru, et see jätkub nüüd igavesti, sest huvi on nii suur?
K.T.: No me loodame ikka mingil hetkel asjale punkti ka panna. Lõpetame sellega ja asume järgmistele jahimaadele.
S.L.: Sellele tuleb järg?
K.T.: Kindlasti. Või noh, ma ei nimetaks seda järjeks, vaid tõstatada tuleb uued teemad. Igatahes on Kinoteatriga äärmiselt tore olnud ning Piret on minu arvates fantastiline partner, kellega tahaksin jätkata. Ja siis tahaks tuua kompaniiga TIP-Connection uuesti välja lavastuse „Her Cup of Tea", mida teeme Soomes ja milles ma mängin. Jätkame ka rühmitusega Frank.

Mis on kõige totramad asjad, mida nukunäitlejate käest küsitakse või mida neile öeldakse?
K.K.: Kui ütlen, et ma olen nukunäitlejaks õppinud, siis vastatakse, et oi kui armas, mõni õpib politseinikuks, sina õppisid nukunäitlejaks...
S.L.: Kõige tavalisem on ikka, et oot, see on see vä? *(Lehvitab käsi, nagu neil oleksid sokinukud otsas.)*
K.P.: Ma töötasin varem ka lastega, aga nüüd uuritakse, et kuule, meil on üks üritus tulemas, äkki teed väikse soolo või? See ongi justkui selline Pipi-roll, et tõmbad paruka pähe ja läheb. Iga kell.
K.K.: Või siis, et kuule, mul endal lapsi ei ole, aga ma võtan äkki õelapsed kaasa ja tulen sind vaatama? See klišee, et nukuteater on mõeldud ainult lastele, on päris domineeriv.
K.S.: Kui üks noormees kuulis, et ma olen nukunäitleja, siis ta tegi sellise komplimendi, et issand, milline raiskamine, nii ilus naine, aga sirmi taha tööle pandud!
K.T.: Ma alguses ikka viitsisin seletada, et ei, nukunäitlemine ei ole üldse see, mida sa arvad, see on hoopis see-ja-see, aga praeguseks ma ei jaksa enam tõde kuulutada.
K.K.: Marion Jõepera ütles kunagi, et mõtle kui äge asi, mille saab CVsse kirjutada – nukunäitleja...

Näitlejad on avaliku elu tegelased, inimesi ikka huvitab, mida nad mõtlevad. Suurem osa tuntud nägudest tuleb lavakast, teie olete tulnud kohast, mida peaaegu ükski eestlane ei tea. Kuidas selle tuntuse ja tunnustatusega on? On see üldse oluline?
M.R.: Ma arvan, et näitlejate jaoks on see õlalepatsutus väga tähtis. Mulle tundub, et me oleme Turust tulles kõik piisavalt tähelepanu saanud. Enda puhul võin küll öelda, et ei ole kuidagi tähelepanuta jäänud. Ei tunne vajakajäämist. Ei tunne, et rohkem ka olema peaks.
K.K.: Heas mõttes oleme natuke tundmatud ka, ei ole liigset tähelepanu. Ikka suhteliselt tundmatud oleme.
K.P.: Minu meelest võiks ikka kunstiline külg olla see, mis inimesi ikka ja jälle meie teatrisse tõmbab. Tihti näen, kuidas minnakse konkreetse nime peale, mis kõrvu on jäänud.
M.R.: Ma iseenesest ei arva, et see on halb, kui on hea nimi, mis mingi garantii tagab.

Teie siinoleku jooksul on toimunud ka teatri juhi vahetumine, kuidas see teid mõjutas?
K.P.: Isiklikud suhted ei olnudki ehk nii olulised, aga näitlejana oli väga kurnav, kui pidevalt küsiti, et mis teil toimub ja kas täna ikka etendused on või on maja kinni? Ja sa pead sellise tundega lavale minema.
M.R.: Selles mõttes oli kurb, et teatri töö seiskus mingiks ajaks loominguliselt. Aga samas on juhtide vahetumine normaalne ja mul on hea meel, et ma olen ühe sellise vahetumise ära näinud. See on kogemus. Skandaal oleks võinud küll olemata olla. Samas juhtis see mingisugustele valupunktidele tähelepanu.
K.P.: Aga uus juht toob alati kaasa mingid uued mõtted, värskuse.
M.R.: Reaalse info toimuva kohta saime pigem kuskilt ajalehtedest. Ja meilt oodati kollektiivseid seisukohti seoses asjadega, millest me midagi ei teadnud.
K.T.: Minu meelest tuli see kriis meie trupile omamoodi ka kasuks. Kõige selle kaose keskel istusime lõpuks rahulikult kokku ja rääkisime ausalt sellest, millisena keegi NUKUt näeb. Mida keegi unistab, mõtleb ja tahab. Võib öelda, et läksime korraks tagasi nulli ja hakkasime sealt midagi teisiti üles ehitama.

Viimasel ajal on tõusnud esile haltuuratruppide teema, kes mööda lasteaedu käivad ja seal kohati päris kahtlase kvaliteediga lavastusi teevad...
M.R.: Mina pole ühtki nende lavastust näinud, ei oska kuidagi kommenteerida.
K.P.: Ma olen jutte kuulnud. Eelmisel aastal käisime lasteaedades ja seal räägiti truppidest, kes pärast üht tiiru oma õudse lavastusega nime ära vahetavad. Järgmisel aastal näed sama tüüpi laval askeldamas, aga ta on lihtsalt paar asja ümber tõstnud. Selline šokiteraapia koolitab teatrit pelgavaid lapsi. Lastele tegemine ei peaks tegelikult olema väga erinev sellest, mida täiskasvanutele teed. Maht on ehk erinev, aga meetod sama.
K.K.: Minul on ka lasteaedades käimise kogemus. Külastasime selliseid väikseid kohti, kuhu need rahateenimistrupid ei lähe, kuna see ei too sisse. Terve detsembri surfasin sisuliselt headel emotsioonidel, sest väga äge on teha lasteaias head teatrit. Lapsed vaatavad ja kuulavad sind nii tänulikult, kui neil on, mida vaadata ja kuulata. Üsna karm ja labane on laste suhtes nn halturtšikute kasutatav teatritegemisviis – viia laps valjude häälte ja pidevate naljadega hüsteeriasse, et võita nende tähelepanu. Ma täiesti mõistan neid inimesi, kes ei soovi teatris käia, sest lapsepõlvest on jäänud hinge vastumeelsus teatri suhtes.

Järgmised lavastused, kus noori näitlejaid näha saab

„Puuhaldjate lugu", lavastaja: Mirko Rajas.
Esietendus 23. veebruaril 2014.
„Lugu kahest vereliblest", lavastaja: Jaanika Juhanson.
Esietendus 2. märtsil 2014.
Tallinn Treff Festival 5.–8. juunil 2014. Noored osalevad muu hulgas tänavaaktsioonil „Erakond Eestimaa Passiivsed".

SANDRA LANGE

KATARIINA TAMM

MIRKO RAJAS

Fotod: Janis Kokk

< algus pöördel

14.MÄRTS/KLUBIS ULME/23.00

HORISONT

PATRICE SCOTT

(SISTRUM / DETROIT)

MARCEL DÜŠESS / ROBERT NIKO

RENCA / KLMN / NEBUKAT

7 EUR

ERNI KASK ÜLLATUSTE OTSINGUL

Küsis Priit Põldma

Mullu valmis Rakvere, Tampere ja Lahti teatri koostööna paralleelselt kolm lavastust, mis haakuvad temaatilistelt lähtekohtadelt, kuid eristuvad nii sisult kui vormilt. Erni Kask, kes osaleb Lahtis esietendunud „Kullervos" ja on projekti Eesti eestvedaja, vahetas sellest aastast Rakvere Teatris näitlejatöö välissuhete korraldaja ameti vastu.

Mida sa praegu teed?
Praegusel ajal jagan ma oma elu Tartu ja Rakvere vahel. Ma olen selles mõttes õnnelik inimene, et kuigi minu töö on seotud Rakvere Teatriga, ei pea ma seda tingimata Rakveres tegema, ma saan tegeleda sellega ka Tartus. Ja minu töö ei kesta kaheksast viieni. Ma tean, et asjad on vaja valmis saada, aga see on üsna mu enda valik, millal ma nendega täpselt tegelen. Lisaks lõpetan ma praegu oma näitlejakarjääri, käib nii-öelda *countdown*, etendusi jääb iga päevaga üha vähemaks.

Välissuhete töö on midagi hoopis teistsugust, seal on kogu aeg mitmeid asju toimumas.

Kas Rakvere Teatril on tõesti nii palju välissuhteid?
Tuleb välja, et on. Meil on pooleli Soome-projekt. Siis on meil ideid seoses festivaliga Baltoscandal, mida Rakvere Teater korraldab. Juba mõnda aega on tundunud, et Rakvere Teatri osa seoses Baltoscandali loomingulise poolega jääb väheseks. Selleks peab aga tegema Baltoca-väärilise lavastuse. Ehk juba 2016. aasta Baltoscandalil tuleb Rakvere Teater millegi täiesti uuega välja. Aga sellest on veel natuke vara rääkida.

Üheks suunaks on Põhjamaad, nende hinnatud laste- ja noorteteater. Teiseks vene keele- ja kultuuriruumi lavastaja Rakveres.

Kindel on see, et ameeriklane Nils Riess lavastab praegu Rakvere Teatris. Kindel on see, et „köök" liigub Lahtisse ja osaleb suvel Tampere Teatterikesäl. Kindel on see, et veebruaris ja märtsis toimuvad Rakveres ja mujal Eestis „Petroskoi" etendused.

Minu meelest on see loogiline, et me niimoodi edasi astume. Kui tõele näkku vaadata, siis me oleme Eesti nii risti-põiki läbi sõitnud, kui veel vähegi võimalik on. See on Rakvere Teatri põhitegevus ja me ei kavatse seda kuidagi lõpetada. Edaspidi lihtsalt püüame näha ka natuke kaugemale. Riske peab võtma. Terves Eestis. Muidu olemegi oma mugavustsoonis, mängime iseendale, kritiseerime enda lavastusi ise, jagame iseendale auhindu. Oleks vaja end natuke laiemasse konteksti paigutada.

Iseendale tegemise teema on huvitav, sest just Soome-projekti puhul võib ju ka pisut karta, kas need lavastused, kuigi tegijaile olulised ja arendavad, ka Rakvere Teatri püsipublikule korda lähevad.
Igasugune kunst on oma loojate nägu ja kui praegusel hetkel on sellised inimesed, kes teevad sellist asja, siis palume publikul sellega ka arvestada. Kui sa ei paku publikule riske ja ootamatusi, siis ta harjubki üldise keskmisega ära. Mulle tundub, et me võiksime oma vaatajaskonnast nii palju lugu pidada, et pakkuda talle ka üllatusi. See ei pea olema nii, et viskame pangega sitta otse näkku, aga et pidevalt oleks lisaks meelelahutusele ka intellektuaalne väljakutse. Selles mõttes arvan ma, et kõik kolm lavastust, mis selle Soome-projekti käigus sündisid, on kümnesse tabanud.

See üllatumise mõte on ilus mõelda. Riski väärtustamine ja otsimine...
Minu meelest seda ka leidub Eesti teatris ja mõnusalt palju. Aga üllatuse pakkumine võiks jõuda kohtadesse, kus me seda ei oota. Ka see võiks olla üllatus.

Kuidas sulle tundub, kas riigiteatrite süsteemis saab üldse teha midagi isiklikku, olulist, üllatavat?
Küllap saab. Aga sa põrkud seal mingisuguste selliste asjadega kokku, mida sa võib-olla mõnes teises süsteemis ei kohtaks. Näiteks turunduskoosolek, kus kunstnikud peavad käima välja turunduslikke tekste, mis ei pruugi sündiva lavastuse sisule üldse vastatagi. Nad lihtsalt ei oska nii vara eriti palju öelda. Aga seda nõutakse, sest lavastust on vaja müüa. Ma ikkagi väga loodan, et enamik lavastajaid ei tee järeleandmisi – et see, mida me laval näeme, ongi see, mida nad mõelnud on. Praeguses situatsioonis on riigitoetus umbes *fifty* ja see *sixty* tuleb leida oma vahenditest. Suured teatrid on lõa otsas ja peavad arvestama sellega, et nad oleksid kommertslikult edukad. Turundus toimub kogu aeg. Iga asja puhul. Ma ei arva, et näiteks Kanuti Gildi SAAL ei peaks oma asjade reklaamiga tegelema. Loomulikult peab, kui nad tahavad, et saali tuleksid inimesed, aga tundub, et neil ei ole vaja teha seda nii hüsteeriliselt.

Soomes kohtab üpris aktiivset vasakpoolsust, ka selles projektis osaleb Soome poolelt ägedaid kommuniste. Kas sa näed ses vasakpoolsuses mingit lahendust antud probleemidele?
Poliitiliselt olen ma seda meelt, et meil on nii kaua parempoolne võim valitsenud, et puhtalt tasakaalustamise mõttes oleks vaja mingit teist ideed...

PÄIKESEPIMESTUS JA MÜRAVAIKUS

Iiris Viirpalu

„Santa Muerte and the Sun" on kahe sõbra, Karl Saksa ja Hendrik Kaljujärve lavastus, mis kõnetab oma tumedusega. Animated Dreams keskmes kanada animatsioonid.

Etendus algab väljahingamisega. Piisav moment, et tekitada absoluutselt puhas pind, kus kõik võimalused on alles ees. Hilisemal retkel luuakse kaosest omamoodi sümbolitega ülesehituv kosmos, mis ei saagi päriselt valmis ja jätab autoritele vabad käed edasiliikumiseks. Lavastuse maailma ei loodud seitsme päevaga.

Alguses täidavad lava uneskõndijad, kes tunduvad nägevat midagi tühjuse sügavustes. Ka publik on sattunud täitmatusse ruumi, mis annab võimaluse vaadata otsa iseendale. Oma hirmudele. Mõtetele. Soovidele. Telliseid käes kandvaid kõndijaid tirib allapoole sümboolne raskus, mis takistab vaba liikumist. Perspektiiv juhatab publikut valget ekraani silmitsema, tühjusse hakatakse looma fiktsionaalset maailma, ruum on tulvil helisid, dialooge, žeste. Hiljem täitub ekraan narratiivitu jutustusega sellest, mis juhtus kusagil eemal. Aga võib-olla ka vaataja sees, kui luba antakse, mõtted sügavamatele radadele uitama lubatakse.

Fota: Rünno Lahesoo

Nägemuslikkus ilmestab alguse videopilti, hägusus montaažis kannab vaataja unenäolisse maailma, kus aeg ei oma mingit tähtsust, kõik on ühtlases kulgemises. Kaamera ümber tantsivad tajuvilksatused, viirastused. Kiired kaadrivahetused ja -lõiked loovad hektilise, püsimatu kaosekorrastuse, kus aegruum pillutakse laiali, kus meile antakse toimuvast üksnes aimu, jutustamata täit lugu. Kuigi autorite sõnutsi sai kõik alguse heliloomest, mõjub videopilt kohati nii intensiivsena, et hakkab oma keelt muudele väljendussüsteemidele peale suruma. Videos kajastuvad tähendused-tonaalsused tuntavamalt ja teravamalt.

Pilved liiguvad üle ekraanitaeva, tühjus muutub mõõtmatuks, heledus hakkab pimestama. Mis tunne oleks kokku põrgata puhta valgusega? Klaar pilt saab helis kostuva müraelemendi tõttu kandva kontrasti, mis ei lase hetkel nii kergelt mööduda, vaid lisab järgmise mõõtme ja juhatab sügavamale. Müramaastikud saavad peagi toetust ekraanile ilmuvailt kõledailt linnavaateilt. Linna anonüümsus, külmus, igas kaadris peegeldumas teatav inimestest mahajäetuse ja surutuse moment. Linn, mis ootab midagi, kust helgus ja elusus on välja imetud. Linn, mis ootab äratajat. Igasugune tühjus ootab täitmist, paik sinna minejat. 27. jaanuari etendusele järgnenud vestlusel selgus, et linnakaadrid on filmitud Peterburis. Alaosa pealkiri „Bütsants" on konfliktis kaadrite kõleduse ja tühjusega, mis võib viidata ammuse hiilgeaja nostalgiale. Bütsants harmoneerub hoopis järgmise stseeniga videos, kus vaatajad tuuakse külluslikku kulda ja karda täis interjööri, mis asub siinsamas Eestis Otepää kandis.

Lõpus demonstreeritav salapärane Cantervilla loss lisab viimase vindi kummastamise labürinti, mõjudes esialgu koduselt, siis aga paljastades veidraid detaile – midagi on ses videopildis trillerlikult korrast ära. Mööbel on olemas, kõik nii, nagu paik eest leiti, midagi kujunduses pole filmimiseks lavastatud. Ja just see kätkebki kummalisust, sest kaamera viib meid ideaaltuppa, kust elanikud on aga lahkunud. Taas valdab teatav mahajäetuse ja võõristuse tunne, detailid on viimseni paigas (serviis laual, lambid põlevad), ent pole ruumi täitjaid. Me näeme üksnes inimeste kujutisi, representatsioone, mitte elusaid inimesi. Kunstkäsi ootab klaveriklahvil, taustaks Kanuti Gildi SAALi kõlaritest kostuv heli – viimane paradoks. Lõpunoot jääb seekord kuulmata. Võib-olla jätkub õhtusöök Cantervilla lossis mõnes tundmatus ruumis. Etendusel kogetu jääb aga hiljemgi mõtetesse kajama.

Lavastus ei ole valmis töö, ent ometi ei puudu selle kõverast kujuteldavast reaalsusest midagi. Autorid on tõukunud just protsessuaalsusest, mitte eesmärgist saada valmis „toode", mida publikule esitleda. Nagu selgus etendusele järgnenud arutelust, kujunes praegune variant erinevate leidude ja assotsiatsioonide tulemusena. Kaljujärve ja Saksa tandemi oskus seoseid luua ja esmapilgul seostamatuid detaile liita saab selgeks etenduse lõpuosas, kui vahepeal laiali hargnenud niidiotsad kokku jooksevad. Aimub ka üksteise toetamist ja mõistmist etendussituatsioonis, ühes meeleolus kulgemist, mis aitab kaasa kohati hektilist iseloomu võtva kogumi tervikuks sidumisele, seda enam, et laval on korraga mitu erineva tonaalsusega lugu.

Improvisatsioonilisus, mida aeg-ajalt tabada võib, kätkeb endas nii kiirreageeringut kui partneritunnetust. Improvisatsioonis luuakse ise protsessuaalselt maailma enda ümber, kujundatakse ruumi, tekitatakse uut tähenduste võrgustikku. Esitus on nende loomeprotsessi tähenduste valguse kätte meelitamine, pimedusest välja mähkimine. Nagu juhtmete võrk, mis ühes stseenis põrandale veetud saab. Juhtmete keerdus sõlmed mööda põrandat, hiljem samamoodi väändumas keha ja hääl. Mikrofonilöögid ja neist tulevad üksikud helid on hea leid, kuna need annavad edasi korraga nii tühja ruumi täitmise võimatust kui võimalikkust. Üks tekitab helisid ja võimalusi, teine reageerib. Võib-olla siin kahe valikuvabaduse vahel pesitsebki loomise võnge ja impulss.

Võõristustunne ja kummastusefekt on märksõnad, mis iseloomustavad nii auditiivselt kui visuaalselt kogetut – teatav paine püsib veel pärast etenduse lõppugi. Ent ometi ei lõigata sügavuti, vaid sümbolid ja kujundid jäävadki distantsile,

Aga kultuuripoliitiliselt, teatripoliitiliselt...?
Siin on see loomemajanduse teema. Minu meelest on olemas segmendid, millel on võimalik olla loomemajanduslikus mõttes jätkusuutlikud. Aga see ei ole ühtne pääsetee kogu asja jaoks. Kunst jääb ülalpeetavaks, selles osas ei ole midagi teha. See on normaalne, loomulik. Me peame lihtsalt enda käest küsima, kui palju me oleme nõus panustama, et teda ülal pidada, kas ta on meie jaoks vajalik. Kogu aeg peame neid küsimusi üle küsima.

Kui parempoolse maailmavaate seisukoht on see, et kunst peab end tingimata ise ära majandama, siis sellega ma küll nõus ei ole. Ma ei tea muidugi täpselt, milline on Eesti vasakpoolsete agenda kultuuripoliitikas.

Mulle tundub, et meil valitseb numbrite kultus. Kui palju vaatajaid ja kui palju tulu ja kui palju esietendusi ja kui palju etendusi üldse, kes troonib sissetulekute tippu ja kes troonib pealtvaatajate arvu tippu – see ei käi minu meelest kunstiga kokku. Ma võin loojana öelda, et mul on hea meel, kui on vaatajaid, aga mulle meeldib, kui nad on teadlikud, mitte et saal on täis „reklaamist läbiimbunud" ajudega inimesi.

Nüüd lähed sa ju ise ka pigem loomemajanduse, turunduse valda, kunstnikust administraatoriks.
Mõnes mõttes küll. Aga õnneks ei tegele ma otseselt turundusega. Loomulikult on ka seda poolt vaja. Kui meil on ajakirjandus, siis see võiks teatrist rääkida. Aga selleks, et „Petroskoid" müüa, ei palu ma Mait Jooritsal Kroonika esikaanel alasti poseerida.

Ma arvan, et need inimesed, kes turundustööd teevad, on väga tublid. Nad panustavad sinna palju energiat ja jõudu. Probleem on lihtsalt selles, et seda tööd tuleb teha kohati hüsteeriliselt. Selleks et teater end müüa saaks, et teenitaks võimalikult palju tulu, et teater ots-otsaga kokku tuleks. Muud põhjust ei olegi. Kasumit teatris ei teenita.

Mul on õnneks Rakvere Teatri administratiivses töös selline nišš, kus ma saan suhelda huvitavate inimestega – paljud neist ei ole eestlased –, näha erinevat rahvusvahelist teatrit, käia mujal, tutvustada meid, leida midagi, mis rikastaks meie loomingut. See on minu töö. Vot.

EESTI ON PETROSKOI

Priit Põldma

Soome koreograafi ja lavastaja Ari Nummise loodud ja lavale seatud „Petroskoi", mis on näinud prožektorivalgust juba Tamperes ja Rakveres, asustatakse peagi ümber järgmistele Maarjamaa lavadele. Kuigi lavastuse koesse on lõimitud küllap Soomes teravaina mõjuvaid poliitilisi ja ajaloolisi viiteid, söandan uskuda, et valusad ja vaimukad variatsioonid oma ja võõra vastanduse teemal on kõnekad ka Eestis. Mitte üksnes seepärast, et soomlaste trupiga keksib ennastunustavalt kaasa meiekandimees Jooritsa Mait. Pigem juba seetõttu, et lavastuse nimikoht, Karjala Vabariigi pealinn Petroskoi, on oma pidetuse, pingespasmide ja plahvatusohu poolest hämmastavalt sarnane meie piiririigiga. Ja võib-olla pole elamine ülepea midagi muud kui petroskoilikust kodutusetundest pakatamine, nagu seda lavalt skandeeritaksegi.

Petroskoilased, pigem küll kiirelt vahetuvad visandid ellujäämise võimalikkusest kui elulooga terviklikud tegelased, haaravad laval üha vanade ja uute, vaimsete ja materiaalsete atribuutide järele, millega endale identiteeti ehitada. Ent igasugune identiteediloome kätkeb konfliktidele kehutavat eitust ja lustilised eneseavastamismängud hakatavad peagi mitmel tasandil sõja. Sellest fragmentaarselt esitatud protsessist annab üldistada lavastuse ägedalt ängistava maailmamudeli.

On nauditav, et teatriõhtu kulgeb nendest sünguse riivetest hoolimata väga helges-usalduslikus atmosfääris. Panustatakse vabadele lennukatele assotsiatsioonidele, et mõni žest või pilt võiks käivitada mängulise külgnevuste jada, mis näitaks teed käsitletava teema tuuma või probleemi võimaliku lahenduseni. Siinmail kipub lööv rühmateater sündima vist ikka pigem ea- ja mõttekaaslaste kambas, aga Tamperes on saanud kokku nii eri rahvusest kui vanuses suveräänsed lavaisiksused, kelle andumus mängule ja vaimustus üksteisest näivad võrdselt kirglikud. Ja sellises kohtumises on igale osalisele täpselt nii palju ruumi, et teemad ja inimesed võiksid avaneda oma täies veidruses ja ilus. Nagu heas teatris ja väikeses kogukonnas vahel ikka juhtub.

Tamperes valminud „Petroskoi" etendub märtsis Tallinnas, Pärnus ja Viljandis. Võsul küpsenud „köök" avaneb neil päevil Lahtis ja naaseb Eestisse suvel Baltoscandaliks. Lahtis esietendunud „Kullervot" mängitakse Eestis sügisel.

Lavastaja Lauri Maijala, pildil Erni kask. Foto: Aki Loponen

ei anna end päriselt kätte, riivavad õhust. Kohati ilmneb ängi ja agooniat, liikumine muutub veidraks ja vaatajaski kehalist ebamugavust esilekutsuvaks. Imiku nuttu meenutavad hääled lisavad veel kahtlaselt painava aspekti juba niigi morbiidse tunnetusega etendusele. Tekib võõrasus, koos sellega küsimus, kas pigem enese või maailma suhtes? Aga tuntav ebamugavus on head sorti – säärane, mis ei lase rahulikult toolis lesida, vaid sunnib kaasa mõtlema ja tundma. Santa Muerte ei ole kerge, meelelahutuslik vaatamine. See kõnetab oma tumedusega. Ning pidevalt pead tõstva aimuga, et... kuskil näidatava taga on midagi veel. Midagi jääb vaikusesse valguma.

Loomeprotsess on samuti mingi võõritus, tahtlik tavamaailmast väljapoole asetumine, kus võib asjaolude kokkulangevusel jõuda sulgunud universumisse. Kaljujärv ja Saks läksid tükiks ajaks muust maailmast isoleeritud metsamajakesse, mis omas kindlasti suurt rolli lavastust kandva kummastuse ja võõristuse kujundamisel. Tekib küsimus, kas impulsi tegevuseks ja laval nähtava kujutamiseks on andnud sisemine surutis, väljapääsu otsiv paine või hoopis väljast pealesuruv nimetamatu „miski". Anonüümsus, mis torkab iseäranis silma linnakaadrites, vihjab enese ärakaotamisele. Loomes on korraga nii terake täielikku kohalolu kui ka enesest loobumist. Tõeline eraldatus metsade vahel võib tekitada linnaängistusele vastupidise seisundi, kus kohalolek on nii täielik, et muutub eemaldumiseks. Seoseid leiab ka filmitud kaadritest, kus valgus saab nii heledaks, et hakkab pimestama, kus kontrast helitugevuse ja ekraanilt paistva puhtuse vahel vihjab konfliktile müra ja vaikuse vahel. Tähelepanelikum kõrv kuuleb ka seda vaikust, mis on liialt vali.

„Santa Muerte and the Sun" on otsiv etendus, kus ilmneb aeg-ajalt korrastamatusi, mis avavad tee uutele ootustele. Kahe koostöös ja loomes kujuneb ühine rütm, mis lubab ühitada end ümbrusega ühtlasesse olemisse. Vaibumisse. Selleks et leida, tuleb kaduma minna. Või lasta millelgi hetkeks kaduma minna.

Etendused toimuvad veel 31. märtsil ning 1. ja 2. aprillil. Otsigu Kanuti Gildi SAALis need, kes tahavad Kogeda ega karda veidi tumedamas aines ära eksida.

„Santa Muerte and the Sun"
Autor, esitlus, muusika, montaaž: Hendrik Kaljujärv, Karl Saks
Operaator: Timo Toots
Esietendus Kanuti Gildi SAALis 25. jaanuaril 2014.

TEATRISÄUTS

@janarala

Teatrisse minnes olid ootused madalad. Avangardilaborid ei ärata usaldust. Teatrist tulles oli usaldus tekkinud. Adorno ütles ju ka, et peab usaldama. See on asi.
#vonkrahl #lifeisveryhard

@piretjaaks

Kes filosoofiat ei karda, tarku sõnu ja voorusetuid mõtteid, ühinegu pidusöögiga Prytaneionis, kus neid serveeritakse kihilise kurbmängukastmega.
#VATteater #sokratespidusöökprytaneionis

@tormitorop

Guts United, Rob & Krahli trupp on üks eredamaid sähvatusi pärast NO99 loomist. Vahenditeks kartulid ja artikulatsioon?! Palun veel!
#vonkrahl #lifeisveryhard

@kairiprints

Ilus priske naine Eestis ja Ameerikas. USA mehe näpu otsas võrkkotis apelsinid helgelt õõtsumas, aga oma tuhlikotid viime me kõik ise oma hobuse zeljas koju.
#draamateater #vennas

@ottkarulin

Muhe staatika proloogina kirglikule eneseirooniale. Kuuldemängud, mida tuleb vaadata. Meil on naislavastajaid, kes huvitavad lavastajatena.
#rakvereteater #siseturism #tähelaev

BIOMARKET

JAGAME TERVIST JA RÕÕMU JUBA KUUES POES TALLINNAS JA TARTUS

KAUBAMAJA BIOMARKET

Tallinna Kaubamaja
Gonsiori 2, Tallinn
E–P 9–21

ROCCA AL MARE BIOMARKET

Rocca al Mare
Kaubanduskeskus
Paldiski mnt 102, Tallinn
E–P 10–21

SOLARISE BIOMARKET

Solarise Keskus
Estonia pst 9, Tallinn
E–P 10–21

ÜLEMISTE BIOMARKET

Ülemiste
Kaubanduskeskus
Suur-Sõjamäe tee 4, Tallinn
E–P 10–21

VIIMSI BIOMARKET

Viimsi
Kaubanduskeskus
Randvere tee 6, Viimsi
E–R 10–20
L 10–18, P 10–16

TARTU BIOMARKET

Tartu Kesklinna Keskus
Küüni 7, Tartu
E–R 10–20
L 10–18, P 10–16

PRÜGI SORTIMINE SÄÄSTAB RAHA JA KESKKONDA

Katrin Jõgisaar

Kuigi olmejäätmete taaskasutus on Eestis tõusuteel, tegeletakse elementaarse pakendijäätmete olmeprügist eraldamisega rohujuure tasandil siiski võrdlemisi vähe. Bioneer uuris, mis saab banaanikoortest ja jogurtitopsidest pärast seda, kui prügiauto on oma ringi ära teinud.

Ole sa püüdlik ökoinimene või osturallide sõltlane, prügi tekib igas majapidamises – jäätmetega kokkupuutumist on tänapäeval keeruline vältida. Prügi teadlik sortimine hoiab elukeskkonda inimväärsena ja säästab loodusressursse. Jäätmekäitlushierarhia ehk põhimõte muuta prügi mõju keskkonnale võimalikult väikseks aitab õigeid valikuid teha. Eelistada tuleks hierarhias kõrgemal olevaid lahendusi. Parimaks loetakse jäätmetekke vältimist, madalamal on taaskasutamine. Jäätmete taaskasutusmoodused on korduskasutus, materjalina ringlussevõtt ja energiatootmine. Prügilasse viimist peetakse võimalikest lahendustest viimaseks.

Taaskasutus on tõusuteel

Olmejäätmed ehk jäätmed, millega igaüks meist kokku puutub, moodustavad kogu riigi jäätmetekkest 3%. Eestimaalastena tekitame keskmiselt 360 kilogrammi olmejäätmeid inimese kohta aastas, mis polegi nii vähe. Kui 360 kilogrammi kaaluna hoomamatu tundub, siis manage silme ette umbes 700 pooleliitrist veepudelit või neli 90-kilost meest.

Jäätmete taaskasutus on Eestis suurenenud – taaskasutusse võetud olmejäätmetest moodustavad enamiku bioloogiline ringlussevõtt ja pinnasetöötlus aia- ja haljastujäätmetest. Sorditud jäätmed lähevad reeglina järelsortimisele (vanapaber, pakendid), mille käigus eraldatakse juba täpsemalt erineva koostise ja kvaliteediga materjalid. Liigiti kogutud biojäätmed antakse üle kompostimiseks. Alles tekkivaks alternatiiviks on biojäätmete käitlemisel ka biogaasi tootmine ehk kääritamine.

Ringlussevõtuga tegelevaid ettevõtteid on Eestis mitmeid, näiteks vanapaberikasutus Räpina paberitehases, ajalehepaberist Werro Wooli tselluvilla tootmine, plastijäätmete ringlussevõtt OÜ Rexest Grupis, klaasijäätmete ringlussevõtt Järvakandi klaasitehases jne. Üsna oluline osa ringlussevõtust toimub siiski väljaspool Eestit ja ka väljaspool Euroopa Liitu.

Kui aastal 1992 oli Eestis kokku 225 prügimäge, siis tänaseks on jäänud alles vaid viis suurt euronõuetele vastavat prügilat: Väätsal, Jõelähtmel, Uikalas, Tormas ja Paikusel.

Olmejäätmete probleemiks on nende suur maht

2010. aasta detsembris avaldas riigikontroll pakendikäitlejaid kritiseeriva auditi „Pakendijäätmete kogumise ja taaskasutamise tulemuslikkus", mille hinnangul ei ole tekkivate olmejäätmete probleemiks tänapäeval mitte nende kaal, vaid maht. Auditi järgi moodustavad kodumajapidamise pakendijäätmed 34% segaolmejäätmete massist ja kuni 60% mahust. See tähendab, et üle poole prügikastist on täidetud äravisatud pakenditega.

Mida rohkem on prügis pakendeid, seda rohkem võtab prügi ruumi, seda tihedamini peab prügiauto meie prügikasti tühjendama ja seda rohkem me jäätmekäitlusele kulutame.

Eespool nimetatud auditist selgub ühtlasi, et pool Eesti elanikest ei tea, et nad saavad pakendeid tasuta ära anda. Kuigi suur osa elanikest väidab end olevat kursis sellega, kuidas peaks toimuma pakendite liigiti kogumine ning kuhu võib pakendijäätmeid visata, sordivad olmeprügi hulgast pakendijäätmeid välja siiski vähesed. Seeläbi maksavad inimesed pakendi eest esmakordselt seda poest ostes ning uuesti siis, kui jäätmevedaja tühjendab olmejäätmete prügikasti.

Olmejäätmete 100-protsendiline ringlussevõtt jääb esialgu unistuseks

Jäätmete sortimine tekitab inimestes tihtilugu vastakaid tundeid. Küsitakse, kas sortida on üldse mõtet olukorras, kus jäätmeid toasooja saamiseks prügipõletustehastes põletatakse? Kas vastab tõele, et prügiautos kallatakse nagunii kogu sorditud prügi ühte kohta kokku? Teisalt näevad paljud taaskasutust ainsa õige jäätmekäitlusviisina, pidades valeks nii prügi põletamist kui ka selle ladestamist.

„Loomulikult tuleks prügi sortida! Jäätmete algsel tekkekohal sortimine on eelduseks jäätmete ringlussevõtule, see aitab omakorda vältida uute looduslike materjalide tootmist või kaevandamist ja töötlemist. Muu hulgas vajab ringlussevõtt märgatavalt vähem energiat, kui samade materjalide tootmine algsest looduslikust toorainest," selgitas keskkonnaministeeriumi jäätmeosakonna juhataja Peeter Eek.

„Liigiti kogutud jäätmete „kokkukallamine" on jäätmeseaduse ja ka kohaliku omavalitsuse jäätme-eeskirjade rikkumine. Kui midagi sellist toimub, tuleks teavitada juhtumist keskkonnainspektsiooni ja kohalikku omavalitsust. Mõnikord kogutakse jäätmeid nn mitmesektsioonilise autoga, mille puhul võib jääda ekslik mulje, et jäätmed kallatakse kokku," selgitas Eek.

Kogu tekkiva olmeprügi ringlussevõtt jääb Eestis hetkel veel unistuseks. Esiteks eeldab see väga head liigiti kogumist. Eestis kogutakse praegu liigiti kokku umbes 26–27% olmejäätmetest. Selles valdkonnas edukamates Euroopa Liidu maades on see protsent 55–60. Isegi kui suudaksime liigiti kogumist kahekordistada, jääks ikkagi pool kogumata.

Omaette probleem on aga see, et tihtilugu on inimesed prügi lohakalt sortinud, mistõttu jäätmekäitlejal ei jää muud üle, kui käsitleda neid jäätmeid segaolmejäätmetena.

Sortimata kraam muudetakse toasoojaks ja elektriks

„Euroopa Liidus on selgelt jälgitav suundumus, et Põhja- ja Kesk-Euroopas, kus on külmad talved ja suurem soojaenergia tarbimine, investeeritakse praegugi selgelt põletustehastesse. Lõuna-Euroopas, kus soojaenergial on vähem turgu, investeeritakse aga prügikütuse tootmisse. Eestis on nüüdseks olemas juba mõlemad ja ei saa öelda, et üks oleks teisest parem või halvem lahendus," arvas Peeter Eek.

Kuna olmejäätmete võimalik põletamine jäätmepõletustehastes ei aita kaasa jäätmete ringlussevõtule, on jäätmete põletamine ja jäätmekütuse tootmine aktsepteeritavad lahendused alles pärast ringlussevõtu võimaldamist. Olmejäätmete põletamine tehases ja prügikütuse tootmine selle edasiseks põletamiseks näiteks tsemendiahjudes on need kaks peamist käitlusviisi, mida jäätmetest energia saamiseks laiemalt rakendatakse.

2013. aastal toimus Eestis oluline muutus segaolmejäätmete käitluses, kuna tööd alustas AS Eesti Energia Iru jäätmeplokk. Koos varasemate mehhaanilis-bioloogilise töötlemise võimalustega on Eestis segaolmejäätmete käitlusvõimsusi prügitekkest enam. Sisuliselt on see võimaldanud lõpetada segaolmejäätmete ladestamise prügilatesse, mis on keskkonna seisukohalt samuti väga oluline. Miinimumini on viidud ka biolagunevate jäätmete ladestamine.

Kunda Nordic Tsement kasutab aga tsemendi tootmiseks prügikütust, mis koosneb peamiselt Eestist saadud ja siin peenestatud paberi-, kartongi-, tekstiili-, plastpakendi-, romuautode ja elektriseadmete põlevjäätmetest. „2013. aastal andsid jäätmekütused tehasele ligi 30% klinkripõletuseks vajalikust soojusenergiast," selgitas Bioneerile tsemenditehase keskkonnajuht Kalle Kikas. Koostöötlemisel taaskasutatakse uue toote valmistamiseks ära jäätmetes olev energia ja põlemisel tekkiv jääk asendab osaliselt toorainet. Kogu protsess toimub tsemenditehases nii, et uusi jäätmeid ei tekitata.

Kuidas siis käituma peaks?

Eestis korraldab jäätmete sortimist iga kohalik omavalitsus eraldi, kehtestades jäätmehoolduseeskirja. Selleks et teada saada, millised prügi käitlemise võimalused sinu kodukohas saadaval on, tuleb minna omavalitsuse kodulehele ja uurida lisa.

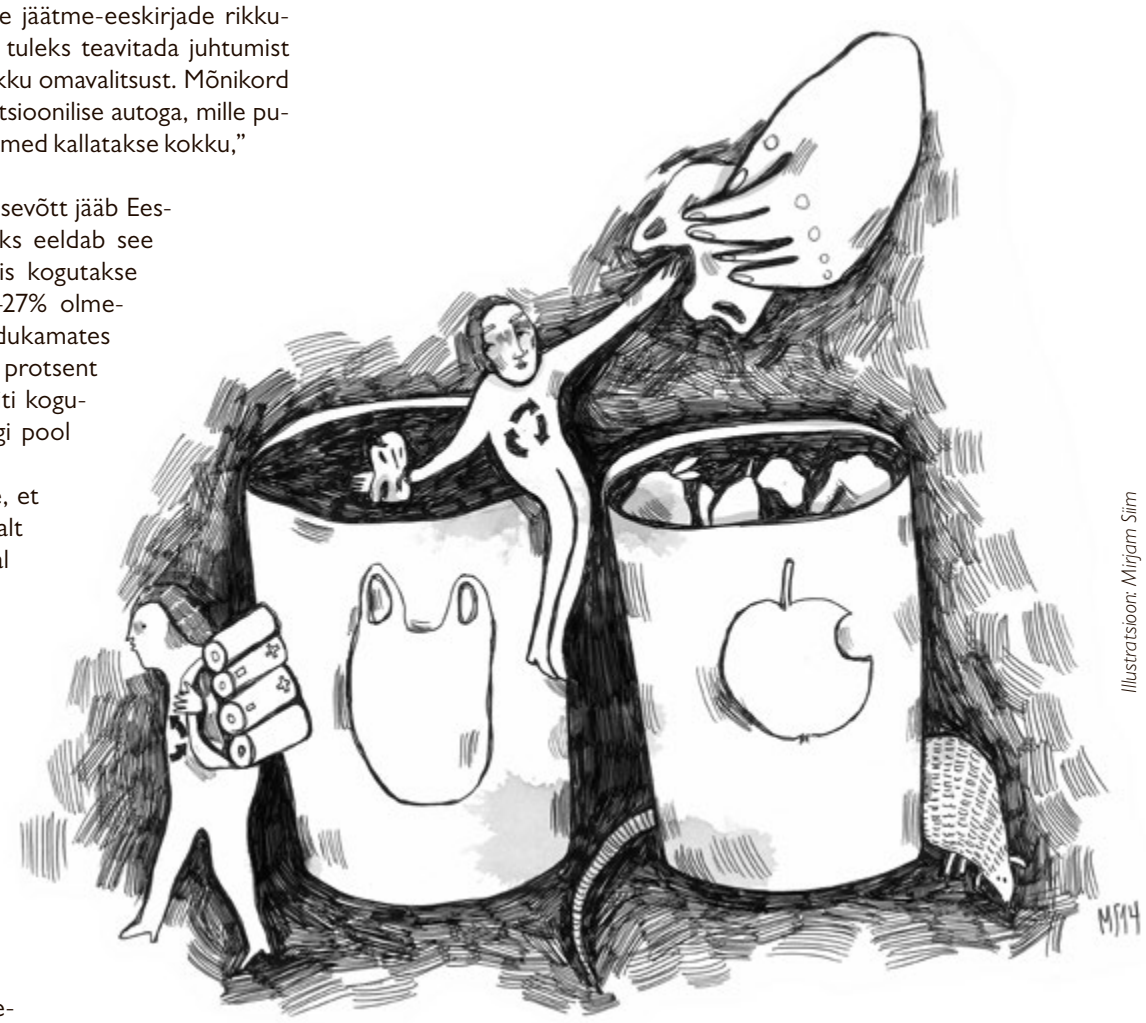

Illustratsioon: Mirjam Siim

Tunne põhireegleid!

- Ohtlikud jäätmed tuleb viia jäätmejaama, anda vastavasse vastuvõtupunkti (nt vanad ravimid saab viia apteeki, poodides on patareide jaoks kogumisanumad jms), ohtlike jäätmete käitlejale või vastava toote müüjale. Probleemtoodeteks on näiteks vanad rehvid, elektri- ja elektroonikaseadmed, kodumasinad, ohtlikke aineid sisaldav plast, kuvarid, elavhõbedaga kraadiklaasid, säästupirnid.
- Eri materjalist pakendeid tuleks koguda eraldi: vastavalt siis klaas, metall, plast, tetrapakend ja paber. Pakendid saab jagada jäätmekäitluses pandipakendiks ja pandita segapakendiks. Kui viia pakendid ümbertöötlemisele, peavad need olema tühjad, korgita, piisavalt puhtad.
- Paberi- ja papikonteinerisse sobib panna puhast ja kuiva materjali. Esimesse võib viia paberit (ajakirjad ja -lehed, reklaamid, pappkaanteta raamatud), teise pappi, raamatute kiletamata kaasi, kartongi ja pruuni paberit. Paberi ja papi hulgas ei tohiks olla kilet.
- Klaas on materjal, mida on võimalik korduvalt üles sulatada ja taaskasutada. Klaastaaralt tuleks eemaldada ka kaaned, kraed ja alumiiniumfoolium.
- Suurjäätmed, näiteks mööbliesemed, kraanikausid, vannid, aknaraamid, uksed jms esemed, mis on prügikonteinerisse panemiseks liiga suured või rasked, võib viia jäätmejaama või tellida sealt vastav teenus. Esmalt tuleks aga mõelda, kas ei saaks pakkuda vana ja korras mööblit mõnele taaskasutuskeskusele.
- Kodus võib põletada ainult immutamata ja värvimata puitu ning kiletamata paberit või pappi. Plastide kodus põletamist tuleks vältida.

ALLIKAS: Vikipeedia

INTERVJUU: EDITH SEPP-DALLAS

Küsis Emilie Toomela

Milliseid küsimusi peab Eesti Filmi Instituudi juht Edith Sepp-Dallas filmivaldkonna valupunktideks ja mida tugevusteks, saab teada järgnevas intervjuus.

Foto: Tõnu Tunnel

Seda on öelnud kunagi Müürilehe intervjuus filmiisa Jaak Lõhmus ja nüüd ka Edith Sepp-Dallas: eesti filmivaldkonna suurim probleem on olnud läbi aegade see, et ei ole suudetud ühtsust säilitada. Filmil on Eestis nõukaaja lõpust saati pidevalt näpud põhjas ja ühtlasi on see muidu nigelas seisus olnud. Tahan loota, et veidi vähem kui aasta tagasi loodud Eesti Filmi Instituudi (EFI) tegevus paneb sellele viimaks ometi punkti ja alustab eesti linaloos uut peatükki. Vaibumas on ka esialgsed hirmud muutuste ees, mitmelt poolt on kosta, et on tekkimas elav dialoog filmitegijate ja -instituudi vahel. Filmiinstituudi juhi pilk näikse olevat üha enam Euroopasse suunatud, räägime konkreetselt rahanumbritest, kiitust saavad kohalikud filmitegijad ning juttu tuleb ka meie filmipärandist ja eesti lastest.

Eelmises Müürilehes kirjutas gruusia animaator Sandro Katamashvili, et tänapäeval, mil fantaasiat ei piira tsensuur nagu nõukogude ajal, ent raha seab kitsendusi, on noorte kunstnike loominguline tase isegi kehvem. Kas loovust on sinu meelest kuidagi võimalik treenida?
Oma kogemusest lähtuvalt võin öelda, et kui näiteks BFMi tudengitele on antud konkreetne ülesanne ja teema, siis on resultaat kindlasti tunduvalt parem kui siis, kui neile lihtsalt öelda, et tehke, mida tahate. Kui panna ette, et nad peavad näiteks filmima stuudios, lugu tohib olla kolm minutit pikk ja armastuse ainetel, siis läheb mõte kergemini tööle. Peab olema midagi käegakatsutavat, kust on vaja välja rabeleda. Nõukogude ajal, mil sul oli maja vastas teine sama kole maja, kus sa ise elasid, tekkis ikka vajadus ilu järele. Kuna see, mida sa kujutad, on parem ja kaunim kui ümbrus, kus sa elad. Ma arvan, et tänases filmivaldkonnas pole sugugi teisiti: piirid loovad vabaduse ja on loova mõtlemise jaoks edasiviiv jõud. Õpetaja roll filmikoolis seisneb piiride järk-järgulises laiendamises. Barjääre tuleb katsuda ja tajuda, kui kaugele neid saab lükata. Vanasti oli olukord selgem, demokraatlikus ühiskonnas on piiride tunnetamine rohkem isikliku tõlgendamise küsimus. Ülim vabadus aga ei ole kunagi viinud millegi ülimalt heani.

Rahanappus on samas nii abstraktne probleem, et ei pruugi loomingut sugugi õhutada.
Selleks et linateos õnnestuks, peab salvestamise viis olema võimalikult hea. Filmide kvaliteet sõltub väga palju tehnoloogiast, mis areneb pidevalt. Seetõttu tõuseb ka kalliduse aste. Nõnda on ka võttepaikadega: kui anname keskaegsele mängufilmile sama palju raha kui tänapäevasele teosele, siis loomulikult võidakse loovalt läheneda ja rekvisiidid ning kostüümid kusagilt välja otsida, aga kvaliteeditase ei küündi iialgi selleni, kui eelarvenumbri taga oleks veel paar nulli. Filmis tuleb rahaline sein ette kiiremini kui teistes kunstiliikides – loominguline saab olla teatud punktini. Tänaseks on eesti film jõudnud situatsiooni, kus rahalised võimalused on seadnud väga kindla raamistiku sellele, mida saame toota. Me ei saa vändata tippklassi ajaloolisi filme, kuigi kui siitsamast filmiinstituudi majast, kus me praegu viibime, vanalinna tänavale astuda, on võtteplats selleks olemas.

Kas võib öelda, et ajalooliste filmide žanris annavad rahalised piirangud loovusele kõige suurema tagasilöögi?
Mitte ainult. Näiteks animafilm „Lisa Limone" (2013) tegi välisrahastuse saamiseks kompromissi ning algselt lühifilmina plaanitust sai täispikk. Lõppkokkuvõttes tehti mööndusi loomingu arvelt, mis ei tasunud ennast ära. Ühtlasi võib tuua välja Sulev Keeduse, kes teeb praegu ajastufilmi „Mehetapja. Süütu. Vari", mis kulgeb läbi eelmise sajandi alguse, 50ndate ja jõuab viimaks tänapäeva. Eesti filmieelarvete maksimumidega kärbime režissööride tiibasid ja nad on muutunud justkui pillikeelteks, mis võivad iga hetk katki minna. Kas nii saab luua? Eesti on nii väike, et tõeliselt andekaid lavastajaid ei ole palju ning peaksime neid väga hoidma. Loominguline potentsiaal on riigi finantsvõimalustest kõrgemale lennanud. Oleme jõudnud punkti, kus eesti autorid on sunnitud leidma lisarahastust välismaalt.

Millised on Eesti filmitööstuse suurimad tuluallikad peale riiklike toetuste?
Suuremaid tuluallikaid peale riigitoetuste praegu ei ole. Algatused ja ideed, kuidas eesti filme paremini finantseerida, peaksid tulema filmiinstituudist, senimaani ei ole sellega piisavalt tegeletud. Väike lisafinantseering tuleb kinodest ja televisioonist, esimestest üldiselt veidi rohkem. Palju oleneb ka filmist. „Seenelkäik" näiteks tõi oma 80 000 vaatajaga korraliku summa raha sisse. Tolleaegne Eesti Filmi Sihtasutus andis sellele filmile 200 000 eurot, aga tootmisele kulus poole rohkem. Eelarvest alla 50% moodustava toetuse puhul võtavad filmitegijad suure riski ja alles pärast kassaedu saavad režissöör, operaator ja teised palka. Arvestades, et keskmine kinopileti hind jääb kolme-nelja euro vahele, siis kokkuvõttes keegi rikkaks ei saa. Meil on vähe selliseid filmitootjaid, kes suuri riske võtavad, enamasti taotletakse põhisumma EFIst. Geniaalne näide oli muidugi „Vasaku jala reede", mis sai erakapitaliga (36 000 €) tehtud ja nautis tohutut publikumenu. Eraisik võttis riski ja see tasus ära.

Milliseid võimalusi veel raha leidmiseks on?
Siinkohal on oluline regionaalfondide teke. Eesti oli enne Viru Filmifondi loomist eelmise aasta märtsis üks väheseid riike Euroopas, kus puudusid regionaalfondid. Praegu on tegemist küll väikese fondiga suurusjärgus 25 000 eurot, aga asi on põhimõttes – see on üks viis, kuidas ka välismaalt filmitootjaid siia meelitada. Seni on tuldud Venemaalt, Soomest ja Saksamaalt. Mitteametlikud andmed on laias laastus näidanud, et algatus on väga hästi ära tasunud: iga euro eest, mis fondi sisse pandi, saadi kolm eurot tagasi. Läbi selle muutub ka piirkonna nägu, nii et see ei seostu vaid tuhamägede ja kuritegevusega. Loodetavasti luuakse veel teisigi regionaalfonde, mis stimuleeriksid lisaks Eesti filmitööstusele ka kohalikku turismi ja majandustegevust üleüldiselt. Algatus jääb aga puhtalt regionaalpoliitika ja erasektori, täpsemalt filmiklastri, kanda ning *know-how* tuleb paljuski ka filmiinstituudist. Eraettevõtjate motiveerimine on suur väljakutse. Kindlasti on nad huvitatud pigem peavoolufilmide finantseerimisest. Seni ei ole eesti film äri keskmes olnud, vaid on olnud üksikud filantroobid, kes on leidnud põhjust kaasa lüüa või on sponsoreerinud oma firma toodete, aga mitte rahaga.

Kas peale raha on veel midagi, mis piirab filmitegijate loovust? Film on üks neist kunstidest, mida kriitikud näikse kõige enam pilpa peal hoidvat.
Olen nõus, et filmikriitika tõeline traditsioon on hakanud välja surema. Eestis ei saa filmikriitikuks õppida ja ei saa väita, et piiride avanemisega nüüd keegi seda väga ka Euroopasse tegema tormaks. Ja kui mõni peaks ka minema, siis veel vähem tullakse tagasi. Kui filmitegijad adekvaatset tagasisidet ei saa, siis see mõjutab ebasoodsalt ka nende arengut. Seetõttu võtsime filmiinstituudis plaani hakata eraldama raha kriitikute koolitamiseks.

Olen ka sellest aru saanud, et kui me saame toota praegu 2–4 filmi, siis tootmismahu suurenemisel ja sealjuures toetussummade säilimisel samas vääringus tekiks tervislikum konkurents. Praegu anname ühele filmile keskmiselt 450 000 eurot. Kui tegemist on ajaloolise teosega, siis peaksime kahtlemata rääkima miljonist, nagu käigusoleva Taska Filmi projekti „1944" puhul. Kuna toodetakse nii vähe, tuleb filmitegijatel töötada ühe filmi kallal mitme aasta vältel, ninast veri väljas, ja palju kakeldakse omavahel. Sellel, et jagada sama summa veelgi pisemateks osadeks ja anda see rohkematele filmidele, mina mõtet ei näe. Aga eks ma mõistan, et me unistame praegu sellest, mis olukorra põhimõtteliselt paremaks teeks. Aastas väljatulevate filmide arvu suurendamine tooks minu arvates kaasa läbimurde Eesti kino professionaalsuses.

Rohkem filme võiks toota küll, aga sel aastal sai ju ka selgeks, et EFIle ei võimaldatud suuremat eelarvet.
See on tõesti konfliktne olukord, aga samas kui vaadata, et on toimunud suured struktuurilised muutused, on EFI alles oma

tegevuse alguses. Me püüame Piretiga (*Tibbo-Hudgins* – E. T.) siiamaani, pärast kümmet kuud, lõplikult selgust saada, kuidas asju enne tehti ja kuidas saaks nüüd paremini. Meil sai riigiabiluba läbi, mis võimaldab üldse toetusi jagada. Väike asi, aga loa saamiseks kulus pool aastat. Meil on olnud vaja teha endale selgeks põhiasjad: kuhu me edasi suundume ja milliste summadega. Oleme otsinud vastuseid väga suurtele küsimustele. Teisiti toimides oleks läinud suureks lahmimiseks. Praegu käsilolevaist projektidest on suurim Eesti Vabariik 100 toetusprogramm, mille puhul ei olnud eelnevalt täpselt selge, millises mahus ja kuidas see toimuma hakkab. EFII on aastapõhised rahastused ja loodan, et järgmine aasta tuleb parem.

Mis järgus EV 100 filmide projekt praegu on?
Tegemist on kultuuriministeeriumi ja riigikantselei algatatud programmiga, kuhu filmitegijad said esitada esmalt kolmeleheküljelised filmiideed, millest jäi lõpuks lauale 164 nõuetele vastavat plaani. EV 100 on väga energiamahukas ettevõtmine, 15 kandidaati peavad kirjutama aasta jooksul stsenaariumi. Leidsime neile abiks ka *script editor*'id ehk stsenaariumitoimetajad, kes jälgivad, et lugu oleks ladus ja emotsionaalne tasakaal paigas. Ostsime selle teenuse sisse välismaalt ning taotlejatel on võimalus teha koostööd maailma tipptegijatega, teiste seas näiteks Christopher Rothi ja David Pope'iga. Praeguse seisuga on plaanis realiseerida stsenaariumitest seitse, aga see oleneb ka sellest, kui tugevad need on. Vaatame, mis sõelale jääb! Sügiseks peavad stsenaristid oma tööd esitama ning oktoobris valib komisjon välja parimad. See on suur vastutus – kui mõni neist seitsmest filmist peaks täielikult läbi kukkuma, siis on pehmelt öeldes väga kehvasti.

Varasemates intervjuudes oled rõhutanud ja ka EV 100 projekti käik kajastab seda, et suurepäraste filmide tegemiseks peaks kulutama enam raha sellele, kuidas filme ette valmistatakse.
Kui ma töötasin nõukogude aja lõpus Tallinnfilmis, siis võttegrupile võimaldati palgaline ettevalmistusperiood. Hoovõtuprotsess kestis vähemalt pool aastat ja peale loova tuumiku – režissööri, operaatori ja kunstniku – istus koos terve tiim, kes pandi samas rütmis hingama. Pean siin silmas eriti Jüri Sillarti põhimõtteid. Filmiloome oli tema jaoks kollektiivne hingamine. Olles kord seda kogenud, enam tema õpetusest lahti ei saa, see jääb terveks eluks külge. Praegusel ajal eesti filmide puhul enam põhjalikuks ettevalmistuseks aega ei ole. On veel mõned tegijad, kes töötavad oma filmidega siiamaani nagu vanasti. Sulev Keedus, aga ka Peeter Urbla, kes valmistab ette „Melchiori", on üks neist. Ta on süvenenud juba poolteist aastat oma ettevõtmise peensustesse, värvidesse ja valgusesse. Tänapäeval on järjest rohkem kombeks jätta miks-küsimused mõtestamata ning asju tehakse tunde ajel. Film on nii kallis ala, et alati peaks küsima, miks just nii tahetakse teha.

Mitmed režissöörid ei tööta fikseeritud kondikavaga, näiteks kas või Veiko Õunpuu. Kas stsenaariumi olulisus rahastuse leidmisel ei pane neid väga raskesse olukorda?
Alati peab paindlik olema ja palju sõltub usaldusest. Mingeid kehtivaid eduvalemeid filmide tegemisel pole, seega ei saa kunagi ka Veiko Õunpuule väita, et see, kuidas tema töötab, ei ole õige. Ent mingite kriteeriumite järgi peab esitatud taotlusi hindama. Andekuse piir on imeõhuke – mõni inimene usub silmade särades nii kindlalt, et tal on hiilgav idee. Aga ei pruugi olla! Eelmisel aastal jäi näiteks EFI arendusvoor ära, mille Piret tühistas, kuna ükski stsenaarium ei olnud piisavalt heal tasemel. Mingid piirid tuleb ikka seada. Kui me oleks selle 80 000 eurot toona siiski ära jaganud, oleksime saatnud välja sõnumi, et EFI ei ole tasemega seotud kriteeriume paika pannud. Õige on muidugi ka see, et stsenaariumi alusel üksi ei saa otsustada, kuna hea kondikavaga film võib sellegipoolest ebaõnnestuda. Režissööri profiili kõrval on väga oluline, kes on tootja. Kui Õunpuust rääkida, siis tema üks tugevustest on just see, et tal on nii hea produtsent (*Katrin Kissa* – E. T.), kes teda toetab. Meil on järjest rohkem tugevaid produtsente, kes näevad puude taga ka metsa.

Kas film on konfliktide tekkimise osas riskantsem kui mõni teine loomesfäär?
Kui nüüd jälle ajaloos tagasi minna, siis 90ndate alguses, mil teised kultuuriharud jäid Eesti riigi eelarvesse, sai film raha otse Moskvast. Vabariigi loomisel lõigati päeva pealt side Venemaa rahastusega ära. Loomulikult olid tol ajal suured eelarvekitsikused ning läks kümmekond aastat aega, et valitsus üldse filmivaldkonda tunnustaks. Selle aja jooksul oli aga filmiringkond killustunud ja omavahel tülli läinud ning infrastruktuur vananenud või ära müüdud. Filmivaldkonna suurim probleem ongi see, et me ei ole suutnud ühtsust säilitada. Meid on seetõttu kerge rünnata: tehke enne omavahel asjad selgeks, kui teile rohkem raha eraldame.

Kui me kolm aastat tagasi seoses arengukava koostamisega valdkonna esindajatega kultuuriministeeriumis kohtusime, toimus üle pika aja üks esmakordseid suuri kokkusaamisi. Esimesed kaks tundi olid nii intensiivsed, et ma mõtlesin, et mu pea lihtsalt lõhkeb. Kui see nõupidamine pärast nelja tundi läbi sai, olin nii väsinud, et tundsin, et pean lausa magama. Ma pole midagi sellist enne elus kogenud! Praeguseks on pinged maandunud.

Kas see torm, mis EFI loomisel ajakirjanduses lahti läks, on nüüd täiesti vaibunud?
Nüüd, suheldes valdkonna esindajatega, on tekkinud dialoog, me arutame koos probleeme ja mõtleme, kuidas lahendusi leida. Täna tagasi vaadates arvan, et see oli täiesti normaalne reaktsioon muutustele. Süsteem oli teatud inimeste jaoks väga mugavaks kujunenud, aga mõned teised olid sellest täiesti välja jäetud. Need, kes soovisid *status quo* säilimist, külvasid ennekõike kartusi tuleviku suhtes. Meid on nii vähe, et filmiringkond on nagu üks suur kogukond. Omavaheline austus ning vastastikune lugupidamine olid kadumisohus, toodagu siis põhjuseks rahanappust või midagi muud. Mulle läheb eesti film väga korda ja seda protsessi oli valus vaadata.

Kas muutused toimusid ehk liiga järsult?
Tegelikult pandi arengukava kokku kaks aastat tagasi. Alla kirjutasid valdkonna esindajad – ka need, kes sellele hiljem vastu seisid. Võib-olla alahinnati muutuste initsiatiivi ning leiti, et see ei realiseeru antud kujul. Ennegi on ju arutletud ja räägitud, aga konkreetse tegevuskavata. Kokkuvõttes tuleb vaadata olukorda laiemalt, Euroopa arengu kontekstis. Oleme kaasajastanud oma tegevust jõuliselt kooskõlas kinoteatisega (*„Cinema Communication", Euroopa Komisjoni väljastatav riigiabi jagamise kriteeriumide dokument* – E. T.), kus on muu hulgas soovitused filmipärandi väärtustamiseks, kaastootmiseks ja ekspordi suurendamiseks. Olgem ausad, sihtasutus ei olnud viimased kümmekond aastat muutunud – arenguteks oli vaja uusi tuuli.

Seoses filmipärandiga, kas eesti filmid võiksid olla pärast kinodes jooksmist veebis kõigile eestlastele vabalt kättesaadavad?
Idee on õhus, aga see ei ole veel täiesti läbi mõeldud. Kindlasti tuleb analüüsida kompensatsioonide teemat, mis on küllalt keeruline. Autoritelt peab luba küsima, aga kõik ei ole enam elus. Sel juhul tuleb üles leida nende pärijad. Esmalt tuleb kõik filmid ära digiteerida, mis on väga kallis, kuna paljud materjalid on juba sellises seisus, et neid peab enne ka restaureerima. Umbes 8500 teost on vaja veel digiteerida. Õnneks on meil uus võimekas filmiarhiivi juht Eva Näripea, kes neid protsesse haldab. Hariduslikus plaanis oleks aga filmipärandi kasutuselevõtt hindamatu väärtusega, kui iga laps teaks eesti filme. Kuna pärandi jaoks riigilt piisavas mahus toetusi ei saa, siis peab see ise DVDde ja litsentside müügi pealt raha tagasi tootma, et saadud tulu eest saaks järgnevaid filme taastamiseks ette võtta. See ei ole kullaauk, aga raha siiski tiksub.

Kuna sel aastal jätkab EFI endiselt rahulikumas tempos, kas siis järgmisel on oodata suuri filmireforme?
Põhilised „reformid" on enam-vähem paigas, aga reform on selles mõttes halb sõna, kuna see tähendab midagi äkilist. Pigem ootavad ees sujuvad muutused, valdkonna areng ja tootmismahu suurendamine. EFI tegevustest rääkides on koolitamine üks võtmesõnu. Hirmud tekivad teadmiste puudumisel ja niimoodi võivad head ideed kaotsi minna. Analüüsides kujunenud olukorda, on vajalik tõsta filmitegijate seas teadlikkust seoses turunduse olulisusega ning harida ka vaatajaid. Mina usun, et kõik algab lastest! Lapsi alahinnatakse, kuid peame võtma vastutuse, et film inspireeriks neid juba koolis. Siinkohal ongi vaja filmipärandit kooliprogrammi integreerida, näidata filme klassiruumides, tuua rohkem lapsi ka kinno Euroopa filme vaatama. Me ei saa vaadata rahalises plaanis aga ainult kultuuriministeeriumi poole, vaid peame uusi lahendusi looma – juba järgmisel aastal. Ajaloo kontekstis läheb eesti filmil hästi ja positiivse ellusuhtumisega saab palju ära teha. Eesti filmitegijad on väga tasemel ning nende enesekindlust tuleks veelgi toetada.

FILMID JA SERIAALID

ÖRESUNDI KUMMITUSED LARS VON TRIERI LUUPAINAJATES

„Riget" (1994, Taani). Looja Lars von Trier, osades Ernst-Hugo Järegård, Kirsten Rolffes, Ghita Nørby jt.

Vaatas: Marysia Jonsson (tõlkis Aro Velmet)

Enne Dogme 95 avangardset filmiliikumist, pseudopornot ja natsinaljasid lavastas Lars von Trier Taani televisioonile neljaosalise sarja, mille seepiatoonides grotesksuses segati kokku üks osa Lynchi ja üks osa haigladraamat. „Kuningriigis" kohtus arstiteadus kummitustega ja von Trier ekspluateeris seda tuttavat vastandust rõõmuga, irvitades lõppkaadrites, et pole „head ilma halvata". „Kuningriigi" teeb eriliseks selle nihestatud kohataju. Kuigi tegevustik haigla piiridest ei välju, näeme esimese osa lõpus vaadet selle katuselt, kust võib silmata üle Öresundi väina vaadates Rootsi tuumajaama piirjooni. Viimase aja Skandinaavia telesaadustega kokku puutunud peaksid selle väikese väina ära tundma ka rootsi-taani krimisarjast „Sild". Kui „Silla" peategelased kehastavad Põhjamaade koostööd, siis „Kuningriigi" antikangelane, rootsi arst, vaatab igatsevalt üle väina reaktorite poole, õhates: „Aitäh teile, Rootsi vahitornid. Plutooniumiga hävitame taanlase." Öresundi sillale pandi nurgakivi „Kuningriigi" linastumisele järgnenud aastal ning Taani ja Rootsi ühendati, tähistamaks Euroopa Liidu integratsiooni uut ajastut. Varsti pärast seda lõpetati ka reaktorite töö.

Meenutades Rootsi ja Taani verist ajalugu, toob „Kuningriigi" arst sajanditetagused sõjad kõrgtehnoloogilisse olevikku ning loob von Trieri kummitustele uue tähenduse. Erinevalt kaasaegsest Põhjalast, mille sümboliks passib Riget' haiglamaja brutalistlik arhitektuur, on minevik olnud hägune ja ebakindel. Sarja sissejuhatus kirjeldab, kuidas haigla asemel oli kunagi soo, mille kasteudu endiselt haigla korruseid läbib. Nende samade teemade käsitlemist alustas von Trier juba oma „Europa" triloogias (1984–1991), kus ta vaatles Euroopat kontinendina, mis on pärast II maailmasõda võimetu katarsiseni jõudma, olles lõputult puntras oma poololevikus. Selles valguses paistab „Kuningriik" ootamatu järjena neile kolmele tarkovskilikule filmile, millele on lisandunud veel *low-budget*-efektid ja *camp*'id veiderdamised. Valmistuge marineeritud tittede, vabamüürlaste ja maharaiutud peade ilmumiseks ootamatutes kohtades!

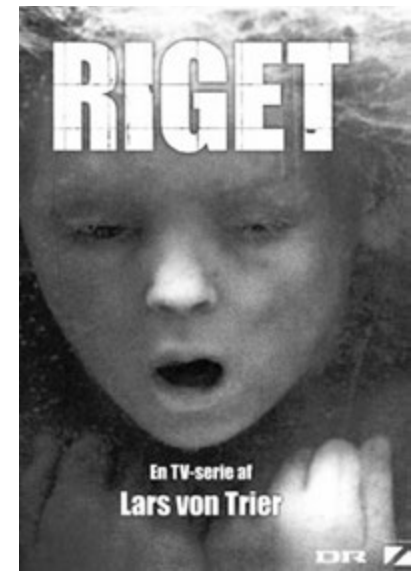

Samal ajal osutusid rahalised piirangud von Trieri jaoks ootamatult vabastavaks. Nähes, millist kergendust võib tuua eelmiste filmide kunstilistest ootustest ja sponsorite toetusest loobumine, kirjutas von Trier vaid aasta hiljem Dogme 95 manifesti. Dogme-liikumine, mille eesmärk oli puhastada filmitööstust manipuleerivusest, pidi tähistama lõplikku naasmist vahetusse tänapäeva, mida ei moonutanud žanrinõuded, efektid ega järeltöötlus. Ent filmid, mis Dogme sildi all tehti – näiteks „Idioodid" või Vinterbergi „Pidu" –, vaatlesid järjekindlalt trauma järelmõjusid ja rituaalide hauntoloogilisust. Ajal, mil nii Öresundi piirkond kui von Trier ennast ümber mõtestada üritavad, leiame „Kuningriigi" olevat suurepäraselt veidras ajastute ja žanrite taustsüsteemis. Ehk tasub seda hinnata – vabamüürlaste ja marineeritud tittedega –, olles vastuvõtlik heale koos halvaga.

JUSTKUI KAASAEGNE „MEISTER JA MARGARITA" KINOLINAL

„Borgman" (2013, Holland, Belgia). Režissöör, stsenarist ja produtsent Alex van Warmerdam, osades Jan Bijvoet, Hadewych Minis, Jeroen Perceval jt. 113 min.

Vaatas: Dagmar Reinolt

Ühel päeval saabub keskklassi kuuluva hollandi perekonna uksele räpane tegelane, kes tutvustab ennast vale nime all Anton Breskensina. Võõras väidab, et tunneb pereema Marinat ning soovib minna pesema. Just nimelt vanni, ei midagi muud! Loomulikult ei tekita see naises ega tema abikaasas just kõige meeldivamaid emotsioone ning Borgmani esimene kohtumine oma ohvritega möödub negatiivselt.

Hoolimata kõhklustest ning veendumusest, et tegelikult ei tunne ta Borgmani, ei suuda Marina panna vastu kummalisele tõmbele, mida mõistetamatu härra temas tekitab. Ta lubab kutsumata külalise siiski salaja oma koju ning võimaldab talle vanniskäiku ja kehakosutust. Borgman, tundmatu saatanlik tegelane, lastakse pikkamisi lahke pererahva loal majja elama ning ei möödu palju aega, kui tal on seal oma tuba ja ta asub perekonna juures aednikuna tööle. Eelnevalt on tarvis vabaneda aga vanast aiatöölisest ning selle pisiasjaga saab Borgman hakkama endale iseloomulikul ja õõvastaval viisil. Linateosele üldomaselt lahendati olukord pehmelt öeldes kentsakalt ja väga julmalt, abivahenditeks ämber, tsement ja meestelips.

Hollandi vanameistri Alex van Warmerdami omanäoline triller, milles on parasjagu komöödia sugemeid ja pisut nikastanud huumorit, näitab, et režissöör on endiselt äärmiselt heas vormis. Peagi hakkavad majas toimuma veidrad sündmused ning alguse saavad deemonlikult tragikoomilised mängud. Kõige selle õudusunenäolise tohuvabohu keskel lüüakse kildudeks tavapärase perekonna harmooniline idüll, kokku varisevad tõekspidamised ja arusaamad ideaalsest elust ning pole kahtlust, et Borgmanil on selles kõiges oma osa. Ekraanil toimuv mõjub vaatajale parasjagu absurdselt, kuid samas kaasakiskuvalt. Filmi vaadates tekkis paratamatult paralleel Mihhail Bulgakovi suurteosega „Meister ja Margarita". Rääkiva hiiglasliku musta kassi asemel toimetavad majas aga inimkeelt mõistvad kõhnad koerad.

Borgmani saabumise järel seab end majas sisse ka müstiline kaaskond, kes sealse elukorralduse juhtimise üle võtab. Antropomorfsete loomade kõrval ilmuvad kuskilt imelikud mehed ja naised, kes koristavad jälgi Borgmani pööraste ja julmade toimetuste tagant – kuid need on vaid üksikud näited. Kogu selle värvika seltskonna tumedad teod püüavad justkui raputada unest kodanlikku maailmavaadet ja inimesi, kelle ainsateks eesmärkideks elus on perfektne kodu, lapsed ja maja looduskaunis kohas. Märkimisväärsed on detailid, millega lavastaja annab edasi kesklassi elu tunnusjooni: pidevalt töötav mees ja rahulolematu pereema, littala nõud, skandinaavia disain, heledapäised lapsed, noor kleenuke lapsehoidja jne. Filmis toimuv on kohati irreaalne, jõhker ja jahmatamapanev, kuid peaks sobima täiuslikult küsimärke tekitavat musta huumorit armastavatele inimestele.

TULEVIKUPROGNOOSID RÄÄGIVAD HOLLYWOODI VASTU

„The Congress" (2013, Iisraeli koostööfilm). Režissöör ja stsenarist Ari Folman, Stanisław Lemi romaani ainetel, osades Robin Wright, Harvey Keitel, Jon Hamm jt. 122 min.

Vaatas: Emilie Toomela

Nägin „Kongressi" esimest korda ühel PÖFFi hilisõhtusel seansil, mil see tundus segane ja ei jätnud eriliselt vaimustavat muljet. *Sci-fi* ja värviliste animeeritud kaadrite virvarriga võib end lasta ka niisama lõbustada, kuid ainult sellest rõõmu tundmiseks on film liiga pikk. Väike kripeldus aga püsis ja vaatasin seda siiski uuesti. Juba esimese kümne minuti jooksul sain aru, et olin teinud vea. Mulle tundub, et minu esialgne aversioon on pesuehtne näide sellest, kuidas keerukamate projektide puhul peab publik tulema autoritele poole teele vastu. Tegemist on suurepärase linateosega. „Kongressis" on ühendatud nii kaasaegsed filmitehnikad, andekalt läbi töötatud käsikiri kui ka eelmise aasta üks säravamaid näitlejarolle. Robin Wright kehastab enda nime all keskealist Hollywoodi näitlejannat, kellele pakutakse tulevikumaailmas võimalust lasta skaneerida kogu oma olemus avatariks arvutiekraanil. Kuna animaatorid võivad 3D Robini virtuaalset keha vastavalt oma tahtmisele kõikvõimalikke karaktereid mängima panna, on loetud ka näitlemise päevad senises tähenduses.

Iisraeli animalavastajat Ari Folmani tunneb filmimaailm eeskätt tänu tema eelmisele, samuti *live-action*-kaadreid ja animatsiooni vaheldumisi kasutavale autobiograafilisele dokumentaalile „Valss Bashiriga" (2008). Rotoskoopiliselt animeeritud filmiosad loonud animaatorite punt sai taas kokku, et korrata neli aastat tagasi toimunud Cannes'i tormilist vallutamist, ent „Kongress" osutus filmiks, mida laiem publik armastab ehk enam kui mitmed kriitikud. Ajalehtede veergudel on kritiseeritud ennekõike teose hektilist olekut, milles ühtsus on jäänud saavutamata. Pean ütlema, et ma ei nõustu sellega sugugi, kuna nii mõtteliselt kui esteetiliselt on lavastus väga selge läänelikule loojutustamisele omase alguse ja lõpuga, mis loob konkreetse ajalis-ruumilise raamistiku tervele narratiivile. Joonistatud ja filmitud lõike ei ole kasutatud korrapärata, vaid ristriimiliselt film-anima-film-anima, ning ideoloogiliselt lõppeb film samuti üksikasjaliku lahendusega. Kui Stanisław Lemi loodud ulmekate peategelane Ijon Tichy („Futuroloogiline kongress", 1971 jne) jäi mittemateriaalses ilmas lõpuks magama, et aastaid hiljem reaalsuses ärgata ning leida, et psühhedeelne reis oli vaid illusioon, siis Folman võtab oma interpretatsiooni kokku, vastupidi, virgumisega virtuaalsuses. Arvestades kummagi autori oskust kahelda mitte vähemas kui kõiges, mis meie ümber on, ei ole nende kahe pooluse vahel valimine üldse olulinegi.

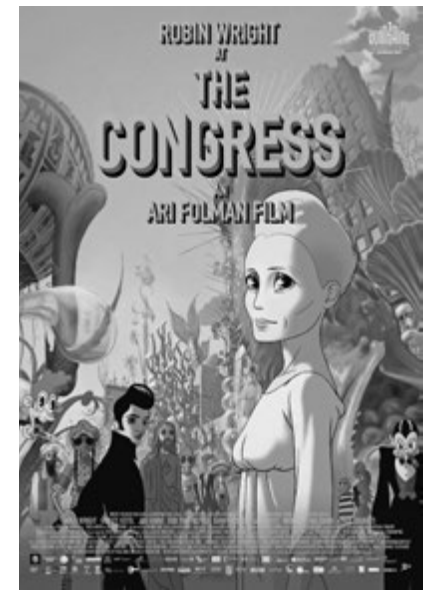

Üle vindi keeramised tulevad ilmsiks ennekõike võrdluses Lemi romaanide elutervelt musta naljasoonega, mis saatis Ijon Tichy'd heatahtliku uurija kombel erinevatel kosmosereisidel. „Kongressis" laetakse ulmele juurde küünilisust ja tuska, unustades seejuures mõõdutunde. Linateoses on universum küll pöördes ehk ilmekamaltki kui paberil, sest filmitehnilisi väljundeid on ekraniseeringus kasutatud õnnestunult, kuid inimkonnas pettumise eri värvides kordamine tundub lõppeks ebameeldivalt pealetükkiv. Kui raamatut poleks lugenud, ei häiriks see, et filmis on satiiri üle doseeritud, mitte üks raas, vaid see oleks mõjunud eesmärgina omaette.

LIIGA VALGE DISNEY

Karoli Kõiv

Rassi- ja soostereotüübid nii Disney' toodangus kui ka ameerika filmitööstuses laiemalt on tugevamini juurdunud, kui võiks esmapilgul arvata.

Rassi kujutamine on läbi USA filmiajaloo päris palju muutunud, aga muutused on filmitööstuses siiski tunduvalt visamad tulema kui ühiskonnapildis üldisemalt. Seaduse ees said vähemused USAs valgetega samad õigused juba 1964. aastal ning paljudes osariikides ei ole enam sugugi tegu vähemustega, kohati on just valge nahavärviga inimesed need, keda üha harvemaks jääb. Kinolinal seevastu on endiselt näitlejate rassikooslus rahvastiku tegeliku jaotusega ebakõlas. Viis, kuidas eri rasse filmides kujutatakse, mõjutab suuresti nii seda, kuidas valged teiste rasside esindajaid tajuvad, kui ka vähemusrahvuste minapilti.

Valge on ka värv

Meil kõigil on rass, aga tihti vaadatakse valge nahavärviga inimeste puhul sellest mööda. „Rassiga inimesi", nagu Richard Dyer oma 1997. aastal ilmunud raamatus „White" kõiki mittevalgeid inimesi nimetab, defineerib üldsus kui mustanahalisi, asiaate või põlisameeriklasi, aga mitte lihtsalt „inimesi"[1]. Kui sõnaraamatutes viidatakse „rassile" kui ainult väliste pärilike tunnuste (nt nahavärvuse, juuste, pea, näokuju) poolest sarnaste inimeste rühmale, siis akadeemilises kirjanduses käsitletakse seda sotsiokultuurilise konstruktina inimestevahelistest erinevustest[2]. Tahes-tahtmata mõjutab rassikuuluvus meie igapäevaelu: see võib suunata, kellega me suhteid loome, kus me töötame ning kui suur on meie sissetulek.

Filmimaailma puhul on üks kindel: ükski teine rass ei ole saanud Hollywoodis niimoodi särada kui valge. Pikka aega mängisid valged näitlejad ka mustanahalisi karaktereid ja eriti troostitu on olnud mustanahaliste naiste portreteerimine. Kui vaadata rolle, mille eest tumedanahalised naisnäitlejad on Oscaritele kandideerinud, siis need on pahatihti kannatavate naiste omad. Meeldejäävamateks näideteks on Halle Berry „Koletise ballis" (võitis), Gabourey Sidibe filmis „Precious" ning Diana Rossi ja Angela Basseti rollid Billie Holiday ning Tina Turnerina („Lady Sings the Blues" ja „What's Love Got to Do with It"). Tänapäevani on režissööridel keeruline saada rahastust ning kajastust filmidele, mille kesksetes rollides on mustanahalised näitlejad. Näiteks oli ühel Hollywoodi legendaarseimal režissööril George Lucasel („Star Wars") 2012. aastal peaaegu võimatu leida levitajaid oma filmile „Red Tails", mis räägib grupist mustanahalistest afroameerika pilootidest II maailmasõjas (peaosades Cuba Gooding Jr ja Terrence Howard).

Disney' ajalugu kui rassistereotüüpide musternäidis

Kui rassi kujutamist *live-action*-filmides on ulatuslikult uuritud, siis lastele suunatud linateostele pole samaväärset tähelepanu pööratud. Walt Disney' korporatsiooni tähtsust ei saa siinkohal üle hinnata: terve maailmakuulus bränd on suunatud lastele ja peredele. Disney' filmidel on USA ühiskonnas eriline mõjuvõim, kuna neid vaadatakse kergesti jälgitava sisu ja pildikeele tõttu üha uuesti ja uuesti ning nendega on üles kasvanud mitu erinevat põlvkonda, mis kinnistab nende efekti veelgi.

Näitlikustamaks rassistereotüüpe Disney' filmides, alustan kõigile tuttavast Miki-Hiirest, keda peetakse tihti ka Walt Disney' *alter ego*'ks. Filmiajaloolane Douglas Brode on kirjutanud, et Miki-Hiir on esimene mustanahaline animeeritud karakter, keda on kujutatud eluterve ja meeldivana. Kui vaadata Miki välimust, on tal musta värvi keha ja nägu, mida katab valge maskitaoline moodustis. Valge mask annab tegelasele sügavama värvingu, seda võib vaadelda kui mustanahaliste püüde metafoori tulla toime tol ajal valgete juhitud maailmaga. Multifilmis „Steamboat Willie" (1928) juhib Miki aurulaeva kuskil USA lõunaosariikides ja ümiseb gospelmuusikat. Mõnes teises filmis esitab Miki *ragtime*'i või mängib valgele publikule souli. Samuti leiab ta endale võrdväärse vastase Piilupart Donaldis, kes on nii valge, kui olla saab.[3]

Miki ja Donaldi kõrval on Disney-maailma meeldejäävaimate tegelaste seas kindlasti igasugused printsessid, kelle hulka kuuluvad Lumivalgeke („Lumivalgeke ja seitse põialpoissi", 1937), Tuhkatriinu (1950), Aurora („Uinuv kauni-tar", 1959), Ariel („Väike merineitsi", 1989), Bella („Kaunitar ja koletis", 1991), Jasmine („Aladdini võlulamp", 1992), kes moodustavad algupärase Disney-printsesside kuuiku. Esialgsetele printsessidele, kellest ainsana polnud valge araabia kuningatütar Jasmine, lisandusid hiljem põlisameeriklasest tegelaskuju Pocahontas (1995), aasia päritolu Mulan (1998) ja mustanahaline Tiana („Printsess ja konn", 2009). Printsessifilmides, mis on väikeste tüdrukute hulgas väga populaarsed, tehakse selgelt vahet heledatel ning tumedatel värvidel kui hea ja paha indikaatoritel. Näiteks Lumivalgekese valge

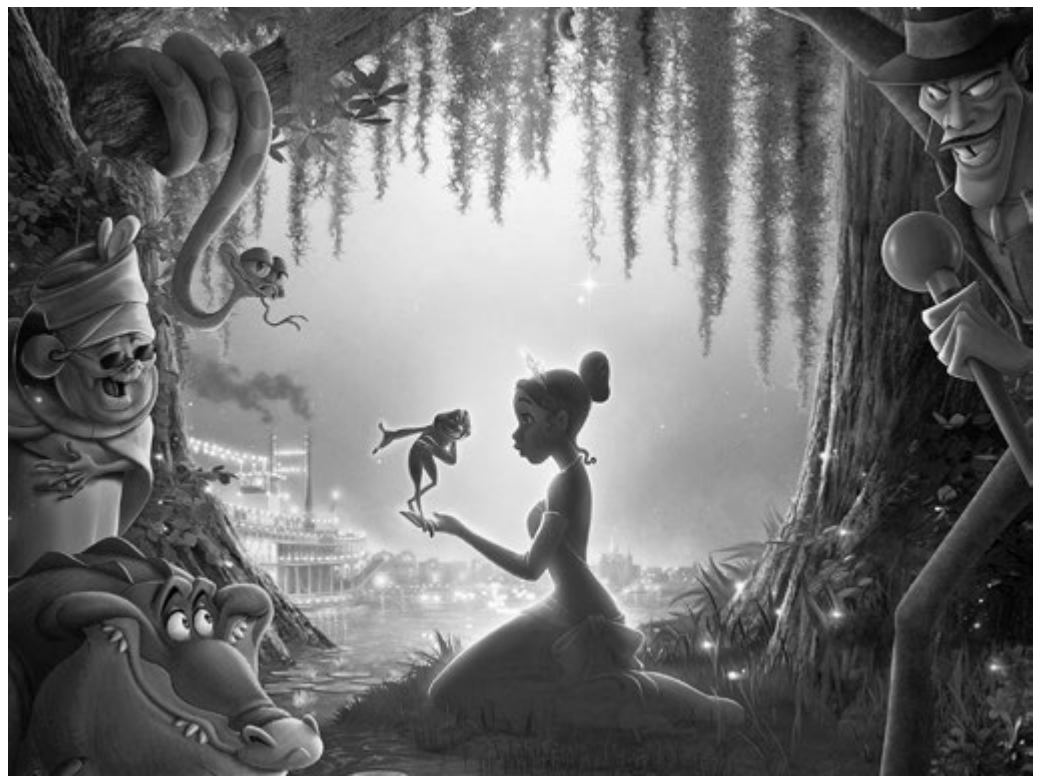

Esimene mustanahaline Disney printsess Tiana. Kaader filmist

nahk võrdsustub muinasjutus iluga, hea haldjast ristiema valged juuksed „Tuhkatriinus" sümboliseerivad aga tema häid kavatsusi. Vastandina viitavad kurjale näiteks pimedus, mis ümbritseb kõiki halbu karaktereid, ning tumedat värvi riided.

Ebaproportsionaalselt arvukate valgete tegelaste kõrval on klassikalistes Disney' multifilmides esindatud enim mustanahalised karakterid, kas siis inimeste või antropomorfsete loomadena, keda on kujutatud tavaliselt negatiivse varjundiga. Näiteks võib tuua mustad varesed „Dumbos" (1941), kes räägivad nagu tolle aja afroameerika mehed, suitsetavad sigareid ning kiusavad väikest orbu Dumbot. Ehtsaim näide rassilisest väärkujutlusest on pärit Miguel Pickeri Disney-teemalisest dokumentaalist „Mickey Mouse Monopoly" (2001), kus mainitakse, kuidas filmis „Džungliraamat" (1967) laulab orangutan mustanahalise mehe häälega sellest, kuidas ta tahaks olla inimene, aga selleks kunagi ei saa. Vahel on kõnekas ka teatud tüpaažide väljajätmine: Tarzani hiliseimas ekraniseeringus (1999) ei kohta me ühtegi mustanahalist tegelast, ehkki tegevus leiab aset Aafrikas.

Huvitaval kombel on printsess Mulan tegelikult üks väheseid aasia päritolu peategelasi Disney' ajaloos. Läbi aegade tuntuimaks asiaatide kujutuseks Disney' filmis, mida tihti mäletatakse, on aga kurjad Siiami kassid „Leedis ja Lontus" (1955). Araablastest rääkides on „Aladdin" hea näide sellest, kuidas positiivsete ja negatiivsete tegelaste karikeerimisel on keeleliste iseärasustega manipuleeritud. Kui Aladdin ja Jasmine räägivad puhtas ameerika inglise keeles, siis kurjadele karakteritele on poogitud külge araabia aktsent. Põlisameeriklaste kogukonna liikmed on võtnud sõna aga selle vastu, kuidas neid on „Peeter Paanis" (1953) kujutatud: tummade olenditena, kes suhtlevad lihtlausete või loomalike häälitsuste abil.

Disney ei ole halastanud alati ka oma heledakarvalistele tegelastele, demonstreerides seeläbi soostereotüüpe. Donald on küll positiivne tegelane, aga ta läheb kergesti närvi ja on laisk. Temas on nii mõndagi sellist, mida igaüks võib endas ära tunda, eriti aga omistatakse lohakust ja laiskust nii filmitööstuses kui ka inimeste seas levinud mõttemallides just meessoole. Ideaalse hoolitseva koduperenaise kehastuse ilmselgeimaks näiteks on Lumivalgeke, kes ootas oma printsi ja kelle eebenipuukarva juuksed rõhutasid tema imeilusat valget nahavärvi. Kui ta metsas ära eksib ning olukord hirmsaks kisub, annab ta lihtsalt alla, viskab käed silme ette ning kukub minestuses maha. Nagu tolleaegsetele valgetele naiskarakteritele omane, on tegemist küllaltki passiivse ja abitu tütarlapsega.

Multikareaalsuses üles kasvanud põlvkonnad

Haridusteadlane Dorothy L. Hurley on väitnud, et see, mida lapsed loevad raamatutest või näevad meedias, mängib väga suurt rolli selles, kuidas nad alateadlikult ennast tundma õpivad ja maailma näevad. Varases eas ei ole arusaamine sellest, mis on hea ja mis halb, mis päris ja mis mitte, veel välja arenenud. Meie järelkasvule on seega tohutult oluline, et nad näeksid raamatutes ja filmides kedagi, kellega nad ennast samastada saavad, et arendada oma positiivset minapilti. Väikestel valgetel inimesehakatistel kujuneb televiisori vahendusel selline armas ja hea „mina" oluliselt hõlpsamini. Mustanahalistel ja aasia päritolu lastel on see aga palju keerulisem, kuna filmireaalsus ei ole kujutanud nende rassi kuuluvaid positiivseid tegelasi kas üldse või kui seda on tehtud, siis peamiselt tegevust mitteedasiviivates rollides.[4]

Olukord triivib vaikselt paremuse poole ning üheks märgiks on kindlasti esimene mustanahaline Disney-printsess Tiana, kes on väga tubli ja särtsakas tüdruk ning ei lase kellelgi endale pähe istuda. Samuti on paljudele südamesse pugenud väike aasia päritolu skaut Russell populaarsest Pixari multifilmist „Üles" (2009), kes on küll naiivne, kuid samas üdini positiivne karakter. Kahjuks on selliseid häid näiteid aga tänaseks päevaks vähe.

Rassikuuluvus on olnud läbi sajandite tundlik teema ja kuigi Disney' filmides seda kunagi vahetult ei puudutata, on ridadevahelised sõnumid ilmselged. USAs ja üha enam ka mujal maailmas usaldatakse Walt Disney' brändi, sest on juba mitmeid põlvkondi, kes suhtuvad Disney' multikatesse lapsepõlvenostalgiaga ning ei kahtle nende peresõbralikus reputatsioonis. Tundub, et Disney' tootjate mõttemall on hakanud viimase kümnendi jooksul tasapisi ühiskonna muutustele järele jõudma, nii et heroilised karakterid, kes kehastavad pisematele ka eeskujusid, ei ole alati valged. Kuivõrd meelelahutustööstuses on siiski endiselt ohjad valgete inimeste käes, ei saa muutused alata kuskilt mujalt kui meist enestest.

Vaata ka koolivaheajal linastuva Disney' retrospektiivi kava kino Sõpruse kodulehelt.

[1] Dyer, Richard 1997. White. New York, London: Routledge.
[2] Benshoff, Harry M.; Griffin, Sean 2009. America on Film. Representing Race, Class, Gender, and Sexuality at the Movies. Malden: Blackwell Publishing.
[3] Brode, Douglas 2005. Multiculturalism and the Mouse. Race and Sex in Disney Entertainment. USA: University of Texas Press.
[4] Hurley, Dorothy L. 2005. Seeing White: Children of Color and the Disney Fairy Tale Princess. – The Journal of Negro Education, 74: 3, lk 221–232.

PASTÖRISEERITUD SEMIOOTIKA EHK VAJALIKU TEADUSE VIISIDEST

Katre Pärn

Humanitaariale on heidetud ette ebapraktilisust ning liigset teoretiseerimist. Süvateooria ja rakendusteadus saavad omavahel kokku Pasteuri neljandikus. Mis on pastöriseeritud teadused, mis püüdlevad ühtaegu fundamentaalse teadmise ning praktiliste väljundite poole?

Teaduse eesmärgiks on luua uusi teadmisi. Nii on küsimine selle järele, milline teadus on ühiskonnale vajalik, ümbersõnastatav küsimuseks, millised teadmised on ühiskonnale vajalikud? Vastus näib ilmne: vajalikud teadmised on need, millel on ühiskonnas kasutusväärtus. Need on elulähedased, samas kui teadlane, nagu stereotüüp portreteerib, on elu-võõras – teeb teadust elevandiluutornis või tugitoolis. Kasulike ja praktiliste teadmiste loomiseks on vaja teistsugust teadust, mis on eluga vahetus dialoogis ja otsib seda vaevavatele probleemidele aktiivselt lahendusi.

Selline näib arutluskäik, mis jõuab seisukohani, et kui kaasaegne ühiskond üldse teadust vajab (sest keegi pole elulähedasem kui praktik), siis on selleks ennekõike rakendusteadus. Ent väärib mainimist, et süva- ja rakendusteaduse pidevas pingeväljas ei ole vajalik ja rakenduslik või fundamentaalne ja ebapraktiline ilmtingimata sünonüümsed ning teaduspoliitikat kujundatakse ka lähtuvalt vaatest, et innovaatilise ühiskonna jaoks on vajalikud süvauuringutest väljakasvavad teadmised.

Võib täheldada, et ühe või teise uurimislaadi vajalikkuse tunnetamine sõltub kahest omavahel seotud aspektist. Ühelt poolt sellest, kui käegakatsutavaid tulemusi teaduselt oodatakse: kas vajalikumaks peetakse teaduse võimet ümbritsevat maailma mõtestada ja seletada, argimaailma probleeme lahendada või praktilise tarbimisväärtusega tehnoloogiaid pakkuda. Teisalt – võib-olla isegi olulisemalt – sellest, milliseks peetakse „pelgast" teadmisest praktilise väljundini jõudmise teekonda.

Louis Pasteur. Foto: Wikipedia

Rakenduv teadus ja rakendusteadus

Teadust tavatsetakse jaotada süva- ja rakendusuuringuteks kui suuresti diskreetseteks tegevusväljadeks, kus viljakas tegevus emmas-kummas eeldab teatavat eneseküllasust. Selle lahususe printsiibi tõi kaasaegsesse teadvusesse rõhutatud kujul Vannevar Bush, sätestades, et hea süvateaduse tegemiseks ei tohi mõelda selle võimalikele praktilistele väljunditele. Rakenduslike ja süvauuringute segunemine sööks viimase uuringutest välja, kuna vahetu kasulikkuse peale mõtlemine pärsib teaduslikku loovust ja seab piirid mõistmise sügavusele. Ent fundamentaalse teadmise areaali avardades nihkuvad paratamatult ka võimalike rakenduslike väljundite piirid.[1]

Nii on nende uurimisväljade suhteid modelleeritud tüüpiliselt lineaarse protsessina, mille käigus muudetakse süvateadmine samm-sammult elulähedasemaks. See arenguloogika väljendub mikroskaalal viisis, kuidas puhtteoreetiline teadmine „arendatakse" tarbitavaks tooteks, ning makroskaalal selles, kuidas rakenduslikud uurimissuunad muutuvad iseseisvateks distsipliinideks ning teaduseid endid reastatakse progresseeruva rakenduslikkuse järgi.

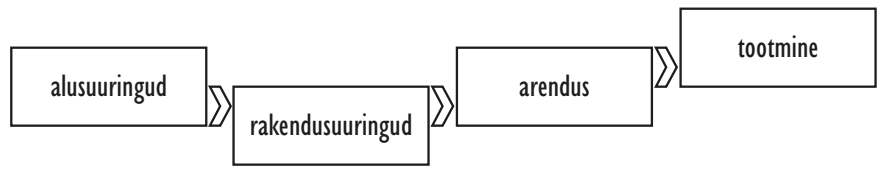

Süvateadmiste sel moel ühiskonda viimine on aga pikaajaline ja kulukas protsess, mille tulemuslikkust on raske ette ennustada. Efektiivsem on teistsugune rakendusteaduse formaat, mis ei saa põhisisendit teaduselt, vaid argimaailmalt. Kui esimene lähenemine, mida on hakatud nimetama eristavalt ka rakenduvaks teaduseks või teaduse rakendusteks, lähtub olemasolevatest puhastest teadmistest ning projitseerib neid maailmale, siis teine võtab aluseks maailmast enese, uurides vahetult selle probleemkohti, et jõuda lahendusteks vajaliku teadmiseni.

Sellise sammsammulise lineaarse mudeli ohuks on uurimisvälja ja sellega ka teadmiste fragmenteeritus. Igal sammul opereeritakse juba mugandatud teadmistega, mis suurendab illusiooni oma uurimisvälja eneseküllasusest. Kogu vajalik teadmine näib peituvatki nendes süvateadmiste lihtsustatud metoodilistes skelettides või argielust abstraheeritud teoreetilistes konstruktides, mis antud väljale jõuavad. Rakenduslikkuse ülerõhutamine kaasaegses postmodernselt eklektilises kultuuriruumis, kus igast diskursusest võib võtta, „mida vaja", võib viia teadmiste prolifereerumise ja profaneerumiseni, ning on oht, et elulähedasemates liivakastides mängivad puuduliku teadusliku ekspertiisiga uurijad[2].

Seega on selle teooriast praktikasse või praktikast teooriasse viiva protsessina mudeldatud teaduse allhoovuseks teadmiste lineaarne ränne ja selle rändamise käigus abstraktsemaks (elust saab teooria) või praktilisemaks (teooriast saab meetod) muundumine. Just selles muunduvas migreerumises peitub antud mõtteviisi ohukoht – kui teadmise rändamise jooksul kaob ühel suunal selle sügavus ja teisel selle elulisus, on pessimistlikus versioonis tulemuseks teadmine, mis on ühtaegu pealiskaudne ja triviaalne, olles ebavajalik nii teadusele kui maailmale.

Pasteuri neljandik

Veelgi enam – nagu osutab David Stokes[3], on suur osa silmapaistvast, uuenduslikust teadusest tehtud viisil, mis ei sobi sellisesse paradigmasse, kuna see paigutuks samaaegselt telje mõlemasse äärmusesse, püüdes jõuda fundamentaalse mõistmiseni sellest, kuidas maailm toimib, lahendamaks selle abil elulisi probleeme. Ühe näitena toob ta prantsuse keemiku ja mikrobioloogia rajaja Louis Pasteuri, kes püüdis jõuda arusaamani haiguse tekkimise protsessist, et leida väljapääsu kaasaegset meditsiini kimbutanud muredest, või ehk vastupidi, kellelt kaasaegsete valukohtade leevendamine nõudis süvateadmisi haigustekitajatest.

Stokes pakub alternatiivina välja kahemõõtmelise mudeli, kus ühel teljel on püüd fundamentaalse mõistmise järele ja teisel eesmärk lahendada elulisi probleeme, jaotades teadustegevuse neljaks uurimisväljaks: (1) „Bohri neljandik", kus tehakse süvauuringuid, mille ainsaks sihiks on fundamentaalteaduslike probleemide lahendamine praktilistele väljunditele mõtlemata; (2) „Edisoni neljandik", kus tehakse rakenduslikke uuringuid praktilistel eesmärkidel, mille potentsiaalsed teoreetilised väljundid on ebaolulised; (3) „Pasteuri neljandik", kus tehakse süvauuringuid rakenduslikel eesmärkidel, st proovitakse täita lünka süvateadmistes, mis on olnud takistuseks argiste probleemide lahendamisel; (4) viimane, nimetu neljandik sisaldab uurimusi, mis ei edenda otseselt ei teadust ega maailma, vaid tegelevad probleemidega, mida võib leida üksnes juba loodud lahendustes.

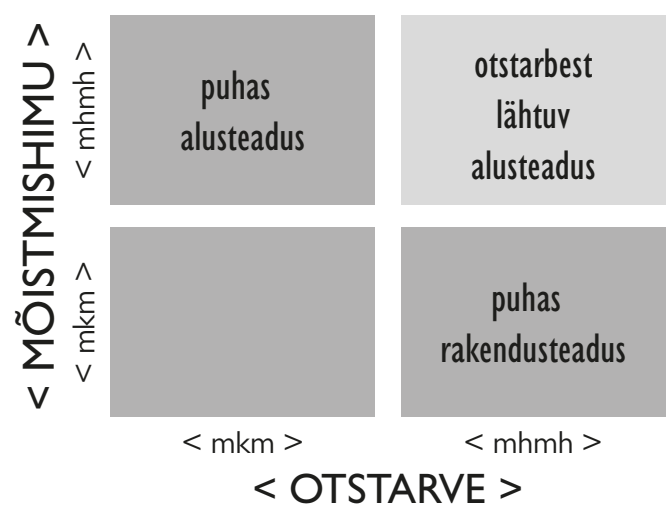

Pasteuri neljandikus tehtava uurimustöö eripäraks on püüd ronida välja nii süvateadusliku kui rakendusliku liivakasti piiridest, viies ühes liivakastis esitatud küsimused üle teise ja edendades sel moel nii teadusteadmust kui maailma.

Seega oleks ekslik näha rakenduslikke ootusi teadustegevust köndistavana. Kriitiliselt võiks hinnata pigem seda, kui suuri küsimusi on võimalik või ollakse valmis argiprobleemidele lahenduste otsimisel küsima. Võib-olla nüanss, millele Pasteuri kvadrant enim osutab, olekski see, et probleem ei seisne teaduse ja elu vaheliste suhete suunas või intiimsuses, vaid uurija eluliste või teaduslike teadmiste ja eesmärkide ulatuses.

Pastöriseeritud semiootika

Ent tooksin selle küsimuse kodule lähemale. Levinud arvamuse kohaselt on semiootika ennekõike teoreetiline teadus. Ometi on süvasemiootiliste küsimustega tegelemine mis tahes argimaailma nähtusest lahutatuna, mängud „Peirce'i liivakastis"[4], selles pigem erandlikuks. Ent kes ütleks, et nende mängude tulemused – vägagi analoogselt Niels Bohri mängudele aatomi mudeliga – on maailmale ebavajalikuks osutunud.

Väidaksin hoopis, et hea humanitaarteadus ja hea semiootika on oma eripärade tõttu olemuselt pastöriseeritud. Kul-

tuuriuurimine esitab kontekstitundliku uurimisväljana suuremaid nõudmisi nii teoreetiliste teadmiste (ja ma ei pea siin silmas kitsamaid teoreetilisi raamistuid, vaid läbi aja akumuleerunud valdkondlikke teadmisi) kui materjali tundmise ulatusele. Kui reaalteadustes, nagu osutab Umberto Eco, saab tegutseda edukalt, teadmata valdkonna või teooria ajalugu, sest ekslikuks osutunud arusaamad heidetakse teadmuskehandist välja, siis humanitaarteadustes on ajaloost isoleeritud teadmine probleemne, kuna isegi „kaasaegse teadmise" väljapuhastamine ei tähendaks, et varasemad mõtestamise viisid oleksid olnud ekslikud või uuem lähenemine pakuks paremat mõistmist[5]. Teisalt on uuritav nähtus oma vahetu kultuurikonteksti ja ajaloo saadus ning selle piiritlemine on alati tinglik. Sügavama mõistmiseni jõudmine eeldab, et varem või hiljem lülitutakse tagasi laiemasse konteksti.

Sellest tingituna on humanitaarias ja semiootikas keerulisem alluda lineaarse mudeli loogikale, trivialiseerimata uurimise käigus hangitavaid teadmisi – valdkondlike teadmiste ja kultuuri laiemast kontekstist väljavõetuna on tulemused paratamatult väiksemad ja lokaalsemad. Vahel arvatakse, et kultuuriteaduslikud uurimused saavadki üksnes sellised olla – puuduvad fundamentaalsed seadused, mille abil maailma seletada. Ent seaduste puudumine ei tähenda, et uuritavat ei ole võimalik sügavalt mõista või teadmised kultuuri kohta on paratamatult ebaolulised või kohaliku tähtsusega. Pasteuri neljandikus tehtud uurimuste tulemuse näitena võiks ju tuua kas või Sapir-Whorfi hüpoteesi – keelelise reaalsuse fundamentaalne mõistmine, mille praktilist mõju tänapäeva kultuurile oleks raske alahinnata.

Silmapaistvate semiootiliste „avastuste" tuumiku võiks paigutada just Pasteuri kvadranti, sest mõelgem või Lotmanile, Barthes'ile, Foucault'le, Bourdieu'le – keegi neist ei teoretiseerinud „tühja", püüti mõista konkreetseid fenomene fundamentaalsetele teadmistele ja küsimustele toetudes, luues süvateadmisi, mille mõju oli algsest materjalist oluliselt ulatuslikum. Nende teadmised on, taas, olnud kultuuri- ja teadmusruumi kujundamisel väga mõjukad, ehkki mitte ilmtingimata alati nii otsese ja tahtliku kausaalsusega kui pastöriseeritud reaalteaduslikud uurimused või sama sihiliku ja lokaalse praktilise väljundiga, nagu seda rakendusteaduselt oodatakse. Ent siit koorub välja humanitaarteaduslike süvarakenduslike uurimuste eripära või üldisem humanitaarteaduslik dispositsioon hoiduda uuritavasse vahetult sekkumast – ajalooliste juurtega tendents, millega polemiseerivad mitmed üleskutsed sekkuvamale humanitaarteadusele.

Sellise pastöriseeritud semiootika püüuks on jõuda uuritava nähtuse võimalikult sügava mõistmiseni, hoomates selle eelduseid ja tagajärgi valdkondliku süvateadmise ja inimreaalsuse kontekstis. Just sellisest pinnasest väljakasvanud teadmised on need, mis võimaldavad avardada teadmisi, näha suuremat pilti, mõista elulisi probleeme sügavamalt ja teise nurga alt, kui vastava valdkonna praktik seda teeb, ükskõik kui põhjalikult viimane oma valdkonda ka ei tunneks. Selles peitub süvateaduse vajalikkus.

Järeldus võiks ehk ollagi täpselt nii lihtne: suurtel mõtlejatel on sügavad teadmised. Vajaliku teaduse tegemise probleem ei seisne selles, kas teadmised, mida me loome, on vahetu praktilise väärtusega või mitte, vaid selles, kas need on triviaalsed või sügavad. Teaduse relevantsust ei ohusta liigne teoreetilisus ega vähene rakenduslikkus, vaid pealiskaudsus ja triviaalsete teadmiste loomine, millega pole midagi peale hakata ei teaduses eneses ega ümbritsevas maailmas.

[1] Bush, Vannevar 1945. Science, the Endless Frontier (viidates läbi Donald Stokesi; vt allpool).
[2] Davies, Alan; Elder, Catherine 2004. General Introduction. – Applied Linguistics: Subject to Discipline? – A. Davies, C. Elder (toim), The Handbook of Applied Linguistics. London: Blackwell Publishing, lk 7–8. Vt lisaks nende arutlust professionaalse ja eduka teadlase dilemma üle.
[3] Stokes, Donald 1997. Pasteur's Quadrant: Basic Science and Technological Innovation. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
[4] Eco, Umberto 2003. History and historiography of semiotics. – R. Posner, K. Robering, T. Sebeok (toim), Semiotics: A Handbook on the Sign-Theoretic Foundations of Nature and Culture, vol. 3, lk 730–744.
[5] Vt Peirce'i arusaama, et „tõeline teadus on distinktiivselt kasutute asjade uurimine, sest kasulikud asjad saavad uuritud ka teadlase abita". Peirce, Charles Sanders 1931. Collected Papers, vol. 1: Principles of Philosophy. Cambridge: Harvard University Press, lk 32.

TAB 2015 KURAATORI-VÕISTLUS

Veronika Valk

Alanud on Tallinna arhitektuuribiennaali kuraatorikonkurss. Mida on eelnevatest aastatest kõrva taha panna ning mida võiks tulevikus silmas pidada?

Tallinna arhitektuuribiennaal (TAB) on 2015. aastal kolmandat korda toimuv rahvusvaheline mitmekesise programmiga arhitektuurifestival, mis soovib edendada arhitektide ja laiema avalikkuse sünergiat, tutvustada kohalikku arhitektuurikultuuri, käsitleda valdkonnas aktuaalseid teemasid ning heita pilku tulevikku. Mille poolest erineb TAB näiteks teistest lähipiirkonna arhitektuurifestivalidest või -biennaalidest? „Esimesed kaks TABi olid vägagi noorte arhitektide keskseid, millest lähtuvalt on TABi kavas näiteks arhitektuurikoolide näitus, mis on rahvusvaheliseks platvormiks nii õpilastele kui ka õppejõududele. Seni on koolide valik lähtunud Eestist pärit arhitektide õpingutest või õppejõu tööst mujal maailmas," vastab TABi algataja ja eestvedaja arhitekt Villem Tomiste. „Tähelepanu regioonile ja noorele põlvkonnale on vajalik, kui pidada silmas meie kohalike arhitektide loogilisemaid koostööpaiku – Balti riike ning Peterburi." Tallinna sündmuse puhul on oluline ka koostöö linnaga. „Tallinn pole vaid nime poolest biennaali toimumise koht, vaid ka teema, mida uuritakse ning mille tulevikustsenaariumide kavandamiseks võisteldakse arhitektuuri- ja linnaehituslike visioonide keeles," lisab Tomiste.

Esimese biennaali, TAB 2011 kuraatorite Villem Tomiste ja Katrin Koovi mõtted sõnastas pealkiri „Landscape Urbanism" / „Maastikuurbanism", mis hõlmas arhitektuuri, maastikuarhitektuuri ja urbanismi seoseid. TAB 2011 eesmärgiks oli tutvustada maastikuurbanismi meetodit kui üht võimalust linnaliste probleemide lahendamiseks ja mõistmiseks. TAB 2013 kuraatorite (Karin Tõugu, Kadri Klementi, Aet Ader, Kaidi Õis ja Mari Hunt) püstitatud teema „Recycling Socialism" ehk „Taaskasutades nõukogude ruumipärandit" keskendus küsimustele, mida ja kuidas taaskasutada siinsest 1960.–1980. aastate modernistlikust arhitektuurist ja selle ruumilistest ideedest nii täna kui tulevikuutoopiate loomisel. Kui esimese, 2011. aasta biennaali teema oli maastikuurbanism ja teise, 2013. aasta oma nõukogude ruumipärand, siis kas kummagi puhul neist tekkis tunne, et teema on liiga kitsas või, vastupidi, vajub laiali? Kui kitsalt või laiapõhjaliselt võiks TAB arhitektuuriteemasid ette võtta? „Teema või pealkiri peaks olema lihtne ja intrigeeriv ning alateemad on selleks, et kuraator saaks tegeleda ka keerukamate küsimustega. Laialivalguvus on oht, mida kuraator peaks vältima. Alateemad võimaldavad teemaspektri väga laiaks tõmmata – ning loomulikult võib seda teha –, aga kureerimise kunst on see, mis biennaalist terviku vormib. Kahe aasta tagune Manifesta on üks oskusliku kureerimise näide. Manifesta puhul meeldis mulle see, kuidas kuraatorid olid suutnud ajaloost, naivismist, kunstiajaloost ja tänapäevasest kunstist sidusalt kohaspetsiifilise biennaali üles ehitada, ning see oli nauditav tervik – nii süsteemselt jälgides kui ka kaootilisemalt lähenedes," pakub Tomiste.

Kui mõelda eelmisele kahele biennaalile, siis mida võiks uue biennaali kuraator(id) veel silmas pidada, millele rõhuda? „Oluline on see, et sümpoosionil esinejad analüüsiksid kuraatorinäituse jaoks tehtud töid, räägiksid neist. Üks asi, mis seni on TABil natuke lohakil olnud, on see, kuidas kõnetada arhitekte vanuses 50+," arvab Tomiste. Võistlusele oodatakse osalema eeskätt n-ö meeskondi, millel on kindel juht – see tagab kuraatori nägemuse jõulisema teostuse.

Mille poolest sarnaneb TAB teiste arhitektuuriüritustega – korraldatakse ju sümpoosione, näitusi ja võistlusi ilma biennaalitagi? Ürituste ampluaa on küll päris suur, aga ehk on mõni neist hingesugulane? Kas on mõni omadus-suunitlus, mis on sarnasem? „Uudisloomingu näitamine eristab biennaali mõnest teisest arhitektuuriüritusest selle poolest, et siin ei näe valmis asju, nt maju, linnu... TABi võiks vaadatagi ses mõttes pigem võrdluses kunstibiennaalidega. Visioonimaagia sünnib kunstisaalis, ekspositsioonil kogetust. Tööd esitlevad kindla konteksti jaoks välja pakutud lahendusi – projekte, mis asuvad idee poolest väljaspool näitusesaali, kuid mida pole (veel) valmis ehitatud," räägib Tomiste.

TAB2013 kuraatorinäitus välisministeeriumi kilukarbisaalis. Foto: Tõnu Tunnel

Võistlustööde esitamise tähtaeg on 31. märts 2014. Kuraatori ülesandeks on püstitada Eesti kontekstiga seotud aktuaalne, uuenduslik ning kaasaegses arhitektuurimaailmas vastukaja tekitav peateema, mis paeluks ka laiemat publikut. Teema peab olema arhitektuurikeskne. Žüriisse kuuluvad lisaks Tomistele arhitektuurikeskuse juhataja Raul Järg, arhitektide liidu esimees, kultuuriministeeriumi arhitektuurinõunik Yoko Alender, kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskonna dekaan Toomas Tammis, arhitektuurimuuseumi direktor Triin Ojari, ajakiri MAJA peatoimetaja Katrin Koov ja eelmise biennaali kaaskuraator Karin Tõugu.

Võistluse tingimusi vt aadressilt arhitektuurikeskus.ee/tab.

VÕIDAB SEE, KES EI SURE ARHITEKTUURIVÕISTLUSTE KÄTTE

Veronika Valk

Arhitektuurivõistluste välimääraja 2014/I

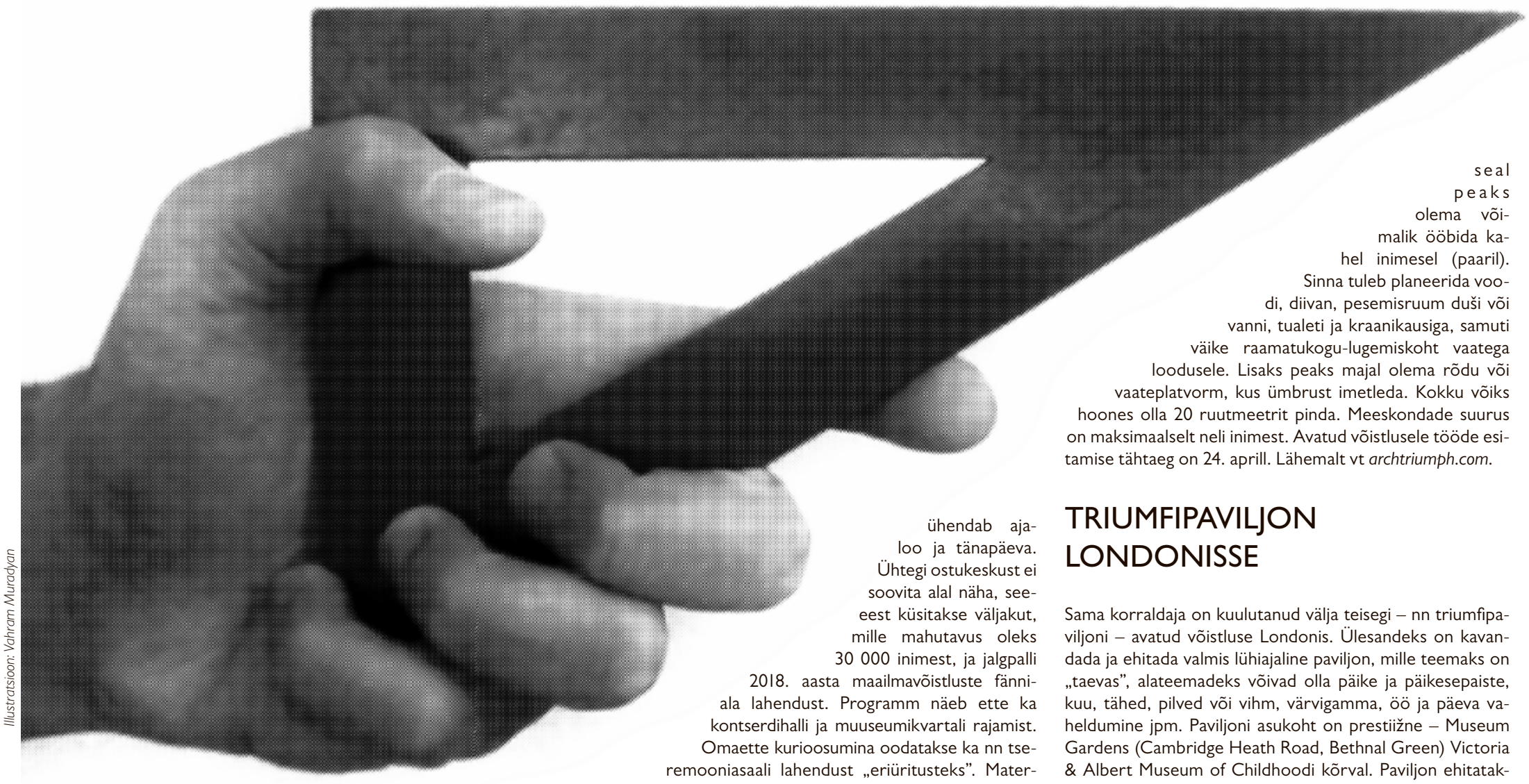

Illustratsioon: Vahram Muradyan

Iga (välis)võistlustest osavõttev arhitekt teab – paljude teiste samalaadsete seas – blogi *deathbyarchitecture.com*, mis annab jooksvalt ülevaate käimasolevatest arhitektuurivõistlustest üle maailma. Ka meie oma kohalik Eesti Arhitektide Liit (EAL) hoiab kätt pulsil ja jagab aeg-ajalt viiteid põnevamatele sündmustele. Võistlusi, millest osa võtta, on tõesti palju. Ja valida on raske. Kuid valida tuleb, sest iga osavõtt on õnnemäng – panused (inimressursi, töö, aja ja energia mõttes, rääkimata rahalistest kuludest) on kõrged ja tulemust pole võimalik ennustada. Sobiva väljavalimine on justkui snaipri ülesanne, sest nende rikkalik variatsioonirohkus võib esimese hooga jalust rabada. Siinkohal on toodud vaid mõned näited parasjagu käimasolevatest konkurssidest – tasub rõhutada, et kohalikest ettevõtmistest tuleks siinsetel arhitektidel ja arhitektuuritudengitel võimalusel igal kümnel juhul osa võtta. Sellele lisaks võiks aga veel ka mõne välisvõistluse sihikule võtta. Käsi valgeks!

KALININGRADI LINNASÜDA

EALi lehelt leiab näiteks Kaliningradi keskosa planeerimise avatud võistluse, mille eesmärk on Kaliningradi linnasüdame ümberkavandamine. Otsitakse linnaehituslikku kontseptsiooni, mille põhjal 52-hektarilisel võistlusalal planeeringuga edasi minna, aga ka konkreetsemat arhitektuuriettepanekut alale, mille suurus on 10 hektarit. Võistlusalast peaks kujunema Kaliningradi uus keskus, suhtlusruum – ruum kultuurile, mis ühendab ajaloo ja tänapäeva. Ühtegi ostukeskust ei soovita alal näha, seeeest küsitakse väljakut, mille mahutavus oleks 30 000 inimest, ja jalgpalli 2018. aasta maailmavõistluste fänniala lahendust. Programm näeb ette ka kontserdihalli ja muuseumikvartali rajamist. Omaette kurioosumina oodatakse ka nn tseremooniasaali lahendust „eriüritusteks". Materjalid tuleb esitada nii vene kui inglise keeles. Võistlus on kaheetapiline, esimeses voorus (dokumentide esitamise tähtaeg on 14. märts) valitakse välja meeskonnad, kes lubatakse teise vooru (tööde esitamise lõpptähtaeg on 1. september). Vt lisaks *tuwangste.ru*.

TURISMIKESKUS BOSNIA JA HERTSEGOVIINASSE

Kes aga veel kiiremini reageerida jõuab, võiks võtta ette turismikeskuse võistluse Bosnia ja Hertsegoviinas ning end sellele igaks juhuks ära registreerida. Võistlusega otsitakse parimat lahendust 15 000 voodikohta mahutavale keskusele Klekovača mäeküljel, 800–900 meetri kõrgusel merepinnast. Preemiasummad on isuäratavad: I preemia 30 000 eurot, II preemia 20 000 eurot, III preemia 10 000 eurot. Lisaks antakse välja kolm ostupreemiat, igaüks väärtusega 5000 eurot. Võistlusele registreerumine lõpeb 10. märtsil, tööde esitamise tähtaeg on 30. juuni. Seitsmeliikmelisse žüriisse kuuluvad lisaks planeerijatele-arhitektidele ka arendaja esindajad. Vt lähemalt *klekovaca.org/brief*.

MAJA PUU OTSA

Triumph Architectural Treehouse Award 2014 ootab arhitektuuritudengite kavandeid, mis pakuksid nutikaid lahendusi linlasele, kes soovib vahelduseks puu otsas elada. Majake peaks paiknema vähemalt 2,5 meetri kõrgusel maapinnast ja seal peaks olema võimalik ööbida kahel inimesel (paaril). Sinna tuleb planeerida voodi, diivan, pesemisruum duši või vanni, tualeti ja kraanikausiga, samuti väike raamatukogu-lugemiskoht vaatega loodusele. Lisaks peaks majal olema rõdu või vaateplatvorm, kus ümbrust imetleda. Kokku võiks hoones olla 20 ruutmeetrit pinda. Meeskondade suurus on maksimaalselt neli inimest. Avatud võistlusele tööde esitamise tähtaeg on 24. aprill. Lähemalt vt *archtriumph.com*.

TRIUMFIPAVILJON LONDONISSE

Sama korraldaja on kuulutanud välja teisegi – nn triumfipaviljoni – avatud võistluse Londonis. Ülesandeks on kavandada ja ehitada valmis lühiajaline paviljon, mille teemaks on „taevas", alateemadeks võivad olla päike ja päikesepaiste, kuu, tähed, pilved või vihm, värvigamma, öö ja päeva vaheldumine jpm. Paviljoni asukoht on prestiižne – Museum Gardens (Cambridge Heath Road, Bethnal Green) Victoria & Albert Museum of Childhoodi kõrval. Paviljon ehitatakse valmis 2015. aasta suveks, selle maksimumkõrgus on 4 meetrit ja pindala 60 ruutmeetrit. Ehitusmaksumuseks on nähtud ette 12 000 dollarit. Ehitustööd algavad 2015. aasta veebruaris. Kavandite esitamise tähtaeg on 5. november. Vt ka *archtriumph.com*.

SUPELMAJA JA SÕJASADAM LIEPĀJAS

Huvitaval kombel on ka Lätis mitu arhitektuurivõistlust käima lükatud, mis võiksid huvi pakkuda. Nii otsitakse näiteks lahendust Liepāja merepargi suplusmajale, mille lõi 1902. aastal Pauls Makss Berči. Avatud võistlusele saab registreeruda kuni 2. maini. Võistlustööde esitamise tähtaeg on 23. mai. Žürii on pea poolenisti rahvusvaheline (teiste seas kuuluvad žüriisse OMA Hongkongi filiaali ja Renzo Piano arhitektuuribüroo esindajad). Vt lisaks *homemadedessert.org/bath-house-12*.

Liepājas toimub ka teine avatud võistlus – Karosta sõjasadama konkurss märksõnaga „mikrotektuur". Eesmärgiks on aastatel 1890–1906 vene tsaari Aleksander III algatusel rajatud sõjasadama ala revitaliseerimine väikse mõõtkavaga arhitektuurivormidega, nagu mänguväljakud, bussipeatused, pingid ja viidad, mis aitaksid kaasa Karosta uue identiteedi väljakujundamisele. Žürii on taas üsna rahvusvaheline. Preemiad kipuvad aga Läti võistluste puhul Eesti omadele alla jääma. Keda võistlus huvitab, peab kiirustama – võistlusele registreerimise tähtaeg on 12. märts, tööde esitamise lõpptähtaeg juba 13. aprill.

PÕLVKONDADEVAHELINE MAJUTUS

Portlandi osariigi ülikooli arhitektuurikool USAs on kuulutanud välja nn põlvkondadevahelise majutuse ideekavandite võistluse. Teemapüstitus paistab intrigeeriv – lähteülesande kohaselt otsitakse radikaalselt uudseid lahendusi sellele, kuidas eri põlvkonnad koos võiksid elada. Žüriisse kuuluvad teiste seas näiteks ka Tim Carpenter (EngAGE) ja Teddy Cruz. Preemiasummad pole kuigi suured: I koht pälvib 1000 dollarit, II koht vastavalt 750 ja III koht 500 dollarit. Nii registreerumise kui tööde esitamise tähtaeg on 15. mai. Lähemalt vt *cpidcompetitions.org*.

MAAKUNST KOPENHAAGENISSE

Taanis Kopenhaagenis toimuv Land Art Generator Initiative (LAGI) on võistlus, kuhu oodatakse värskeid keskkonnakunstiprojektide ideid, mis kasutaksid nn rohelist energiat. Eelmised LAGI voorud leidsid aset 2010. aastal Dubais ja 2012. aastal New Yorgis ning andsid üsna intrigeerivaid tulemusi. Võistluse toimumiskohaks on Refshaleøen, kunagine laevatehas, kus töötas omal ajal 8000 inimest. Skulptuuri kõrgus ei tohi ületada 125 meetrit. Žüriisse kuulub teiste seas näiteks Euroopa komisjoni kliimavolinik Connie Hedegaard, Taani kliima-, energia- ja ehitusminister, Taani arhitektuurikeskuse ja Taani disainikeskuse juhid, Kopenhaageni linnaarhitekt, kogemata ka üks kunstiajaloolane ja paar kunstnikku-disainerit. Peapreemia väärtus on 15 000 dollarit, lisaks tasub korraldaja kahe inimese reisikulud tulemuste väljakuulutamise tseremooniale, mis toimub Kopenhaagenis. Välja antakse ka II koht, mille väärtus on 5000 dollarit. Võistlustööde esitamise tähtaeg on 18. mai. Vt lisaks *landartgenerator.org/designcomp*.

KÕIKI KAASAV ELUKESKKOND

Rahvusvaheline arhitektuuriühing (UIA) otsib preemia „Sõbralik ruum kõigile" omanikku. Esitada võib nii valmis ehitatud objekte kui ka uurimistöid järgmistes kategooriates: avalik linnaruum, avalikud või institutsionaalsed hooned, eraomandisse kuuluvad hooned. Lisaks antakse välja ka eriauhind. Hindamine toimub kahes osas: esmalt vaatab tööd üle piirkondlik, teises etapis juba rahvusvahelisem žürii. Tööde esitamise tähtaeg on 31. märts. Lähemalt vt *uia-architectes.org*.

GUGGENHEIM HELSINGISSE

Helsingi linn andis jaanuaris loa Guggenheimi muuseumi filiaali arhitektuurivõistlusega edasi minna. Asukohavaidlused on kestnud kaua, kuid nüüd on lõpuks selgus käes – linn eraldas Guggenheimile kesklinna veeäärse krundi Lõunasadamas. Võistlus kuulutatakse välja ilmselt kevade jooksul, kuigi projekt on tekitanud poliitikute seas mitmeid vastuolulisi arvamusi eeskätt sel pinnal, kui palju ehitusmaksumusest jääb Soome maksumaksja kanda. Soome arhitektuuriühing (SAFA), kel on palutud võistlus korraldada, kavatseb teha seda poliitiliste kokkulepetega sama sammu pidades, mistõttu võib võistluse väljakuulutamine ka viibida. Keda need arengud huvitavad, neil tasub ilmselt jälgida eeskätt SAFA kodulehte *safa.fi*, aga ka muud põhjanaabrite meediat, kus teema on igal juhul tuline.

TELK-BUTIIK HIINASSE

Kes Hiina poole vaatab, mingu aadressile *115.28.9.212*. Seal on üleval ühe mobiilse „telk-butiigi" tüüpi hotellimajutuse avatud arhitektuurivõistluse info, mille asukoht on üsna prominentne. AIMi korraldatud nn ökoturismi edendava konkursi võistlusülesanne on sõnastatud ehthiinalikult eklektiliselt-absurdselt: soovitakse 20–30 hotellituba, mis täidaksid ühtaegu nii „telgi" kui „butiigi" rolli, vastaksid LEEDi standarditele ja oleksid mobiilsed, peegeldaksid kohalikku kultuuri ja oleksid tärnidega hotellile vastavalt professionaalsed.

EESTI VÕISTLUSED

Kui mõelda kohalikele Eesti võistlustele, siis siinkohal väike meeldetuletus kõigile kuraatorisoonega arhitektuuritegijatele, et nad ikka TAB 2015 konkursist osa võtaksid. Mis tahes meediumite, tehnika ja žanritega töötavad kunstnikud (sh arhitektid) on oodatud esitama osalemistaotlusi esimest korda toimuvale näitusele „Kilomeeter skulptuuri", mis leiab eeloleval suvel aset Rakveres paralleelselt teatrifestivaliga Baltoscandal.

Kes veel ei tea, siis Tallinna linn on kuulutanud välja Jaan Poska (riigitegelase ja esimese eestlasest Tallinna linnavolikogu esimehe) mälestusmärgi skulpturaalse lahenduse kopsaka preemiafondiga (esikoht 10 000 eurot, II koht 7500 eurot, III koht 5000 eurot, millele lisandub kolm ostupreemiat, igaüks väärtusega 2000 eurot) avaliku, anonüümse ja üheetapilise ideevõistluse. Asukoht on igati köitev ja prominentne, nimelt Kadrioru park. Võistlustöö esitamise tähtaeg on 28. aprill. Rohkem infot leiab Tallinna linna kodulehelt *tallinn.ee/est/ehitus/kaimasolevadideekonkursid*.

Ja jõudu-jaksu neile, kes Pärdi keskuse võistlusel esimesest etapist edasi pääsesid. EALi sõnul kuulutatakse lähiajal välja veel ühtteist põnevat, kuid sellest kõigest juba täpsemalt Müürilehe veebilehel ja järgmistes lehenumbrites.

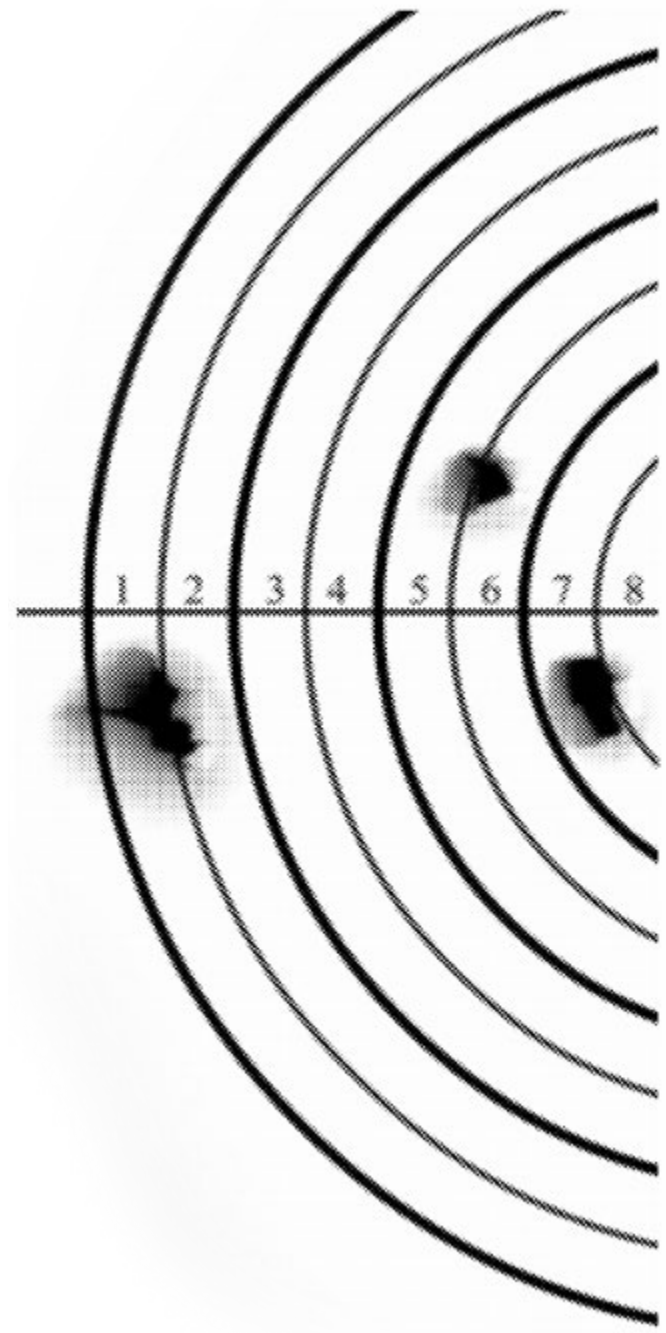

ANARHITEKT

SIIM TUKSAM

Siim Tuksam on arhitektuurimagister, kes on õppinud ja töötanud Tallinnas, Viinis, Pariisis, New Yorgis ja Los Angeleses. Tuksam kureerib koos Johanna Jõekalda ja Johan Taliga XIV Veneetsia arhitektuuribiennaali Eesti paviljoni näitust. Alates 2014. aastast Eesti Arhitektide Liidu liige.

Foto: Siim Tuksam

Mis on ulme?
Iga loova töö alus – maailma kujutamine sellisena, nagu see tegelikult ei ole. Ilma ulmeta ei teki midagi uut.
...funktsionaalsus?
... ehk eesmärgipärasus eeldab teadmist, kuidas asjad tegelikult on, ja välistab seega ulme.
...koht?
See, kus kohtutakse... mälestustega – kus toimub äratundmine ja seostamine. Kuna meie mälestused maailmast ei ole sellised, nagu maailm tegelikult on, ei lähtu kohaloome funktsioonist, vaid on ulme pärusmaa.
...omal kohal?
See, mis aitab kaasa kohaloomele.
...vajalik?
Rohkem ulmelisi kohti.
Mis on üle?
Kohatu funktsionaalsus.

VÄIKESTE MAAILMADE VISANDAJAD

Intervjuu **Christiana Ioannou** ja **Christos Papastergiouga**. Küsis Toomas Adrikorn

draftworksi büroo arhitektid vestlevad visandi, intuitsioonipõhise otsustamise ning narratiivsuse kasutamisvõimalusest arhitektuuriloomes.

17. oktoobril pidasid Tallinnas Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskonna avatud loengute sarjas loengu draftworksi arhitektid Christiana Ioannou ja Christos Papastergiou, kes alustasid ühiselt 2006. aastal Londonis, kuid tegutsevad nüüd peamiselt Küprosel ja Kreekas. Nad on saavutanud häid tulemusi mitmel võistlusel ning nende tööd on osalenud kahel korral Veneetsia arhitektuuribiennaalil. Ioannou ja Papastergiou alustasid arhitektuuriõpinguid Ateena tehnikaülikoolis ja kaitsesid seal arhitektuuriteooria magistrikraadi. Praktikapõhine doktoriõppeprogramm andis neile võimaluse siduda oma igapäevast erialast loometööd akadeemiliste huvide ja uurimissuunaga. „Bartletti arhitektuurikooli doktorantuur täiendab Ateena tehnilise suunitlusega akadeemilist tausta vabama ja avatuma lähenemisega arhitektuurile kui disainipraktikale," ütleb Papastergiou – draftworks kasutab ja sulatab kokku mõlema lähenemise tugevaid külgi. Ateenas, millel on tugevad seosed modernismiga, on arhitekti sihiks lõpp-produkt, hoone. Arhitekti treenitakse töötama joonistega, mille eesmärk on edastada ranget ehituslikku informatsiooni. Prantsuse filosoofiapõhised teooriaõpingud on seetõttu teatud vastuolus Bartletti angloameerikaliku mõttesuunaga, kus probleemidele ei vastata „otse", vaid abstraktsemalt. Samas on Ioannou sõnul Bartletti puhul oluline see, et seal on vabadus luua loomingulisemaid projekte.

Christiana Ioannou ja Christos Papastergiou. Foto: Reio Avaste

Ioannou ja Papastergiou töödes leiab viiteid Michael Webbile, Lebbeus Woodsile (lugude jutustamine), Enric Miralleselle (joonistamine), maastikuarhitektuuri osas kreeka arhitektile Dimitris Pikionisele ja James Cornerile. Papastergiou peab väga oluliseks ka kunsti, kirjanduse ja filmi mõjusid, nt Wim Wenders ja Jim Jarmusch vaatavad tema arvates linna palju värskemalt kui paljud arhitektid.

Miks selline nimi, draftworks?

Christos Papastergiou: Alguses oli nimekuju driftworks. Me kasutasime Jean-François Lyotard'i samanimelise teose terminit – miski meeldis meile selles sõnas. Otsustasime aga muuta selle „*draft*'iks" (visand), mis ei ole otseselt küll ruumiline termin, kuid on rohkem seotud meie lähenemisega arhitektuuriloomele. „Visand" tähistab katset püüda kinni idee – see on vestlus ja arutelu, mille käigus sünnib esimene skits, joonis. Need sammud astutakse siis, kui on veel palju määramatust, kui midagi pole veel lukus ega valmis.

Christiana Ioannou: Nimi ei viita mitte arhitektuuriobjektile ehk hoonele kui muutumatule lõpp-produktile, vaid eeskätt protsessi olulisusele disainis – kestvale tööle ideede kallal ning disainiprotsessi jätkuvusele. Isegi siis, kui joonised on vormistatud, usume, et visandamisprotsess pole veel läbi. Visandis peitub hoone kasutamise kogemus.

See on siis seotud intuitsiooniga?

C.P.: Jah, see on hetk, mil oled vastamisi hulga perspektiividega ning pead valima, aga kahtled. Valik põhineb intuitsioonil.

C.I.: Kogume visandisse protsessi kõikide etappide esimesed mõtted, et moodustuks tervik.

C.P.: Anname oma ideid edasi visandite ja joonistena, mis on seotud hetkega, intuitsiooniga. Visandid piiritlevad idee peegeldusi ja mõtteid, mis ei tule tegelikult arutelu käigus välja, ja aitavad otsustada, milline mõte on olulisem kui teine.

Kas visand on siis ühtlasi katsetus?

C.I.: Pigem on tegu taastõlgenduse, ümbermõtestamisega. Projekti krundi konteksti avamiseks on oluline kõik selle aspektid joonistamise abil ümber mõtestada ja täiendada ruumiprogrammi ning võistlusülesannet oma ettepanekutega. Alykesi soolajärve külastuskeskuse projekti puhul tegime ettepaneku ala kohta, mis oli tunduvalt laiem etteantud territooriumist. Selleks et näha maastikku tervikuna ja avastada sealseid lisavõimalusi, tuli toimetada väljaspool püstitatud raame. Märkasime maastikul inimeste sissekäidud radu, mis jäid võistlusalast väljapoole. Rajavõrgustiku põhjal kavandasime külastuskeskuse ristuvate mahtudega hoone, mille paigutus ei kattunud enam võistlusülesandes ettenähtuga ja oli asukoha ümbermõtestamise otsene tulemus.

Kas sellist ümbermõtestamist võib nimetada arhitekti uurimistööks?

C.P.: Alustame alati asukoha ja keskkonna analüüsiga ning alles seejärel liigume ruumiprogrammi ja hoonete juurde. „Athensx4" on Veneetsia arhitektuuribiennaali jaoks tehtud töö, milles uurisime linnaehituslikke tüpoloogiaid ja nendevahelist linnaruumi. Proovisime uute lugude abil linna tulevikku ümber mõtestada.

Vaatasite ka EKA tudengite projektide vahehindamist. Milliseid tulevikuvisioone te seal kohtasite?

C.I.: Tudengitele oli antud väga põnev lähteülesanne luua 5–10 aastaks stsenaarium vastavalt oma probleemipüstitusele, asukohavalikule ja ruumiprogrammile.

C.P.: Projektid puudutasid põnevaid ja olulisi teemasid, nt hüljatud tööstusalade tulevikku ja nende taaskasutust, n-ö „kohanevat kodu", sotsiaalelamute kavandamist süveneva majandusliku madalseisu tingimustes jpm. Tore oli näha, et tudengid teevad makette. Tulevikustsenaariumide loomisel on abi lugudest ja joonistamisest, diagrammidest.

Kas lugude jutustamine on samuti visandamine?

C.I.: Jutustamine annab võimaluse asukohta täpsemalt uurida, koguda nii kartograafilist, ajaloolist, fotograafilist kui ka kogemuslikku infot, ning anda vastus tekstina, kirjutada lugu sellest, kuidas me seda kohta näeme. Sama kehtib ka ruumiprogrammi kohta.

C.P.: Lugudega antakse projektile kasutajamõõde. Loome jutustusi ja teeme makette, et pakkuda vaatajale uut kujutlust, mõneti provokatiivset pilti ruumist, kus viibitakse.

C.I.: See on kui fiktiivne narratiiv, omamoodi ideaalprojekt.

Kas loote oma lugudega uusi väikseid maailmu?

C.P.: Umberto Eco kasutab terminit „miniatuurne maailm", mis annab üsna hästi edasi seda, mida me teeme. Ta ütleb, et suur kirjandus loob väikseid suletud maailmu, mis on sisemiselt seotud ja kindlalt piiritletud, ning annab selle osistele elu. Seetõttu on maketid meile väga olulised: need pole pelgalt hoone vähendatud mudelid, millel on ainult kasutusväärtus, vaid pigem (kunsti)teosed. Maketid on kui iseseisvad objektid, mis kannavad ideed ja lähtuvad visandist.

Makett annab siis kujutluspildi ruumi võimalustest?

C.P.: Näiteks projektis „Athensx4" tuli ühendada väga tavalise tüpoloogiaga linnakvartalid üheks suuremaks tervikuks. Proovisime teha seda kogu linnast lähtuvalt ja majanduskriisi tingimustes tuli rääkida kogu Ateena tulevikust. Meie töö kõneleb hetkest, mil majanduskriis on läbi, kuid selle ruumilised jäljed on nähtavad pooleli hoonete ja mahajäetud alade näol. Näitasime, kuidas sellest olukorrast kasu lõigata. Alati pole vaja vastata probleemidele otse, vaid võib otsida ka möödapääsu.

Nii et samal ajal jätkub ajalooline järjepidevus?

C.P.: „Katuseta aed" on töö, mis sündis arheoloogilise leiu avastamise tõttu Nikosia vanalinnas. Kogu linnaehituslik arendusprojekt peatati viieks aastaks, mil vältasid asjaosaliste omavahelised vaidlused. Meile avas see aga võimaluse luua ajutine struktuur, mis liidab ajaloolise kihistuse tänapäevase linnaga.

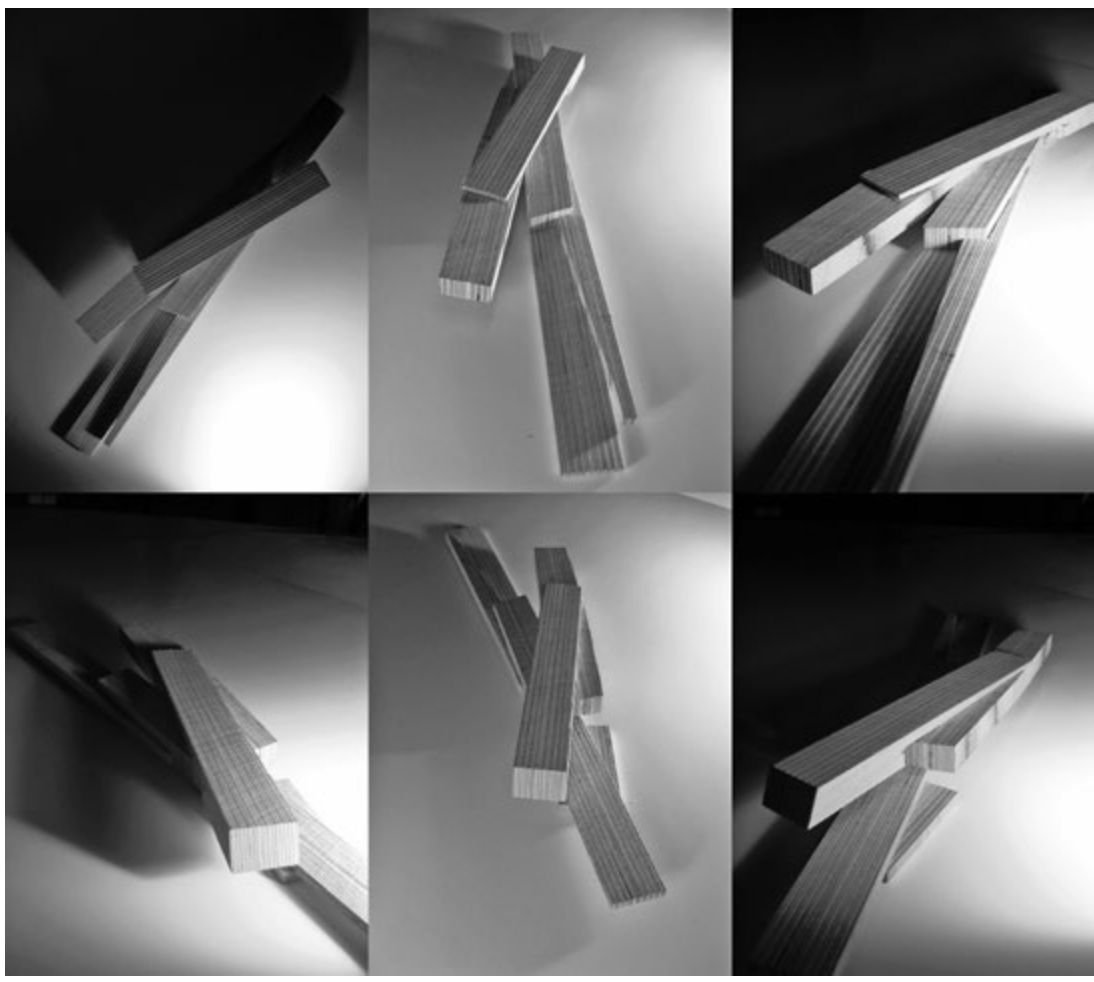
*Küprose Liopetri jõeäärse kalasadama ja pargi projekti makett. Foto: draftworks*architects*

C.I.: Eesmärk oli ühendada vastanduvad ajalised mõõtmed ning avada seeläbi uus vaatenurk linnale.

C.P.: Kreeka vanades linnades on arheoloogiline kihistus tihti kruntidel näha, avatud ning see mõjub linnapildis jääkruumina. Selle töö puhul tegime ettepaneku katta kogu selline ala katusega.

C.I.: Kasutaja mõtestab uut ajaloolise kaudu. Ja need – uus ja vana – toimivad koos, teineteisest lahutamatult.

EI KIRJUTA TUULELE

Intervjuu **Lauri Tedrega**. Küsis Maarja Pärtna

Debüütluulekogu ,,Mullikile'' autor jõuab tegeleda kirjanduse kõrvalt ka muusikaga. Mis on memeetiline vastutus? Mis teeb muusikust kunstniku? Mõlgutasime mõtteid keele, kirjanduse ja heliloomingu teemadel.

Sinu debüütluulekogu „Mullikile" (2013) leiab tänavuaastase kultuurkapitali luulepreemia nominentide seast. Esikkogud ei jõua sinna just eriti tihti, seega on põhjust alustuseks õnne soovida!

Mõnikord juhtub, et esimesest kogust distantseeritakse end kiiremini kui mõnest hilisemast. Kuidas Sinuga lood on? Kas tunned end nende tekstide tagant ikka jätkuvalt ära?

Aitäh siis alustuseks. Ning õnnitlused Tartu kultuurikandjale!

Ja distantseerimisega on pigem nii, et kui tekst on kirja pandud, siis on ta juba läinud. Kui luuletusele minu jaoks ühtegi uut tähendust ei teki, siis saabki ta ainult võõramaks jääda.

Kuigi jah, ainult mingi piirini, sest täielikult ei loobu ma nendest ilmselt kunagi – ikkagi minu kirjanduslikud beebid.

Küllap põhjus, miks mul luuletustega selline armastuse-hülgamise suhe on, seisneb viisis, kuidas ma neid loon. Tavaliselt suudan ma peas hoida vaid ühte teksti korraga ning kui selle valmimine liiga kaua venib, siis muutub see ahistavaks. See on nagu mingisugune takerduva konveieri meetod.

„Mullikilest" käib läbi mõte, et kodu on ennekõike inimesed, mitte koht[1]. Elad praegu Tartus – kuidas kirjeldaksid enda suhet selle linnaga?

Kui see mõte niimoodi eraldi välja tuua, siis jääb mulje, nagu ma oleks ta „Nukitsamehe" „Kodulaulust" maha viksinud.

Aga igatahes, Tartu. See on hea linn, kus noor olla. Muud nagu ei oskagi öelda.

Võib-olla kunagi hiljem ma mõistan, milline mu suhe Tartuga siis ikkagi täpselt oli.

Hakkaks kinni ühest nimest, mis on käinud läbi nii debüütkogust kui ka ühest varasemast intervjuust[2]: Haruki Murakami. Mainisid seal, et oled õppinud teda lugedes üldmõistetavast reaalsusest mööda vaatama. Arendaks seda mõtet edasi selles suunas, et kumma võimalusega luuletamine Sinu jaoks rohkem seostub: kas täiesti uue maailma loomisega või juba olemasoleva maailma kaardistamise, vahendamise ja kommenteerimisega?

Ühes vanas Vikerraadio „(k)ajamasina" saates rääkis Tõnis Kahu sellest, kuidas Neil Youngi laulud on alati kõnelenud „müütilisest Ameerikast", milles on mätsitud kokku ajalugu, olevik ja fantaasia.

See paralleel-Ameerika on Youngi jaoks nagu miskine kummaline peegel, mille abil tegelikkust paremini mõista. Murakamil on tegelikult samamoodi, ka tema raamatute ja tegelaste fiktiivmaailmad on lihtsalt kiiksuga koopiad reaalsusest ning need aitavad tihti rääkida teemadest, mille puhul tegelikkus justkui ette jääb (tema puhul on nendeks tavapäraselt üksindus ja armastus).

Minu enda luuletustega on vist üsna sama asi: need asuvad kuskil paralleel-Eestis, mis on välja mõeldud, aga millel on tegelikkusega hirmus palju pistmist.

Samas intervjuus avaldasid ühtlasi usku sellesse, et kirjandusel on võime ühiskonda pisikeste kriitikasüstidega muuta. Kas oled ka ise püüdnud kuidagi põhimõtteliselt selle hoiakuga tekste kirjutada, kui jah, siis mis sellest välja on tulnud? Kas meenub mõni autor, kelle puhul oled ise tundnud, et tema kriitikasüst on maailma Sinu jaoks paremaks muutnud?

Asi ei olegi niivõrd kriitikasüstides, vaid hoopis meemides. See Richard Dawkinsi termin on netiajastu üks lemmiksõnu, kuid mulle tundub, et võib-olla pareminigi sobib too kontseptsioon kirjeldama kunsti mõju. Kogu looming koosneb ju ideedest, millel on võime inimeselt inimesele edasi kanduda. Aga mis meemid nii eriliseks teeb, on see, et need on ise täiesti erapooletud, ei hooli kasulikkusest ega kahjulikkusest, kuid kannavad sellegipoolest kultuurikilde, mis võivad ühiskonda ühe inimese kaupa nii sinna kui tänna kallutada. Ma ei tahaks seega kasutada väljendit „kriitikasüstid", vaid rääkida hoopis autori memeetilisest vastutusest. Iga autor võiks arvestada sellega, kuidas tema loomingu meemid ühiskonda muuta võivad. Ei soovi samas üldse moraalitseda, nii et otsus, mis on ühiskonnale kasulik ja mis kahjulik, jäägu siiski autorile endale.

Mina püüan tekste nii kirjutada, et ma suudaksin pärast vastutada. Teisalt, kunagi ei tea, millised mõjud mõnel tekstil olla võivad. Vaevalt Goethe oskas ette näha, et Wertheri tegelaskujust kokkuvõttes selline kahjulik meem saab. Veider on see, et positiivseid meeminäiteid on palju keerulisem leida. Me võtame need vist nii kähku omaks ja tõeks, et ei jõuagi märgata.

Aga kui siit veel edasi küsida, siis kas Sul on tekkinud kirjutades ka sellist tunnet, et peaks mõne asja täiesti ütlemata jätma – või siis ütlema mõnda asja teisiti? Või, vastupidi, kas ei ole tekkinud kiusatust, et vot nüüd teadlikult manipuleerin siin natuke lugejaga? Ning kas Sa püüad hoida memeetilist vastutust rohkem mõistuspärase otsustamise ja analüüsi abil, võib-olla ka kelleltki teiselt nõu küsides, enda tekste talle enne avaldamist lugeda andes? Või siis lähtud hoopis enda intuitsioonist?

Olen mõelnud proosalisele probleemile, et äkki ei peaks nii palju näiteks alkoholi mainima, järsku mõnel tekib janu. Aga selline enesetsensuur oleks juba jabur, nii tõsiselt ei tahaks end ka võtta.

Ma pole luuletusi kirjutades tegelikult üldse nii kalkuleeriv kui tunduda võib. Vastutava pilguga vaatan tekste ikka alles siis, kui on plaanis neid tõesti avaldada.

Kas võiks ka öelda, et memeetiline vastutus põhineb Su jaoks arusaamal kirjandusest kui millestki, mis inimesi omavahel seob? Kas Sa ei arva näiteks, et kirjanik on oma kirjutamisega alati kuidagi olemuslikult üksinda?

Traagiline romantistlik kirjanikukuju tänapäeva lihtsalt ei sobi. Üksildane võib olla loomise akt, ent loomise põhjused leiame ikkagi Maslow' püramiidi ülemistest kastidest, need on läbinisti sotsiaalsed. Keegi ei kirjuta lihtsalt tuulele.

Tegeled ka muusikaga. Ühes arvustuses[3] on Sind natuke ka (ilmselt küll naljaga pooleks) nahutatud, et eesti luuletaja, aga laulab ingliskeelseid lugusid. Mitmekeelne looming pole kaasajal ilmselt küll eriline üllatus. Millal Sa lugude kirjutamist alustasid? Ning kas ingliskeelseid laulutekste hakkasid looma kohe algusest peale või oli tegemist teadliku keelevahetusega?

Hakkasin ingliskeelseid laule kirjutama pärast proosat, aga enne luulet. Nii umbes oma kolmandal-neljandal semestril siin Tartus. Mäletan, et ma istusin masendavalt tihti oma tollases kodus, seal Grenzsteini majas üleval Toome nõlva peal, lasin loenguid üle, lillutasin niisama ja üritasin vahepeal muusikat teha. Tagantjärele mõeldes oleks võinud muidugi koolis tublim olla, sest ega tollased lood kriitikat ei kannata, aga no sealt see alguse sai. Kirjutasin neid kohe ainult inglise keeles, sest nii lihtsalt klappis ja – see kõlab nüüd veidralt – ma ei tahtnud mingil juhul luuletusi kirjutada. Eesti keelt hoidsin eranditult proosa jaoks. Mu sõbranna Lee naerab siiani selle üle, kuidas ma vanasti ütlesin, et ega mina sellest luulevärgist aru ei saa ja kui ma üldse midagi kirjutan, siis parem jutu vormis.

Millest lugude kirjutamine Sinu jaoks algab? Kas enne viis, siis sõnad, või hoopis midagi muud – mõni tunne, tähelepanek? Või kulgeb see protsess pigem juhuslikult, kuidas kunagi?

Saladus!

Kas Sa seostad end teadlikult mõne muusikalise subkultuuri või žanriga? Milliste muusikute looming Sulle tähtis on olnud?

Ütlen küll „folk", aga tegelikult nii väga ei seosta.

Olulisi muusikuid on palju, aga kui valik teha, siis näiteks Laura Marling on mind tohutult inspireerinud. Tema laulude arengut teismelise suhtedraamadest küpse armastuse juurde (ja sealt edasi!) on erakordselt põnev jälgida. See on olnud siiani muljetavaldav täiskasvanuks saamise lugu ning ma ootan huviga, mis edasi saab.

Teekond on artisti puhul üldse midagi väga erilist – see küllap teebki muusikust kunstniku. Bob Dylan ning eriti just David Bowie on näiteks sellised mehed, kes on arvukate rollivahetuste ja selgelt vaadeldava arenguga teinud enesest nagu niuhti kultuurisümbolid.

Mida Sa eesti folgi (autorilaulu) hetkeseisust muidu arvad? Oleks justkui elavnemist tunda – folk ja akustilised pillid on jälle moes.

Ei oskagi ühtegi üldistust teha, ei tea just palju noori eesti autorilauljaid.

Folki on Eestis üldse liiga raske defineerida. Etnofolgi populaarsus tuleb kuuldavasti Viljandist, nn *indie*-folgi populaarsus aga ülemaailmsetest edetabelitest (Mumford ja pojad ja lapselapsed), kuigi paistab, et see tuhin on juba ammendumas. Folk ja akustilised pillid on igatahes autentsuse igatsus, mis peabki muudkui lainetena korduma.

Foto: Patrik Tamm

Küsiks lõpetuseks, et kas oled juba uue luulekogu plaane pidamas? Või on enne hoopis plaati oodata?

Plaadist on asi kaugel, kuid teine luulekogu tuleb igatahes. Pealkiri ja üldine kontseptsioon on ammu olemas. Nüüd tuleb see vaid, noh, valmis kirjutada. Seniks saab luuletusi lugeda Värske Rõhu kevadnumbrist.

Lauri muusikat saab kuulata aadressil soundcloud.com/lauri-teder.

[1] Teder, Lauri 2013. Mullikile, lk 31.
[2] Kruus, Kairi 2013. Intervjuu: Lauri Teder. – Värske Rõhk, nr 33, lk 53–57.
[3] Afanasjev, Vahur 2013. Äraolevad laulud. – Looming, nr 10, lk 1439–1441.

SULISTADES POSTMODERNISMI VEES: PAVEL FILIMONOVI ROMAAN-IMEROHI „THÁLASSA! THÁLASSA!"

Boris Veizenen

P. I. Filimonovi postmodernistliku võttestikuga romaanil „Thálassa! Thálassa!" on ühisjooni kolme olulise slaavi autori loominguliste käekirjadega.

P. I. Filimonov
„Thálassa! Thálassa!"
Varrak, 2013

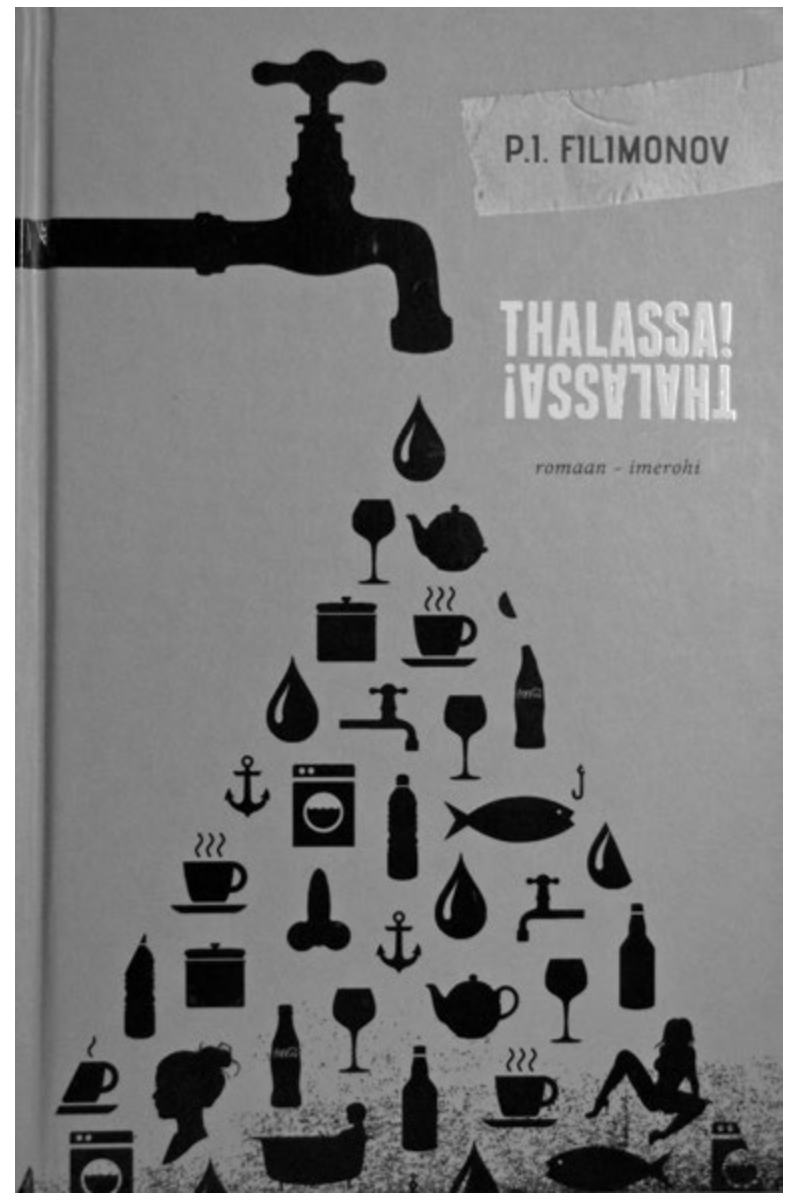

Eestivene kirjandus sai möödunud aastal ühe teose võrra rikkamaks. „Mitteeukleidilise geomeetria tsooni" (2010) autor Pavel Filimonov on kirjutanud uue romaani, kus põimuvad peenelt kasutatud antiikmütoloogia ning vihmane tänapäev, mitte väga radikaalsed tekstuaalsed mängud ja meditatiivselt lihtsad mõtisklused elust kui veevoolust ja viimase igikestvast liikumapanevast jõust. Selle raamatu kaudu imbuvad meie kirjandusse kolm tähtsat slaavi autorit, nimelt Milorad Pavić, Viktor Pelevin ja Andrei Kurkov. Filimonovi romaani teeb eriti tähelepanuväärseks just asjaolu, et see on kõikide eelmainitud autorite loominguliste võtete sümbioos, nende lahustumine teineteises. Kindlasti ei ole tegemist otseste laenudega, vaid pigem poeetiliste iseärasuste ümbermõtestamisega, liikumisega samas voolus, mille tulemuseks on väga omapärane ja mitmeti tõlgendatav teos. Vaadakem, kuidas suhestuvad need autorid „Thálassaga", lähenedes neile aga mitte kui Filimonovi mõjuallikatele, vaid pigem võimalikele lugejapoolsetele verstapostidele sel väga voolaval teekonnal.

Esiteks, Milorad Pavić. Tema maailm on rikas ilmekate ja nüansseeritud detailide poolest, mille poeetiline kuma saadab lugejat ka siis, kui ta on raamatu lugemise lõpetanud. Tema romaanides on igasuguseid veidraid sündmusi, muistseid sekte ja vandeseltse, mis oma saladusi kiivalt kaitsevad. Veevalajate liikumisel, millest tuleb juttu Filimonovil, on palju ühist Pavići kirjeldatud müstiliste rühmitustega. Filimonovi romaanis on põnev see, et ta kirjeldab Veevalajaid nii seest kui ka väljast – meil on nende juhi lihtsad ja paradoksaalsel viisil väga inimlikud kirjad, kuid niisamuti ka ärev, pingeline ja aeglaselt lahti hargnev kirjeldus nende tegevuse kohta. Lugeja ees on katkendlike seoste ja ootuste jada. Kuidas võib tulise nimega neiu Agnia järsk ja ootamatu kadumine olla seotud järjest areneva ja mõjukamaks muutuva, peaaegu et religioosse liikumisega? Kas võib juhtuda, et see tavaline maailm, kus me elame, on tegelikult meist suuremate jõudude mänguplats, mis allub omakorda teatud esteetilistele ja žanrilistele reeglitele?

Üks tegelastest, oma tüdruku kaotanud Georgi, kes vedeleb romaani esimeses pooles kodus diivanil ega suuda tegeleda kuidagi oma mure lahendamisega, kõneleb, et tema elu on nagu halb film. Peategelasi ei paina mitte ainult hirm kunstilise reaalsuse, lõksuna mõjuva ettemääratuse ja jälgitud olemise ees, vaid ka loominguline kriis: ideedest täis, kuid oskamatu Arkadi tahab teha kõigi aegade parima pornofilmi, rutiinseks muutunud kuulsuse käes piinlevat muusikut Blutussovi vaevab aga küsimus, miks seda kõike vaja on. Ka Georgi üritab kirjutada muusikat, kuid tema jaoks muutub kõige olulisemaks hoopiski õigesti elatud elu küsimus. Romaani eri tegelasliinide kokkupõimumised ja salaühingut puudutavad keerised meenutavad neid Pavići lehekülgi, kus tegelaste kokkupuude võõraga – olgu see müstiline, teispoolne või lihtsalt ülimalt saladuslik – ei ole lihtsalt üks järjekordne põnevusega vürtsitatud ja haarav episood, vaid elufilosoofiline valik, uue ja hoopis keerulisema nägemise omandamise viis. Sektile on iseloomulik hierarhiline mõtteviis, mis ei peegeldu ainult romaani kolmeosalises jaotuses (eelmaik, sõnum ja lahtiütlemine), vaid ka selles, et iga astmega muutuvad argisena käsitletava maailma reeglid ja olemus. Filimonovi romaan pseudoreligioossest ajupesust – ja kui lihtsalt meie peategelased selle mõju alla langevad! – on ühtlasi teos, mis võib olla avastuseks, imerohuks ka lugejale.

Teiseks, Viktor Pelevin. Tema loomingus on nähtud aastate vältel läbivat sarkasmi tänapäeva massikultuuri ja tarbijaühiskonna mõtteloogika suhtes. Võib aimata vana head filosoofilist dialoogi õpetaja ja õpilase vahel, mis on tuttav juba antiikkirjandusest. Neid elemente kasutab autor oma romaanides suure hasardiga. Pelevin üritab olla irooniliselt, kuid mänglevalt õpetlik, tema loodud fantastiliste situatsioonide ja müütiliste tegelaste juures ei ole nauditavat esteetilist rafineeritust nagu näiteks Pavići teoste puhul.

Filimonovi romaan järgib Pelevini poeetikale iseloomulikke võtteid, mille põhjal võib luua sihitut, aga dünaamilist liikumist kätkeva utopistliku elufilosoofia. Sel liikumisel puudub konkreetne eesmärk (loomulikult kui mitte võtta arvesse nn lahustamist ehk oma inimtunnuste ja omapära kaotamist, mis seostub eesti lugejal tahes-tahtmata nõukogudeaegse kollektivismi ülespuhutud loosungitega). Teiselt poolt vee liikumine. Voolamine on paradoksaalsel kombel seotud mittemidagitegemisega, eemaldumisega tavaelust ja selle muredest, kõige jätmisega saatuse ehk voolu hoolde. Sellest sünnivad kohati ülimalt naiivsed, kohati inimlikult väga ehtsad ja sentimentaalsed vannikirjad – jah, justnimelt vannikirjad. Ka kreeka mõttemees, Veevalajate rühmituse looja, istub enamasti oma mugavas vannis ja avastab reisimise võlu alles hiljem. Kuivõrd tema kirjades ülimalt kiidetud liikumine on üldse erinev staatilisest paigalseisust? Seda enam, et Georgi saatus hüpata ühest lennukist teise ja vaadata tuimalt ühte ja sama propagandafilmi ei ole eriti veenev ja on vaevu parem nukrast kodusistumisest.

Põnevad on leheküljed Voolu kummardajate sisearusaamatustest ja hierarhilistest võitlustest, kuid kahjuks ei arendata seda temaatikat romaanis piisavalt põhjalikult. „Thálassa! Thálassat!" on võimalik käsitleda kui teatud mosaiikteksti: erinevatest kirjadest moodustub Veevalajate reeglistik ning iga osa lõppu otsekui suvaliselt lisatud tsitaatidest võib lugeja kuulda endale vastamas sulisevat postmodernismivoogu. Küll peab tõdema, et Filimonovi romaan ei ole nii torkav, radikaalne ja uuenduslik teos, nagu võiks arvata, vaid pigem võidab see poolehoiu oma tasase, rahuliku kulgemisega. Veekeeris jääb ära ja lugeja otsekui astuks pikka, tihti kõrvalistest asjadest pajatavasse vestlusse. Selline stiil on äratuntav ka autori varasemates raamatutes.

Kolmandaks, Andrei Kurkov. Sel venekeelsel ukraina kirjanikul on tavaliselt kaht sorti tekste. Meid huvitab seoses Filimonoviga valik tema romaane, kus samaaegselt väga põhjalikult ja valikuliselt käsitletavad argielukirjeldused kogu oma detailirohkuses ja isegi masendava elurutiini igavuse mõttes kunagi realismi piirialadele ei lasku. Argipäevasus matkib Kurkovi (ja ka Filimonovi tekstides) meie tavaelu argiseid vorme, iseloomulikke tunnuseid, pakub teatud kuulsaid brände ja nimesid, aga ei ole kunagi psühholoogiliselt põhjendatud ega lahti seletatud, nagu see on omane realismile. Filimonovi autorihääl on tekstis siiski olemas, aga selle empaatiad ja hoiakud on vaevu tuvastatavad. Otsekui oleks meil tegemist mõnevõrra iroonilise autorit kommenteeriva kajaga, mille taasavastamine ühel või teisel leheküljel lugejale lausa väikseid üllatusi valmistab.

„Thálassa! Thálassa!" reaalsus on äärmiselt tinglik ja emotsionaalselt sihitu – me kulgeme läbi mitme tegelase elu, mis on enamasti tühjad ja sündmustevaesed. Tegemist võiks olla salaühingu- ja konspiratsiooniromaaniga, kuid isegi selles kontekstis on Filimonovi raamat üsna tundetu. Seda võiks võrrelda Arkadi loodud propagandafilmiga „Vee mõrsjad", mis on aeglane ja rahulikult voolav teos. Nagu ka film, ei paku „Thálassa! Thálassa" vastuvõtjale võimalust olla kaastundlik, vihane, õnnelik jne. Selle peamine võlu on muus. Igale korralikule postmodernistlikule tekstile kohaselt võimaldab Filimonovi teos sõnalist ja sümboolset peitusemängu: viiteid veele, niiskusele, voolavusele on palju ja nende märkamine ning pusletükikestena kokkupanemine on isegi huvitavam kui Arkadi, Blutussovi, Georgi või siis nabokovlikult puuduva Agnia elu jälgimine. Romaan-imerohi osutub võluanumaks. Sõltuvalt lugejast võib ta võtta kas ühe või teise või kolmanda vormi. Nii et võimaluse korral valige „Thálassa! Thálassa!" jaoks oma kõige toredam kruus.

Kultuuribaaris Arhiiv alustas kirjandusviktoriinide sari

Veebruari alguses Tartus kirjanike liidu keldris avatud kultuuribaar Arhiiv korraldab igal teisel laupäeval kirjandusviktoriine. Eesmärgiks on pakkuda inimestele kultuurset meelelahutust, milles oleks lisaks ka väike võistlusmoment ning võimalus oma teadmisi proovile panna. Nii viktoriinide korraldamise kui ka kultuuribaari avamise idee algatajateks on Villem Varik ning Juhan Kari.

Kirjandusviktoriinist osavõtmiseks tuleb panna kokku kuni neljaliikmeline võistkond. Abivahendeid – nutitelefone, sülearvuteid, teatmeteoseid jms – pole lubatud kasutada. Küsimusi koostab ning vastuseid hindab neljaliikmeline žürii, kuhu kuuluvad Märten Rattasepp, Tõnis Vilu, Indrek Ojam ning Norman Kuusik. Vajaduse korral ulatavad abikäe ka Siim Lill, Villem Varik ja Liisa Veber. Kirjandusteemalisi küsimusi on ühes viktoriinis kokku 20–25.

Meeskonnale tuleb ühtlasi mõelda nimi – mida uhkem ja omapärasem see on, seda parem. Korraldajad kaaluvad, kas tulevikus võiks anda eriauhinna ka kõige huvitavama nimega grupile. Mälumängu kolmele esimesele auhinnalisele kohale on pannud välja preemia Arhiivi baar: esimese koha saavutanud võistkond saab 20 eurot baarikrediiti, teine koht ühe liitri majaveini ning kolmas koht neli majaõlut või -siidrit.

Toimumispaik Arhiiv määratleb end ühtaegu veinibaari, raamatukogu ja kohvikuna. Ennekõike soovitakse pakkuda inimestele tasuta ja tihedat programmi, sestap on kavas korraldada teisipäeviti kirjandusüritusi, kolmapäeviti filmi- või luuleõhtuid, neljapäeviti kontserte, reedeti aga mängib mõni tuntud muusik oma heliteoseid ning laupäevaõhtud mööduvad vaheldumisi kirjandus- ja filmiviktoriinidega

Järgmine kirjandusviktoriin toimub juba 15. märtsil.

Kontserdid ühendavad kirjandust ja heliloomingut

2012. aastal alguse saanud HELljaKEEL on kontsertseeria, mille raames astuvad koos üles tuntud kirjanikud ja heliloojad. Kui esimese hooaja ühisnimetajaks olid perekondlikud suhted, siis käesoleva jooksul on võimalik kuulda ettekandeid, mis põhinevad kirjanike ja heliloojate vahelisel loomingulisel lähedusel ja vastastikusel inspireerimisvõimel.

Teise hooaja neljast kontserdist on toimunud praeguseks kaks, esimene Tõnu Õnnepalu ja Helena Tulve ning teine Malle Maltise ja Hasso Krulli koostöös. Üritused on lahendatud ülesehituslikult kolme komponendi mängulise kooskõlana, hõlmates nii tekstide suuliseid ettekandeid kirjanike endi esituses ja iseseisvaid heliteoseid kui ka kirjandustekstide põhjal loodud muusikat. Viimased on toiminud aktsioonide terviku lõikes ka väikeste haripunktidena, mille vältel on loova mõtte dialoog paisunud eriti intensiivseks, nagu Õnnepalu fotoblogi „Esna aeg" põhjal Tulve löökpillitriole kirjutatud pala „Ma kuulsin sind laulmas" puhul (teose teksti esitasid sealjuures löökpillimängijad) või Maltise loo „Jääb järele vihm" kestel, kus kasutati Krulli eepilisest luuleteosest „Meeter ja demeeter" pärit teksti ja kaasati ka sealsamas kohapeal loodud videokunsti.

Kontsertide ühisosadele vaatamata on tegemist äärmiselt erinäoliste sündmustega, mida on põhjust kuulama ja vaatama minna ühtviisi nii kaasaegsest kirjandusest kui ka helikunstist huvitatuil. Järgmise võimaluse selleks annavad Helvi Jürissoni ja Andrei Volkonski ülesastumised 22. ja 23. märtsil ning Tallinna kirjandusfestivali HeadRead väisava nigeeria päritolu kirjaniku Ben Okri ja Timo Steineri kontserdid 31. mail ning 2. juunil.

Ürituste täpsem eelinfo on saadaval aadressil *kammermuusika.ee*.

LUULE-MARATON
27.03.2014

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU ESTONIA PST 8

11.00 Sveta Grigorjeva
12.00 Kaur Riismaa
12.00 Jaanus Vaiksoo Laste ja Noorteteeninduses
13.00 (:)kivisildnik
14.00 Carolina Pihelgas
15.00 Birk Rohelend
16.00 Kaju Kruusa
17.00 fs
17.30–19.00 (Rõdusaalis) Liina Orlova Ivi Lepik

PÄEVA JUHIB Kätlin Kaldmaa

PAUSIDE AJAL ESITAVAD OMA LUULET
Aleksandra A.T
Silvia Urgas
Viljа Rebane Volmer
Kuuvari
Mari Tammar

EESTI KULTUURKAPITAL

QUO VADIS, SIRBI KIRJANDUSRUBRIIK?

Intervjuu **Pille-Riin Larmiga**. Küsis Evelin Arust

Sirbi uus kirjandustoimetaja soovib ilmuvaid käsitlusi žanriliselt ja temaatiliselt laiendada ning kirjanduskülgi seejuures ka ühtsemaks muuta.

Foto: erakogu

Mis ajendas Sind Sirbi kirjandustoimetajaks kandideerima?
Ennekõike tahtmine panustada huvitava ja adekvaatse Sirbi valmimisse, sest selle käekäik läheb mulle ammuse püsilugejana väga korda. Olin mõelnud sellegi üle, kas ja kuidas oleks võimalik teostada ühtaegu mitmekesisemaid ja kompaktsemaid kirjanduskülgi. Uue peatoimetaja esimese kuu numbrid andsid aimu, et tema visioon lehest tervikuna on sarnane – see julgustas kandideerima, kui konkurss välja kuulutati. Arvestasin, et ei pruugi osutuda valituks ega saada oma ideid realiseerida, aga soovisin vähemalt anda sihtgrupi esindajana tagasisidet ja teha ettepanekuid.

Millise toimetajana Sa ennast näed? Mida soovid Sirbi kirjanduskülgedel eelnevaga võrreldes muuta?
Näen ennast tolerantse, kuid nõudliku toimetajana. Eelnevaga võrreldes soovin muuta Sirbi kirjanduskülgi žanriliselt ja temaatiliselt mitmekesisemaks, aga ühtlasi käsitlustelt kompaktsemaks. Kõige olulisemaks missiooniks jääb seejuures heatasemelise kriitika avaldamine eesti ilukirjanduse kohta, selle reflekteerimine ja mõtestamine. Loodan laiendada ka Sirbi kaasautorite ringi.

Milline on eesti kirjanduse hetkeseis? Millest on puudu? Mida võiks olla vähem? Mis teeb eriti rõõmu?
Eesti kirjanduse hetkeseisu pean igati elujõuliseks, ilmub kõike ja sealhulgas väärtuslikku. Tõsisem probleem on lugejate piiratud hulk ja nende killustumine. Küllap saab lehekriitika mingil määral aidata nende tähelepanu lugemist väärivale juhtida, toimetajana tunnen sellega seoses väga suurt vastutust. Viimasel ajal kurdetakse tihti konkreetse žanri, suure romaani puudumise üle, aga ega praegune aeg seesuguste kirjutamist soosigi. Loodetavasti annab äsja välja kuulutatud romaanivõistlus positiivse impulsi. Rohkem kui suurest romaanist näib paraku olevat puudu kirjutajate enesekriitikast. Sellest lähtuvalt: vähem võiks pääseda trükki grafomaanide toodangut. Võib-olla on see seotud ka toimetajate liigse leebuse või napi kooliga. Alati võiks ilmuda rohkem asjatundlikku kriitilist analüüsi, mis ühelt poolt näitaks, et kriitik on hakkama saanud teose n-ö lähilugemisega, teisalt asetaks selle mingisse konteksti, märkaks seoseid ja osutaks uudsele. Rõõmustavat on palju: möödunud aastal ilmus rohkelt head kirjandust, sh eesti kirjandust rikastavaid õnnestunud eksperimente, hoogustus n-ö kodanikualgatuslike väljaannete avaldamine, järjekindlalt tõlgitakse eesti kirjandust muudesse keeltesse jne. Tore on, et meeldivalt paljudel noortel on huvi kirjanduses toimuva vastu ja soov kuidagi kaasa lüüa.

Kas trükiajakirjanduses ilmub piisavalt ilukirjanduslikke tekste?
Minu subjektiivset arvamust mööda küll, aga on arvukalt neid, kellele sellest ei piisa (enamasti avaldada soovijad).

Sirbi skandaali ajal heideti kirjanduskülgedele ette tõlkekirjanduse tagaplaanile jäämist. Kuidas suhtud sellesse väitesse? Milline roll on tõlkekirjandusel ja -kriitikal Sirbis tulevikus?
Olen nõus. Samas tuleb mõista, et ehkki kirjanduskülgedel võiks olla rohkem paljut muudki peale tõlkekirjanduse, on lehe maht piiratud. Olulisematele tõlgetele püüame siiski arvustajad leida, ka etteheitjate endi kaastööd oleks ülimalt teretulnud.

Milliseks on kirjanduskriitika Sinu arvates muutumas? Nii sisu kui ka kirjutajate poolest.
Üldmuljelt aina subjektiivsemaks ja blogilikumaks, mis on arvatavasti seotud uue kriitikasse tuleva põlvkonna taustaga ja internetis leiduvate toimetajavabade avaldamispaikade arvu kasvuga. Aga kuhugi ei kao kriitikast ka traditsiooniline asjatundlik ja argumenteeritud analüüs. Küll nooredki selle ära õpivad, vähemalt andekaimad neist.

Kuidas hindad noorkriitikuid? Kui kerge või raske on noorel kirjutajal kriitikasse tulla?
Hindan kõrgelt, nemad on ju kriitika kasvulava. Ja mis vanakriitik ma isegi olen, meie kriitika suurkujude kõrval alles algaja. Kriitikasse tulla on pigem kerge. See ei sõltu kuidagi vanusest, vaid kaastöö sisukusest. Raske võibki olla pigem intelligentse arvustuse kirjutamine, aga julgustan igal juhul üritama. Kui mõni teema kuidagi rahu ei anna või tundub, et midagi olulist on teistel ütlemata jäänud, ongi paras hetk alustada ja kirjatükil tõenäosus õnnestuda suurem. Head arvustused on Sirbis, nagu igas väljaandes, teretulnud, sõltumata autorite vanusest jm faktoritest.

Õpid Tartu Ülikoolis kirjanduse doktoriõppes. Millised on Sinu peamised uurimissuunad?
Õpingutega on tegelikult ühel pool, jäänud on veel lõpetada doktoritöö viimane (esimene) peatükk. Peamine uurimissuund on olnud 19. sajandi teise poole kirjandus ja kriitika ehk see, mis toimus eesti kirjanduses vahetult enne Noor-Eesti rühmituse tulekut. Väidan, et Noor-Eesti murrangut on tänu nende endi veenvale müüdiloomele üle tähtsustatud. Olen uurinud ka eesti kunstmütoloogia kujunemist, konkreetsete kirjanike retseptsiooni Koidulast Underini, kirjutanud kriitikat praegusele kirjandusele, üht-teist toimetanud jne (kõik mu publikatsioonid on huvilistele kas või ETISe imedemaa kaudu vabalt kättesaadavad). Kindlasti ei maksa karta, et Sirp hakkab nüüd tegelema kirjanduslike anakronismidega. Mis tahes erialaga tegeleva teadlase jaoks on elementaarne, et ei kapselduta vaid oma teemasse ja jälgitakse erialal toimuvat laiemalt. Toimetajana pean eesti kirjanduse lätete ja klassikute tundmist igal juhul nüüdisaegse kirjanduse mõtestamist toetavaks ABCks.

Berk Vaher

LUULE

see, mis ikka

see, mis ikka.
hakatuseks.

maksad, pöördud ja viipad.

ja alustad naeratamist. oled kuulutus
üle klaasistund linna, kus käes on
valimispäev.

siin valitakse sõnu
ja õigete võitu lootes
hääl läheb valele.

see, mis ikka.
veel kord.

maksad, pöördud ja põrkad

vastu helibarjääri. mis vaeva
näeb igaüks, et vaikida maha,
mis hingel. ja lüüa
hinge tagant

letti viimnegi.

no ikka see, mis ikka.

mis seal ikka mis seal ikka.

maksad, pöördud ja langed
lahtijäänd silmisse. langed –

ent
kurgus on juba keegi, ja
kinni on tee ja sind

öeldakse välja.

ei märgatud, et käisid ära.

no siis see, mis ikka.
see on viimane.

vastab väljavalaja. tänaseks on kõik.

me lõpetame.

homme

on uued valimised, uus vaikus ja uus vaev, uus
vabalangemine ja uus väljaütlemine,
uus väljavalamine, uus hing ja
hingetagune

ja ikka siin, selsamal ajal ikka

see, mis ikka.

...

unusta ära
ma pole seda öelnud.
sai liiga palju.
ja sõnu sai liiga vähe.
vaid kiired,
eikuskilt. need pole
need pole

nii et unusta ära
teada –

ka mulle.

miks ma siis
kes üldse ütles?
kes minust
ja just sulle – või
on öeldu
teadmine.
unusta ära. see kõik
meie vahelt – –

see, mis ma ütlesin
seda ennast
liiga palju, et välja öelda –
need polnud õiged.
mis jõudsid must ette
minu sõnad
sinu sõnad.

mis ütlesin. sa ei tohi
see pole sinule, see pole
kellelegi.

ütlesin?

või minus või sealpool mind
kellele sealpool
me vahel on sõnad ja
mis ainult kasvab. siis

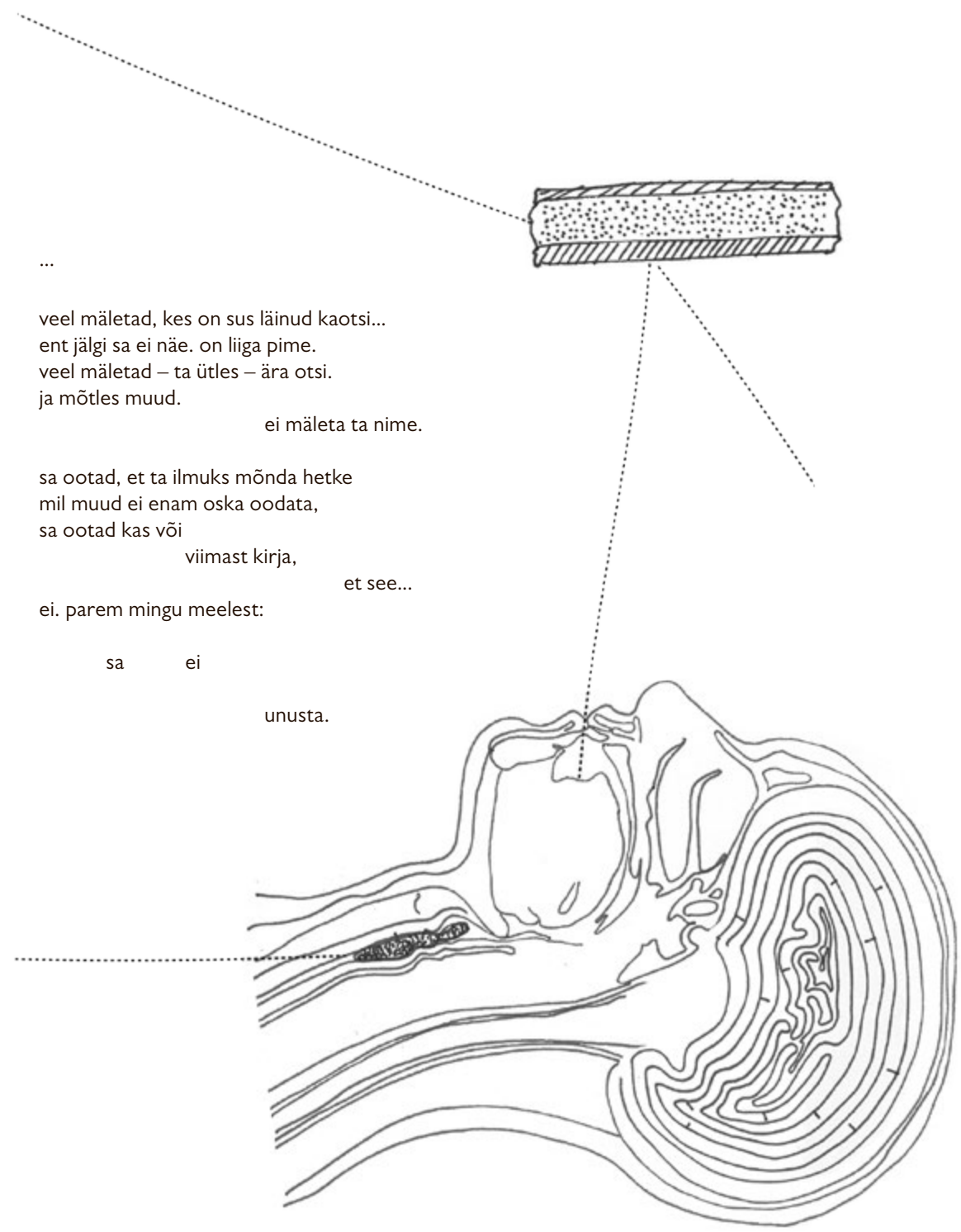

...

veel mäletad, kes on sus läinud kaotsi...
ent jälgi sa ei näe. on liiga pime.
veel mäletad – ta ütles – ära otsi.
ja mõtles muud.
ei mäleta ta nime.

sa ootad, et ta ilmuks mõnda hetke
mil muud ei enam oska oodata,
sa ootad kas või
viimast kirja,
et see...
ei. parem mingu meelest:

sa ei
unusta.

Illustratsioon: Helmi Arrak

Foto: Jana Solom. Kujundus: Margus Tamm